

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI**

**2003-2020 YILLARI ARASINDA KERKÜK'TE DEMOGRAFİK
DEĞİŞİKLİKLERİN TÜRKMEN HALKININ SOSYO-
PSİKOLOJİSİNE ETKİSİ**

SARAB SABAH KAMAL BAYATI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman: Prof. Dr. İsmail HİRA

ARALIK - 2021

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

2003-2020 YILLARI ARASINDA KERKÜK’TE
DEMOGRAFİK DEĞİŞİKLİKLERİN TÜRKMEN
HALKININ SOSYO-PSİKOLOJİSİNE ETKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sarab Sabah Kamal BAYATI

Enstitü Anabilim Dalı : Sosyoloji

**“Bu tez 27/12/2021 tarihinde online olarak savunulmuş olup aşağıdaki isimleri
bulunan jüri üyeleri tarafından Oybirliği / Oyeokluğu ile kabul edilmiştir.”**

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI
Prof. Dr. İsmail HİRA	Başarılı
Prof. Dr. Mustafa Kemal ŞAN	Başarılı
Doç. Dr. Ferhat TEKİN	Başarılı

ETİK BEYAN FORMU

Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve Etik Kurul Onayı gerektiği takdirde onay belgesini aldığımı beyan ederim.

Etik kurul onay belgesine ihtiyaç var mıdır?

Evet

Hayır

(Etik Kurul izni gerektiren araştırmalar aşağıdaki gibidir:

- Anket, mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme teknikleri kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütölen her türlü araştırmalar,
- İnsan ve hayvanların (materyal/veriler dahil) deneysel ya da diğer bilimsel amaçlarla kullanılması,
- İnsanlar üzerinde yapılan klinik araştırmalar,
- Hayvanlar üzerinde yapılan araştırmalar,
- Kişisel verilerin korunması kanunu gereğince retrospektif çalışmalar.)

Sarab Sabah Kamal BAYATI

27/12/2021

ÖNSÖZ

Tez çalışmam süresince yaşadığım bütün aksaklık ve zorluklara rağmen bilgi ve deneyimini aktarmaktan çekinmeyen değerli danışmanım Prof. Dr. İsmail HİRA'ya teşekkürü borç bilirim.

Çalışmanın inşa sürecinde bilgi ve tecrübelerinden istifade ettiğim Prof. Dr. Mahir NAKİP'e teşekkür ederim.

Araştırmanın saha sürecinde bizi kırmayıp görüşme talebine olumlu dönüş yapan bütün değerli görüşmecilere teşekkür ederim.

Hepimiz için zorlu geçen şu günlerde çalışmalarımın dolaylı bana hoşgörüyü yaklaşan sevgili aileme, eğitim hayatım boyunca maddi ve manevi desteklerini her daim üzerimde hissettiğim sevgili Babam ve Annem başta olmak üzere, kardeşlerime ve emeği geçen bütün dost ve yakınlarıma içtenlikle teşekkür ederim.

Bu çalışmanın ilk tohumunu atan, yılgın ve yorgun zamanlarımda sabırla elimden tutan, cesaret ve güç veren, ilimin zahmetli ve zorlu yolunun güzel olduğunu gösteren kıymetli hayat arkadaşım Mehmet'e çok teşekkür ederim.

Sarab Sabah Kamal BAYATI

27/12/2021

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
KISALTMALAR	iv
TABLO LİSTESİ.....	v
ÖZET.....	ix
ABSTRACT	x
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: TARİHSEL VE SOSYOPOLİTİK ÇERÇEVE	6
1.1. Irak'ta Türkmen Tarihi ve Varlığı	6
1.1.1. Irak Türkmenlerin Yerleşim Bölgeleri	7
1.1.2. Kerkük Şehir Yapısı	8
1.2. Irak'ta Türkmen Nüfusu	10
1.3. Irak Türkmenlerin Sosyal, Kültürel ve Siyasi Yapısı	11
1.4. ABD'nin Irak İşgali ve Kerkük'e Yansıması	13
1.5. ABD İşgalinin 2003 Yılında Kerkük'te Yarattığı Sorunlar	14
1.5.1. Kerkük'te Kargaşa.....	14
1.5.2. Türkmenlere Etnik Şiddet.....	15
1.5.3. Kerkük'te Peşmerge Sorunu: Nüfus ve Tapu İdaresi Yangını ve Yağmalar .	15
1.5.4. Kerkük'te Görev Dağılımı	16
1.5.5. Kerkük'te Göç Sorunu.....	17
1.5.6. Kürtlerin Kerkük'e yerleşmeleri	17
1.6. Kürtleştirme Planı	17
1.7. Siyasi Partilerin Kerkük Stratejileri (KDP-KYB).....	18
1.8. 2003 Irak Konseyi.....	20
1.9. Irak Dil ve Kültürel Haklar “Irak Geçici İdare Yasası”	20
1.10. 2003-2004 Kerkük'te Demografik Değişim ve 2005 Seçimlerine Etkisi	21
1.11. ABD'nin Irak'tan Çekilme Süreci	22
1.12. IŞİD'in Irak'ta Yayılması ve Türkmenlere Etkisi.....	22
1.13. 2014 Seçimleri ve 2017 Referandumu	24
1.14. Sosyopolitik Çerçeve.....	25
1.14.1. Etnik Kimlik ve Etnisite	25

1.14.2. Ötekilik Sosyal Mesafe.....	27
BÖLÜM 2: ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ.....	29
2.1. Araştırma Modeli	29
2.1.1. Nitel Boyut.....	30
2.1.2. Nicel Boyut	31
2.2. Evren ve Örneklem	31
2.2.1. Nitel Boyut Çalışma Grubu	32
2.2.2. Nicel Boyut Çalışma Grubu.....	32
2.3. Veri Toplama Araçları.....	32
2.3.1. Nitel Veri Toplama.....	32
2.3.2. Nicel Veri Toplama	33
2.4. Verilerin Analizi	33
2.4.1. Nitel Boyut Veri Analizi.....	33
2.4.2. Nicel Boyut Veri Analizi	34
BÖLÜM 3: ARAŞTIRMA BULGULAR VE YORUMLAR.....	35
3.1. Nitel Boyuta Yönelik Bulgular ve Yorumlar.....	35
3.1.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri	35
3.1.2. Türkmenlerin Kerkük Şehrine Yükladıkları Anlamlar Nelerdir	36
3.1.3. Kerkük’te Etnik Kökenler Arası Sosyal İlişkiler Nasıldır	38
3.1.4. Kerkük’te Türkmenlerin İş Hayatına Katılımları ve Ekonomik Durumları Nasıldır	41
3.1.5. 2003 Yılı Sonrası Göç Edene Yakın/Akraba Mevcudiyeti.....	43
3.1.6. Kerkük Şehrine Yerleşen Göçmelerin Türkmenlerin Hayatına Etkisi	46
3.1.7. 2003 Yılı Sonrası Öldürülen veya Kaçırılan Yakın/Akraba Mevcudiyeti.....	48
3.1.8. Kerkük’te Güvenlik Durum Değerlendirmesi.....	49
3.1.9. Kerkük’te Türkmenlerin Kendilerini Koruma Yöntemleri.....	50
3.1.10. Kerkük’te Türkmenlerin Gelecekte Beklenti Durumu	51
3.1.11. Türkmenlerin Demografik Değişimden Etkilendikleri Noktalar	53
3.2. Nicel Boyuta Yönelik Bulgular ve Yorumlar	55
3.2.1. Araştırmaya Katılanların Sosyo-Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular ve Yorumlar.....	55

3.2.2. Araştırmaya Katılanların Toplumsal Hayata Uyumlarına İlişkin Bulgular ve Yorumlar.....	62
3.2.3. Araştırmaya Katılanların Toplumsal Haklarına İlişkin Bulgular ve Yorumlar.....	67
3.2.4. Araştırmaya Katılanların Şehir Yaşantısındaki Durumlarına İlişkin Bulgular ve Yorumlar	70
3.2.5. Araştırmaya Katılan Türkmenlerin Toplumsal Hayatlarını Etkileyen Etmenlere İlişkin Bulgular ve Yorumlar	80
3.2.5.1. Türkmenlerin Yaş Dağılımı ile Şehre Aidiyet Durumları Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular ve Yorumlar	80
3.2.5.2. Türkmenlerin Cinsiyet Durumu ile Farklı Bağımsız Değişkenler Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular ve Yorumlar	81
3.2.5.3. Türkmenlerin Meslek Durumu ile Farklı Bağımsız Değişkenler Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular ve Yorumlar	86
3.2.5.4. Türkmenlerin Ev Mülkiyet Durumu ile Farklı Bağımsız Değişkenler Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular ve Yorumlar	88
3.2.5.5. Türkmenlerin Hane Gelir Sınıfları ile 2003 Yılı Sonrası Şehir Yönetimi Hakkındaki Görüşlerine Dair Bulgular ve Yorumlar	91
SONUÇ.....	93
KAYNAKÇA.....	97
EKLER.....	102
ÖZGEÇMİŞ	109

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
Baas Partisi	: Sosyalist Arap Baas Partisi
BM	: Birleşmiş Milletler
Çev.	: Çeviren
DAEŞ	: Devlet'ül İslamiyye fi'l Irak ve Şam
GİGM	: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
HAŞDİ ŞAABİ	: Irak Gönüllü Halk Güçleri
IKBY	: Irak Kürt Bölgesel Yönetimi
İŞİD	: Irak Şam İslam Devleti
ITC	: Irak Türkmen Cephesi
IQD	: Irak Dinarı
KDP	: Kürdistan Demokrat Partisi
KYB	: Kürdistan Yurtseverler Birliği
ORSAM	: Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi
Peşmerge	: Kürtçe Savaşçı veya Fedai
s.	: Sayfa
SPSS	: Statistical Package for the Social Sciences

TABLO LİSTESİ

Tablo 1 : Katılımcıların Demografik Özellikleri	35
Tablo 2 : Katılımcıların Kerkük Şehrine Yükledikleri Anlamlara İlişin Görüşleri	36
Tablo 3 : Katılımcıların Kerkük'te Etnik Kökenler Arası Sosyal İlişkilere İlişkin Görüşleri.....	38
Tablo 4 : Kerkük'te Türkmenlerin İş Hayatına Katılımları Ve Ekonomik Durumlarına İlişkin Görüşleri.....	41
Tablo 5 : 2003 Yılı Sonrası Göç Eden Yakın/Akraba Mevcudiyetine İlişkin Görüşleri... ..	43
Tablo 6 : Kerkük Şehrine Yerleşen Göçmenlerin Türkmenlerin Hayatına Etkisine İlişkin Görüşleri.....	46
Tablo 7 : 2003 Yılı Sonrasında Öldürülen Veya Kaçırılan Yakın/Akraba Mevcudiyetine İlişkin Görüşleri.....	48
Tablo 8 : Katılımcıların Kerkük'te Güvenlik Durumuna İlişkin Görüşleri	49
Tablo 9 : Kerkük'te Türkmenlerin Kendilerini Koruma Yöntemlerine İlişkin Görüşleri	50
Tablo 10 : Kerkük'te Türkmenlerin Gelecekte Umutlu Olma Durumlarına İlişkin Görüşleri.....	51
Tablo 11 : Türkmenlerin Demografik Değişimden Etkilendikleri Noktalara İlişkin Görüşleri.....	53
Tablo 12 : Araştırmaya Katılanların Cinsiyete Göre Dağılımı.....	55
Tablo 13 : Araştırmaya Katılanların Yaş Gruplarına Göre Dağılımı	56
Tablo 14 : Araştırmaya Katılanların Medeni Durumlarına Göre Dağılımı	56
Tablo 15 : Araştırmaya Katılanların Çocuk Sayılarına Göre Dağılımı.....	57
Tablo 16 : Araştırmaya Katılanların Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı	57
Tablo 17 : Araştırmaya Katılanların Çalışma Alanlarına Göre Dağılımı	58
Tablo 18 : Araştırmaya Katılanların Ev Mülkiyet Durumuna Göre Dağılımı	59
Tablo 19 : Araştırmaya Katılan Türkmenlerin Kerkük Şehrinde İkamet Ettikleri Bölgelere Göre Dağılımı	59
Tablo 20 : Araştırmaya Katılanların Gelir Durumuna Göre Dağılımı	61
Tablo 21 : Araştırmaya Katılanların Şehre Aidiyetlerine Göre Dağılımı	62

Tablo 22 : Araştırmaya Katılanların Şehirde Güvenlik Değerlendirmelerine Göre Dağılımı	62
Tablo 23 : Araştırmaya Katılanların Diğer Etnik Grup Değerlendirmesine Göre Dağılımı	63
Tablo 24 : Araştırmaya Katılanların Diğer Etnik Gruplardan Rahatsızlıklarına Göre Dağılımları	64
Tablo 25 : Araştırmaya Katılanların Gruplar Arası Eşitlik Durumun Göre Dağılımı ...	64
Tablo 26 : Araştırmaya Katılanların 2003 Yılı Sonrası Kerkük Şehir Yönetimi Hakkındaki Görüşlerine Göre Dağılımı	65
Tablo 27 : Araştırmaya Katılanların Şehir Yönetimi Hakkındaki Görüşlerine Göre Dağılımı	65
Tablo 28 : Araştırmaya Katılanların Şehrin Bütçe Yönetimi Hakkındaki Görüşlerine Göre Dağılımı	66
Tablo 29 : Araştırmaya Katılanların Sosyal Haklar İle İlgili Görüşlerine Göre Dağılımı	67
Tablo 30 : Araştırmaya Katılanların Kültürel Haklar İle İlgili Görüşlerine Göre Dağılımı	68
Tablo 31 : Araştırmaya Katılanların Siyasi Haklar İle İlgili Görüşlerine Göre Dağılımı	68
Tablo 32 : Araştırmaya Katılanların Ekonomik Haklar İle İlgili Görüşlerine Göre Dağılımı	69
Tablo 33 : Araştırmaya Katılanların Kerkük'te Yaşamaktan Mutluluk Durumlarına Göre Dağılımı	70
Tablo 34 : Araştırmaya Katılanların Şehirde Türkmençe Kullanma Durumlarına Göre Dağılımı	70
Tablo 35 : Araştırmaya Katılanların 2003 Yılı Ve Sonrasında Göç Etmiş Yakın/Akrabalarının Bulunma Durumuna Göre Dağılımı	71
Tablo 36 : Araştırmaya Katılanların 2003 Yılı Sonrası Göç Etmiş Yakınlarının Göç Etme Sebeplerine Göre Dağılımları	71
Tablo 37 : Araştırmaya Katılan Türkmenlerin Kerkük'ten Göç Etme İsteklerine Göre Dağılımı	72

Tablo 38 : Araştırmaya Katılanların Göç Etmek İstemelerinin Sebeplerine Göre Dağılımı	73
Tablo 39 : Araştırmaya Katılanların 2003 Yılı Sonrası Maruz Kaldıkları Terör Eylemlerine Göre Dağılımı	74
Tablo 40 : Araştırmaya Katılanların Kerkük Şehrindeki Duygu Durumlarına Göre Dağılımı	75
Tablo 41 : Araştırmaya Katılanların Kerkük Şehrinde Atananlara Vermiş Oldukları Yanıtlara Göre Dağılımı.....	76
Tablo 42 : Araştırmaya Katılanların Atama Değerlendirmesine Göre Dağılımı.....	76
Tablo 43 : Araştırmaya Katılanların Kamusal Alanda Karşılaştıkları Etnik Köken Dağılımı	77
Tablo 44 : Araştırmaya Katılanların Diğer Etnik Kökenden Olan Bireylerle İşbirliğine Göre Dağılımı.....	78
Tablo 45 : Araştırmaya Katılanların Sosyal İlişkide Etnik Köken Tercihine Göre Dağılımı	78
Tablo 46 : Araştırmaya Katılanların Toplumda Özgürlük Durumuna Göre Dağılımı ..	79
Tablo 47 : Araştırmaya Katılanların Demografik Değişimden Duydukları Rahatsızlığa Göre Dağılımı.....	79
Tablo 48 : Araştırmaya Katılanların Yaş Aralıkları İle Şehre Aidiyetleri Durumu Arasındaki İlişki	80
Tablo 49 : Araştırmaya Katılanların Cinsiyet Durumu İle Şehir Yönetimi Hakkındaki Düşünceleri Arasındaki İlişki.....	81
Tablo 50 : Araştırmaya Katılanların Cinsiyet Durumu İle Şehirde Türkmençe Dil Kullanımı Arasındaki İlişki.....	82
Tablo 51 : Araştırmaya Katılanların Cinsiyet Durumu İle Toplumsal Alanda Hissettikleri Arasındaki İlişki.....	83
Tablo 52 : Araştırmaya Katılanların Cinsiyet Durumu İle Sosyal İlişki Tercihleri Arasındaki İlişki	84
Tablo 53 : Araştırmaya Katılanların Cinsiyet Durumu İle Göç Etmeyi Düşünmeleri Arasındaki İlişki	85
Tablo 54 : Araştırmaya Katılanların Meslek Durumu İle Diğer Etnik Gruplardan Rahatsızlıkları Arasındaki İlişki	86

Tablo 55 : Araştırmaya Katılanların Meslek Durumu İle Kerkük'te Yaşamaktan Mutluluk Durumları Arasındaki İlişki	87
Tablo 56 : Araştırmaya Katılanların Ev Mülkiyet Durumları İle Diğer Etnik Köken Mensuplarından Rahatsızlıkları Arasındaki İlişki	88
Tablo 57 : Araştırmaya Katılanların Ev Mülkiyet Durumları İle 2003 Yılı Sonrası Şehir Yönetimi Hakkındaki Görüşleri Arasındaki İlişki.....	89
Tablo 58 : Araştırmaya Katılanların Ev Mülkiyet Durumu İle Toplumsal Duygu Durumları Arasındaki İlişki	90
Tablo 59 : Araştırmaya Katılanların Hanelerine Giren Maaş İle 2003 Yıllı Sonrası Şehir Yönetimi Hakkındaki Düşünceleri Arasındaki İlişki	91

ÖZET

Başlık: 2003-2020 Yılları Arasında Kerkük'te Demografik Değişikliklerin Türkmen Halkının Sosyo-Psikolojisine Etkisi

Yazar: Sarab Sabah Kamal BAYATI

Danışman: Prof. Dr. İsmail HİRA

Kabul Tarihi: 27/12/2021

Sayfa Sayısı: x (ön kısım) + 109 (ana kısım)

Bu çalışmada, ilk olarak Irak'ta Türkmen varlığı, kimliği, nüfusu ve kültürü incelenmiş ardından 2003-2020 yılları arasında Türkmenler için önemli sayılabilecek tarihsel olaylar ele alınmıştır. Irak'ın Kerkük şehrinde yaşanan demografik değişimden dolayı Türkmenlerin ne durumda olduğu araştırılmış. Bu araştırma için karma desen kullanılmıştır. Nitel boyutun çalışma grubu 7 kadın, 9 erkek 16 kişiden oluşmakta. Nicel boyutun çalışma grubu ise 172 kadın, 198 erkek 370 kişiden oluşmaktadır. Bu çalışmada karma yöntem desenlerinden keşfedici karma desen kullanılmıştır. Irak tarih boyunca sürekli siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel olmak üzere birçok problemle karşı karşıya kalmıştır. Bu sebeple yakın geçmişte ve halen devam eden Kerkük'te demografik değişimin şehrin yerel halkından biri olan Türkmenler açısından değerlendirmesi bu çalışma kapsamında ele alınmıştır. Kerkük'te Türkmen, Arap ve Kürt olmak üzere üç farklı etnik gruptan olan insanlar yıllardır beraber yaşarken, devletin öncelikle Araplaştırma ardından Kürtleştirme politikası ve IŞİD terör örgütünün sebep olduğu göç dalgaları beraberinde şehrin yerel halkı olan Türkmenlerin yurtdışına göçmesine neden olurken yerlerine diğer etnik gruptan insanlar yerleşmiştir. Kerkük şehrinde yaşanan bu demografik değişim akışı ve bölgede sebep olduğu sorunların incelenmesi amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen anket ve yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Çalışma kapsamında Türkmenlerin maruz kaldıkları zorluklar karşısında sergiledikleri tutum ve davranışlar ortaya konulmuştur. Türkmenlerin toplumsal duygu durumları ve şehirdeki konumları araştırma kapsamında yorumlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kerkük, Demografik Değişim, Türkmenler, Toplumsal Durum, Aidiyet

ABSTRACT

Title of Thesis: The Impact of Demographic Changes on the Socio-Psychology of the Turkmen People in Kirkuk Between 2003-2020

Author of Thesis: Sarab Sabah Kamal BAYATI

Supervisor: Prof. Dr. İsmail HİRA

Accepted Date: 27/12/2021 **Number of Pages:** x (front part) +109 (main part)

In this study, Turkmen existence, identity, population and culture in Iraq are examined, then historical events that can be considered important for Turkmens between 2003 and 2020 years are covered. Due to the demographic change in Kirkuk, Iraq, the situation of the Turkmens has been researched. Mixed methods design was used for this research. The study group of the quantitative dimension consists of 172 women and 198 men, 370 people. In this research exploratory mixed design was used, one of the mixed researched method designs. Throughout history, Iraq has faced many problems, including political, social, economic and cultural. For this reason, the evaluation of the demographic change in Kirkuk in the recent past and still continuing in terms of Turkmens, one of the local people of the city, is discussed within the scope of this study. While people of three nationalities, Turkmen, Arab and Kurdish, have been living together in Kirkuk for years, the state's policy of Arabization and then Kurdification and the immigration waves caused by the ISID terrorist organization caused the Turkmen, who are the local people of the city, to migrate abroad, while people from other nationalities settled in their place. Within the scope of the study, the attitudes and behaviors of the Turkmen in the face of the difficulties they are exposed to were revealed. The social emotional states of the Turkmens and their position in the city were interpreted within the scope of the research.

Keywords: Kirkuk, Demographic Change, Turkmens, Social Situation, Belonging

GİRİŞ

Araştırmanın Konusu

Toplumlar farklı tarihsel süreçler içerisinde değişime ve dönüşüme uğrayarak günümüze gelmektedir. İnsanlık tarihi için ciddi öneme sahip olan göç olgusu, insan hareketliliği beraberinde göçmen sorununu da getirmektedir. Çeşitli sebeplerle gerçekleştirilen yer değişimleri, hem eylemi gerçekleştiren bireyler hem de ev sahibi konumunda olan bireyler açısından ciddi problemleri beraberinde getirmektedir. Göç insanlık tarihi boyunca bütün ülkelerin ve uluslararası örgütlerin önemli gündem maddelerinden birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsan hareketi ekonomik, sosyal ve siyasal sorunlar meydana getirmektedir. Demografik değişim ise bütün dünya için önemli bir mesele teşkil ederken, Ortadoğu için daha yıkıcı sonuçları olan bir meseledir. İç ve dış savaşların, çatışmaların, ekonomik dalgalanmaların ve siyasal krizlerin kesintisiz devam ettiği coğrafyada sürekli göçlerden bahsetmek mümkündür. Zengin yeraltı ve yerüstü kaynaklara sahip olması bu bölgenin sürekli çatışma merkezi haline getirmiştir. Irak'ta son 30 yıldır süregelen olaylar Körfez Savaşı, Irak-İran Savaşı, 2003 ABD Irak İşgali, IŞİD terör örgütünün yürütmüş olduğu terör faaliyetleri ve katliamlar Irak'ta yaşamını sürdüren vatandaşlara ciddi zararlar verdiği gibi uluslararası düzeyde de ülkelere zarar vermektedir.

Saddam Hüseyin rejiminin yıkılması ile birlikte Irak'ta mezhep (Sünni- Şii) çatışmaları baş göstermiş ve 2006-2007 yıllarında gruplar arasında çıkan çatışmalarda yüzlerce insanın öldüğü mezhep çatışmaları yaşanmıştır. Türkmenler arasında da görülmeye başlayan mezhep çatışmaları beraberinde Telafer ve Kerkük'ten kitleler halinde Türkiye'ye göç etmeleri ile sonuçlanmıştır. Yaşanan bütün talihsiz olaylardan ciddi derecede zarar gören Türkmen nüfusunun bir kısmı hayatını kaybederken, bir kısmı yerinden edilerek göç etmeye zorlanmıştır. Bununla birlikte terör eylemlerinin hedefi olan, yoğunluklu olarak Türkmenlerin yaşadığı Kerkük şehrinde gerçekleşen demografik değişim konusu araştırılmaya değer niteliktedir. Demografik değişimin sebep olduğu sorunlar Türkmenler açısından ekonomik, sosyal, kültürel, siyasal ve kentsel bozulmaları beraberinde getirmiştir. Türkmen nüfusunun azalması, bölgede artan yabancı popülasyon Türkmen bireylerde topluma yabancılaşmayı ve hayata bakışlarını değiştirdiği gözlemlenmiştir. Bölgedeki kargaşa, baskı ve sorunlardan dolayı göç etmek zorunda

kalan Türkmenlerin büyük çoğunluğunun komşu ülke Türkiye'yi tercih ettiği bilinmektedir. Bununla beraber Türkiye'de ikamet izniyle 147.004, kısa dönem ikamet izniyle 136.539 ve öğrenci ikametiyle 5.792 olmak üzere toplamda 289.335 Irak vatandaşı bulunmakta çoğunluğu ise Irak Türkmenleri olduğu söylenebilir (GİGM, 2021).¹

2003-2020 yılları arasında dünyada ve Irak'ta ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel anlamda birçok değişim yaşanırken insanlar açısından farklı koşullara bağlı olarak nüfus değişim ve dönüşümü meydana gelmiştir. Irak'ın Kerkük şehrinde meydana gelen nüfus kalabalıklaşması beraberinde işsizlik, kültürel bozulma, kentsel bozulma, şehir hizmetlerinin yetersizleşmesi, sağlık hizmetlerinin yetmemesi, eğitime ulaşmada zorluk, şehirde kalabalıklaşma, yasadışı faaliyetlerin artması ve insan hakları ihlalleri ile sonuçlanmıştır. Zorlu yaşam şartlarının yerel halkı göçe ittiği gözlemlenmektedir.

Bu araştırmada, 2003-2020 yılları arasında Irak'ın Kerkük şehrinde meydana gelen demografik değişimin yerli Türkmen halkına etkileri konu edinmiştir. Bu çalışma giriş ve sonuç kısımları dâhil toplam 4 bölümden oluşmaktadır. Bu bölümde araştırmanın problem durumu, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, varsayımları ve sınırlılıklarına yer verilmiştir. Birinci bölümde araştırmanın tarihsel çerçevesi oluşturularak, Irak'ta Türkmen varlığı ve 2003 yılı sonrasında gerçekleşen önemli tarihsel olaylara yer verilmiştir. İkinci bölümde araştırmanın yöntemi belirlenerek, araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, veri toplama araçları, veri toplama ve analizine yer verilmiştir. Üçüncü bölümde araştırma sonucu elde edilen bulgular ve yorumlara yer verilmiştir. Son olarak dördüncü bölümde araştırmanın sonucuna ve ilgili değerlendirmelere yer verilmiştir.

Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada karma yöntem kullanılarak araştırma problemi derinlemesine incelenerek analiz edilmiştir. Araştırma problemini hem açık uçlu sorular (mülakat), hem de kapalı uçlu sorular (anket) kullanılarak nitel ve nicel yöntemlerin güçlü yönlerini birleştirerek veriler elde edilmiştir. Karma yöntemin esas varsayımı, istatistikî dataların, öykü ve kişisel deneyimlerle birleştirilmesi, nitel ve nicel yöntemin elde edeceği sonuçlara kıyasla daha ayrıntılı olarak ortaya çıkarabilmesidir. Bu çalışmada karma desenin sıralı karma

¹ <https://www.goc.gov.tr/ikamet-izinleri> adresinden 06.09.2020 tarihinde alınmıştır.

desen ve ya keşfedici karma desen olarak isimlendirilen modeli ile çalışılmış ve elde edilen verilerin nitel kısmı MAXQDA 2020 uygulamasıyla, nicel kısmı ise SPSS uygulaması üzerinden analiz/test edilmiştir.

Problem Durumu

Savaş ve çatışma olgusu beraberinde istikrarın bozulmasını ve bireyler üzerinde ciddi hasarlara sebep olmaktadır. Bu durumda bireyin piskososyal, toplumsal ve kültürel olarak çöküşü ve değişimi meydana gelmektedir. Yoğun baskıların yaşandığı Kerkük şehrinde politika gereği dini ve mezhepsel iç savaflara sahne olmuş, iç savaflar nedeniyle iç ve dış göçler yaşanmıştır. Kerkük şehrinde gerçekleştirilen politika gereği önce Araplaştırma ardından Kürtleştirme ve IŞİD terör örgütünün faaliyetleri ile birlikte ciddi bir demografik değişim yaşanmıştır. Ağır hasar alan bölgenin yerel halkının bir kısmı göç ederken kalan kısmının durumu incelenmiştir. Kerkük şehrine yerleşen göçmenlerin sebep oldukları olumsuzluklar yerel halka ciddi acılar çektirmiştir. Bu araştırmanın esas problemi demografik değişim sonucunda göçmenlerin yerel Türkmen halka etkisini ortaya çıkarmaktır.

Problem Cümlesi

2003-2020 yılları arasında demografik değişime maruz kalan Türkmenler ne durumdadır?

Alt Problemler

Nitel Boyuta İlişkin Alt Problemler

1. Kerkük'te yaşayan Türkmenler için Kerkük şehrine yükledikleri anlam nedir?
2. Kerkük'te yaşayan Türkmenler diğer etnik kökenden olan bireylerle olan sosyal ilişkilerini nasıldır?
3. Kerkük'te yaşayan Türkmenlerin çalışma hayatına katılım ve ekonomik durumları nasıldır?
4. 2003 yılı ve sonrasında Kerkük şehrinde göç eden yakın/akraba var mıdır?
5. 2003 yılı ve sonrasında Kerkük şehrine yerleşen göçmenler hayatınıza etkisi nelerdir?
6. 2003 yılı ve sonrasında şehit edilen veya öldürülen yakın/akraba var mıdır?

7. Kerkük güvenlik teşkilatının Türkmenleri koruyabileceğine olan güven durumu nasıldır?
8. Kerkük'te yaşayan Türkmenler kendilerini koruma yöntemleri nelerdir?
9. Kerkük'te yaşayan Türkmenlerin geleceğe yönelik beklentileri nelerdir?
10. Kerkük'te gerçekleşen demografik değişimin Türkmenlere etkileri nelerdir?

Nicel Boyuta İlişkin Alt Problemler

1. Kerkük şehrinde bulunan Türkmenlerin toplumsal konumları ne durumdadır?
2. Kerkük şehrinde bulunan Türkmenlerin demografik değişimden etkilenme halleri ne durumdadır?
3. Kerkük şehrinde bulunan Türkmenlerin kültürel, sosyal, siyasal ve ekonomik halleri ne durumdadır?

Araştırmanın Hipotezleri

1. Araştırmaya katılan Türkmenlerin yaş aralıkları ile şehre aidiyetleri arasında ilişki vardır.
2. Araştırmaya katılan Türkmenlerin cinsiyetlerine göre şehir yönetimi hakkında düşünceleri arasında fark vardır.
3. Araştırmaya katılan Türkmenlerin cinsiyetlerine göre toplumsal alanda hissettikleri duygular arasında fark vardır.
4. Araştırmaya katılan Türkmenlerin cinsiyetlerine göre sosyal ilişki tercihleri arasında fark vardır.
5. Araştırmaya katılan Türkmenlerin meslek durumlarına göre diğer etnik kökenden rahatsızlıkları arasında fark vardır.
6. Araştırmaya katılan Türkmenlerin meslek durumları ile Kerkük'te yaşamaktan mutluluk duymaları arasında fark vardır.
7. Araştırmaya katılan Türkmenlerin cinsiyetlerine göre göç eğilimleri arasında fark vardır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Irak'ın Kerkük şehrinde gerçekleşen demografik değişimin bölge halkından biri olan Türkmenlere yansımaları ve sosyo-psikolojik durumlarının ne durumda

olduğunun belirlenmesidir. Türkmenlerin mevcut durumunun tespit edilmesi de çalışmanın amaçları arasında yer almaktadır.

Araştırmanın nemi

Konuyla ilgili yapılan literatür taramasında, bugüne kadar Kerkük'te gerçekleşen demografik değişimin akışı ve Türkmenler açısından sebebiyet verdiği toplumsal sorunları ele alan herhangi bir araştırma yapılmadığı görülmüştür. Bunun zerine zgn bir değere sahip olan bu çalışma daha sonra yapılacak olan çalışmalara kaynak olabilecek özellik ve önemdedir.

Araştırmanın Varsayımları

Bu araştırmaya katılanların, herhangi bir tesir altında kalmadan lme araçlarına samimiyetle yanıtladıkları varsayılmaktadır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma Irak'ın Kerkük şehrinde 2003-2020 yılları arasında ikamet eden ve yaşları 20'i aşkın olan Irak Türkmenleri ile sınırlıdır. Katılımcılardan edinilen bilgiler, araştırmada yer alan lme araçlarında bulunan sorularla sınırlıdır.

BÖLÜM 1: TARİHSEL VE SOSYOPOLİTİK ÇERÇEVE

1.1. Irak'ta Türkmen Tarihi ve Varlığı

Irak'ta Türk varlığı Osmanlı devleti öncesine dayanmaktadır. Irak'a ilk yerleşen Türkler Miladi 674 tarihinde Emevi Halifesi Muaviye tarafından Horasan'a gönderilen Ubeydullah Bin Ziyad yirmi bin kişilik ordusuyla Ceyhun Nehri'ni geçerek Buhara'ya saldırmak üzere, Buhara Prensesi Hatun emrinde bulunan Türk kuvvetleriyle savaştıktan sonra barış yapmak zorunda kalmıştır. Bununla birlikte Ubeydullah Bin Ziyad 2000 Türk askerini Basra'ya yerleşmelerini sağlamıştır. Böylece Türkler gruplar halinde Irak'a göç etmeye başlamışlardır (Saatçi, 2003, s. 18-19).

Türklerin Irak'a akımlar halinde gelmeleri ve bölgeye yerleşmeleri uzun süre devam etmiştir. Devam eden bu göçlerle birlikte Türkler bölgede etkin bir rol üstlenmiş ve Emevi ordusunun ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Basra şehrinde kendi mahallelerini kuran Türkler birçok şehrin fethinde de öncü rol almışlardır. Böylelikle Türkler Emevi İslam tarihinin kayıtlarına geçmişlerdir. Abbasiler döneminde de Türkler akımlar halinde Irak'a göç etmeyi sürdürmüştür (Turkmani & Abdullrahman, 2010, s. 18-22).

Büyük Selçuklu Hakanı Tuğrul Bey 1055 yılında Irak'a gelmesiyle, 1918 yılına kadar yaklaşık 900 yıl Irak'ta Türk hakimiyeti hüküm sürmüştür. Selçuklu Hakanı Tuğrul Bey Bağdat'ı fethettikten sonra Oğuz boylarından Bayındır, Bedili, Yıva Döğer Bayatlar, Akkoyunlular ve Karakoyunlu Türkmenler gruplar halinde Irak'a yerleşmeye başlamıştır. Selçuklu Devleti'nin yıkılmasının ardından Irak'ta Türk Devlet ve Atabeylikleri kurulmaya devam etmiştir. Safevi Hükümdarı Şah İsmail 1508 yılında Irak'ı işgal etmiştir. 1515'te Irak'ın Kuzeyini fetheden Yavuz Sultan Selim, Irak'ın Kuzeyini Osmanlı Devleti'ne katmıştır. 1534'te ise Kanuni Sultan Süleyman Bağdat'a girerek Safevi hakimiyetine son vermiştir. Böylelikle 1918 yılına kadar bölgede Türk hakimiyeti devam etmiştir (BDAGM, 1993, s. 16-17).

Türkmen adı 11.yy'dan itibaren Orta Asya'da yaşayan Türkler tarafından kullanılmaya başlanmıştır. Oğuz boylarının İslam devletleriyle olan ticari ilişkileri sonucunda Müslüman olan Oğuz oymaklarına Türkmen adı verilmiştir. Türkmen adı Türkçe'de yiğit ve cesur Türk anlamına gelmektedir. Irak'ta bulunan Türklere Türkmen denilmesi ise Selçuklular döneminde söylenmeye başlanmıştır. Tüm tarihçilerin ortak kanaatleri

itibariyle Türkmenlerin Türklerden ayrı olmadıkları ve Oğuzların Müslüman olan kısmına Türkmen denildiği yönündedir (Hürmüzlü H. , 2005, s. 47).

Birinci Dünya Savaşı sonrasında Türkiye’den koparılarak inşa edilen Irak devletinde yaşamını sürdüren Türk halkı, Lozan Konferansı ile birlikte İngiliz heyeti tarafından Türkmenler olarak Tanımlanmıştır. Irak cumhuriyetini 1958 ilan eden Abdülkerim Kasım, Türklerin Türkmen olduklarını ve Türkiye değil, Orta Asya kökenli olduklarını iddia ederek Türkmenlerin Türkiye ile herhangi bir bağının olmadığını belirtmiştir. Irak devleti tarafından 1959 yılı sonrasında, Irak’ta yaşayan Türklere Türkiye ile olan kültür ve kan bağlarını unutturmak adına resmi olarak Türkmen ismi verilmiştir(TDVİA; Irak Maddesi, 83-115).²

Irak Türklerinin kimliklerini baskılamak ve Türkiye ile olan bağlarını unutturmak adına Türkmen ismi verilmiştir. Fakat 1959 yılında Irak Türkleri tarafından Türkiye’de kurulan ilk derneğin ismi “Irak Türkleri Kültür ve Dayanışma Derneği” olmuştur. Baas rejimi tarafından Türklere uygulanan etnik ve kültürel baskı sonucu Türk kimliklerini zayıflatıp tarih sahnesinden silmeyi hedeflemişlerdir (Erendor, 2018, s. 133).

Irak’taki Türkmenler kendilerine uygulanan baskı ve saldırılardan dolayı doğal bir savunma mekanizması geliştirmiş ve kendilerini etnik kimliklerine ve topraklarına bağlı olarak tanıtmaya başlamışlardır. Örneğin Kerküklü, Telaferli ve Erbilli gibi, Türkmenlerin sergilemiş oldukları bu davranış “Toprağa Bağlı Milliyetçilik” olarak tanımlanabilir. Telafer’de farklı inanış ve mezheplere mensup Türkmenlerin güçlü aşiretsel yapılarına rağmen bir üst kimlik olarak kendilerini Telaferli olarak tanıtmaları toprağa bağlılıklarını açıkça göstermektedir (Erkmen, 2009, s. 7).

1.1.1. Irak Türkmenlerin Yerleşim Bölgeleri

Irak’ta yaşayan Türkmenler ülkenin neredeyse bütün şehirlerinde ve çok sayıda ilçelerinde yaşamışlardır. Irak’ta yaşayan Türkmenlerin yoğunlukta olduğu bölgelere baktığımızda, Irak’ın kuzey batısından güneydoğusuna doğru 50 km genişliğinde bir şeritte yaşamalarını sürdürmektedirler (Duman, 2011, s. 11).

Yerleşim bölgeleri bakımından Türkmenler, Irak’ın Kuzeyinden itibaren Telafer, Musul, Erbil, Altunköprü, Kerkük, Tuzhurmatu, Kifri, Kara Tepe, Hanekin, Mendeli ve

² Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (TDVİA), Irak Maddesi, Cilt:19, ss. 83-115

Bağdat'ın güneydoğusunda bulunan Bedre'ye kadar uzanmaktadır.³ Türkmenlerin yoğunluklu olarak buldukları ve Türkmenelinin başkenti olarak gördükleri şehir Kerkük'tür. Irak devletinin asimilasyon politikası sebebiyle Türkmenlerin nüfusu gizli tutulmasının yanında gerçeği yansıtmamaktadır. Günümüz itibariyle %10'luk kısmı oluşturan Türkmenler 3-3,5 milyon oldukları söylenmektedir (Tanrıku, 2010, s. 12-13).

Iraklı bazı tarihçilere göre Türkmenlerin yaşadıkları bölgeye eskiden Sultaniye adı verilmiştir. Bunun sebebi ise Türkmenlerin yerleştikleri bölge Bağdat'tan Türkiye Cumhuriyeti sınırlarına kadar uzanmasından dolayı bu yol Irak'la Anadolu'yu birbirine bağlamış olduğundan. Osmanlı döneminde önemli aktif rolü olan bu bölge eski tarihlerden ilham alarak “ Türkmeneli” olarak adlandırılmış.

1.1.2. Kerkük Şehir Yapısı

Kerkük şehri geçmişten günümüze dünyanın en eski yerleşim bölgesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Tarih boyunca Sümerler, Asurlar, Persler, Selekiler, Partlar, Sasaniler, Raşid Halifeler, Emeviler, Abbasiler, Selçuklular, Atabekler, Moğollar, Celayirliler, İlhanlılar, Safeviler, Osmanlılar, Akkoyunlular, Karakoyunlular, İngilizler, Araplar ve Amerikanlılar hüküm sürmüşlerdir (Hürümüzi, 2005). Asur medeniyeti döneminde MÖ. 800 yıllarında kurulduğu düşünülen kent, birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Hz. Ömer devrinde MS. 642 yılında Müslümanların ve daha sonrasında Türkistan'dan göç ederek bölgeye gelen Oğuzlar, Abbasiler ve Emeviler bölgede yaşamıştır (Bademci, 2014, s. 59-60). Kerkük şehrine ilk olarak Ali Şerafettin Yezidi bu ismi vermiştir, daha öncesinde Hristiyanlar Süryani veya Arapça olarak “El-Kahr” ismi ile anmışlardır (Krames, 1986).⁴

Irak Türkmenleri için sembolik öneme sahip olan Kerkük şehri tarihte Kerhine ve Kerhine isimleriyle bilinmektedir. Kerkük Irak'ın kuzey ve orta bölgeleri arasında yer almaktadır. Zengin petrol ve doğal kaynak rezervlerine sahip olan şehir 1960 yılına kadar %95 oranında Türkmenlerin yaşamlarını sürdürdükleri şehirken, 1976 yılı itibarıyla Araplaştırma politikasıyla birlikte şehrin ismi El-Tamim olarak değiştirilmiş ve Türkmenlerin oranı %60 düşmüştür (Hasan, 2004)⁵. Kerkük 1975 yılına kadar dört

³ https://tr.wikipedia.org/wiki/Irak_T%C3%BCrkmenleri

⁴ <https://islamansiklopedisi.org.tr/kerkuk> adresinden 03.02.2021 tarihinde alınmıştır.

⁵ <http://www.bizturkmeniz.com/tr/index.php?page=article&id=3417> adresinden 15.01.2021 tarihinde alındı.

ilçeden oluşmaktaydı. Bunlar merkez olarak Kerkük, Kifri, Tuzhurmatu ve Çemçemal'dı. Araplaştırma politikası sonucunda Tuzhurmatu Selahattin iline bağlanmıştır (Saatçi, 2015). Günümüzde ise Kerkük, Dibis, Tavuk ve Havice ilçelerinden ibarettir. Bununla birlikte Kerkük Irak'ın bir minyatürü olduğu söylenmektedir. Türkmenler çoğunluklu olarak Havice hariç diğer ilçelerde yaşamlarını sürdürmektedirler (Duman, 2013, s. 2270). Yapılan tahminlere göre Kerkük'te 2015 yılı itibarıyla %25 oranında Türkmenlerden oluşmaktadır.

Kerkük'te tarihi ve sembolik öneme sahip olan yerleşim yerlerinden birisi Kerkük Kale'sidir. Kale içinde Danyel Peygamber Yatırı ve Camisi, Uzeyir, Huneyin ve Meryem Ana Kilisesi, Bağdat Hatununun kızı Yaşa ve Allük'ün de mezarları yer almakla birlikte çevresinde de önemli semtler yer almaktadır. Bunlar İmam Kasım, Yedi Kızlar, Helvacılar, Çukur, Yeni Damlar, Büyük Mahalle, Gavur Bağı, Sarı Kahya, Arafe ve Kuriye Şarırılı'dır. Kale'yi özel kılan sebeplerden biri de içinde Hıristiyanlara da alan bırakılmasıdır (Hürmüzlü E. , 2003, s. 28).

Kerkük şehri uzun yıllar sadece Kale'den ibaretti, bunun sebebi ise bölgede yaşayan insanların selameti, can ve mal güvenliği için sadece Kale'de yaşayabiliyorlardı. Savaşların azalması ve Kale'de yaşayan nüfusun artmasıyla yaklaşık 15. yüzyılın ortasından itibaren halk Kale'den inerek çevresinde ki bölgelere yerleşmeye başlamıştır. Kale'yi merkez noktası olarak aldığımızda, yerleşimlerin halka çeklinde genişlediğini görebiliriz. Kerkük 20. Yüzyılın başlarına kadar Türkmenlerin ikamet ettiği bir şehir olduğu bilinmektedir. Fakat İngilizlerin kenti işgal etmesi ve seri petrol üretimine geçilmesiyle kente yoğun göçler yaşanmaya başladı. Öncelikle Kürtlerin ve onları takiben Arapların şehre yerleşmeleri ve kendi mahallelerini kurmanın yanında, millet olarak karışık olan mahallelerde 1900-1950'li yıllarda görülmekteydi. Kale'nin hemen yanında Eskiyaka, Eskiyaka'nın en önemli mahalleleri ise, Büyük Bazar (Çarşı), Çukur, Çay, Piryadı, Musalla, Seyit Kızı Yokuşu, İmam Kasım, Gedik, Ahi Hüseyin, Avcılar ve Zeve. Günümüzde Ahi Hüseyin, Zeve ve İmam Kasım mahalleleri Kürtlerin yerleşim yeri olarak sayılırken diğer sayılan bütün mahalleler Türkmenler meskundur. Eskiyaka 1950'lerden sonra gelişmiş ve Kasaphane, Şorca ve Yengi Damlar(Yeni Evler) gibi mahalleler eklenmiştir. Şorca bir Kürt yerleşim bölgesiyken, diğer iki mahalle Türkmenlerin ikamet ettiği bölgelerdir. Bir diğer bölge olan Koryayakası ise 1890'lı yıllarda Şaturlu, Begler ve Sarıkahya isminde üç mahalleden ibaretti. Koryayakasında

bulunan mahallelerde de Türkmenler yaşamlarını sürdürmektedirler (Nakip, 2007, s. 90-93).

1970'lerde gerçekleştirilen Araplaştırma politikası sonrasında Kerkük'te çok sayıda mahalleler inşa edilmiştir. Bunlar: Al-Karama, Al- Muthenna, Al- Kadisiye, Al- Endelüs, Al- Arafa, Al-Thubbat, Al-Baath, Al-Wasıt, Domis, Al-İştirakiyye, Gırnata, Al- Haccac, Al-Uruba, Al-Kuteybe ve Al-Vahde gibi sıralanabilir. Fakat bu mahallelerde Araplarla birlikte Türkmenlerde yaşamaktadır (Nakip, 2007, s. 96-97). Kerkük kentinin eski yerleşim merkezlerine baktığımızda Türkmenlerin ikamet ettiklerini görebilmekteyiz. Bununla birlikte Süleymaniye ve Erbil yani kuzeye doğru Kürt mahallelerinin inşa edildiğini, Bağdat ve Tikrit yani güneye doğru da Arap semtlerini inşa edildiğini söylemek mümkündür. Etnik yapıya göre şekilde görüldüğü üzere koyu ortada yer alan bölgede Türkmenler, üstte açık renk olan bölgede Kürtler, aşağıda daha az koyu olan bölgede ise Araplar ikamet etmektedir.

1.2. Irak'ta Türkmen Nüfusu

Günümüzde Irak'ta tarafsız olarak gerçeği yansıtan bir nüfus sayımı yapıldığı söylenemez. Birinci Dünya Savaşı sonrası İngiliz mandasında oluşan Irak devleti, Osmanlı sonrası ülkedeki Türk nüfusunu görmezden geldi. İngiliz mandası Musul vilayetini Türkiye'ye geri vermemek için ülkede ki Türk nüfusunu uluslararası arenada hep az olarak göstermeye çalışmıştır. İngilizlerden sonra gelen Irak hükümetleri de aynı şekilde Türkleri azınlık olarak kabul etmişlerdir. Bazı dönemlerde ise Türk nüfusu tamamen yok sayılmıştır. Örnek olarak Baas Partisinin yönetimde olduğu yıllarda 1977-1978 nüfus sayım formu iki şıktan oluşmaktaydı, bunlar (Arap ve Kürt) seçenekleriydi. Herhangi birini işaretlemeyenler ise direkt olarak Arap olarak sayılmaktaydı.

Birinci Dünya Savaşı sonrası Irak'ta birçok kez nüfus sayımı yapılma teşebbüsünde bulunuldu. Fakat bunlar da ilgisiz, amacından uzak ve kopuk yapıldığı için güvenilir olmamakla birlikte gerçeği yansıtmamaktadır. 1957'de yapılmış olan sayım güvenilir sayılabilmekte ve bu sayımda Irak Türklerinin nüfusu 567 bin olduğu gösterilmektedir. Irak nüfusunu doğru sayılımı yapılmış olabilir fakat bu sayımlarda Türklerin ve başka etnik kökene mensup bireylerin sayılarını ayrıntılı, detaylı ve net olarak hiçbir zaman açıklanmamıştır. 1957'de yapılan nüfus sayımından hareketle Irak'ta Türkmenlerin 3 milyon ve üzeri bir nüfusa sahip oldukları tahmin ediliyor (Samançı, 1999, s. 94-95).

2003 öncesi dönemde Türkmenlerin ev veya arsa alma hakları bulunmadığı için kendilerini Arap olarak yazdırmak zorunda kalmışlardır.

Irak'ın demografik özelliklerine baktığımızda 2014 yılı tahminlerine göre Irak 32.585.692 nüfusa sahiptir. Nüfusun % 70-75'lik kısmını Araplar, %15-20'lik kısmını Kürtler, %10-12'lik kısmını Türkmenler ve %3-5'lik kısmını Süryaniler, Keldaniler, Asuriler, Nesturiler, Çerkezler, Çeçenler ve Ermeniler oluşturmaktadır. Irak'ın %97'lik kısmı Müslümanlardan oluşmaktadır. Bunun %55-60'lık kısmı Şii Müslümanlardan oluşurken, %37-40'lık kısımda Sünni Müslümanlardır. Oldukça genç nüfus yapısına sahip olan Irak %42'si 0-14 yaş grubuna, %55'i 15-64 yaş grubuna ve %3'ü 65 yaş ve üzeri gruba sahip olduğu bilinmektedir. Irak nüfusunun %58'inin okuma yazma bilgisi bulunmaktadır (Erendor, 2018, s. 223).

1.3. Irak Türkmenlerin Sosyal, Kültürel ve Siyasi Yapısı

Türkler Selçuklu Döneminden başlayarak Osmanlı İmparatorluğunun sonuna kadar yani Irak'a dokuz asır (1055-1918) hükmetmiştir. Bu süreç içerisinde Türkler başka etnik kökenlerle iç içe giren ilişki ve alışverişler sürdürmüşlerdir. Bunun neticesinde ekonomik, sosyal ve kültürel bakımdan yaşadıkları yerde etki bırakmalarının yanında bölgede bulunan diğer etniklerden de etkilendiklerini söylemek mümkündür. Irak'a Büyük Türkistan ve Orta Asya'dan gelen Türkler bölgede kültürel miraslarını hala muhafaza etmektedirler.

Türkmenlerin genel olarak konuştukları dil Türkmencedir. Bu dil Türkiye, Kıbrıs, Balkanlar, Azerbaycan, İran Azerbaycan'ı (Güney), Kuzey Suriye, Türkmenistan, Güney Türkistan Türkçelerini kapsayan Batı Türkçe dil ailesine mensuptur. Farklı aksanlara sahip olan Türkmence Türkmenistan'daki Türkmenceden farklı olarak daha çok Azerbaycan ve Türkiye'nin Güneydoğusunda kullanılan Türkçeye benzemektedir. Türkmenlerin kültürü, edebiyatı, kimliği, etnik bilinci ve dünya görüşünü temeli konuştukları dilde yatmaktadır. Ana dillerini doğal olarak nesilden nesille aktarımı gerçekleşmiştir ve konuşulan bu dil Irak'taki Türkmenleri birleştiren güçlü bir bağ görevini üstleniyordu. Arapçanın eğitimin zorunlu olması kullanılan Türkmence dilinin zamanla bozulmasına sebebiyet vermiştir ve eğitimi zorunlu olmayan yaşlı nesilin kullandığı Türkmence daha doğru ve saf bir Türkçedir. Türkmenler 16. yüzyıla kadar edebi eserlerini Azeri lehçesinde yazdılar, 16. yüzyılın ikinci yarısından itibaren ise

Osmanlı dilinin Batı Türk lehçesini kullanmaya başladılar. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Türkiye'den ayrılmasının ardından Türkmenler Anadolu Türkçe tercihlerini Arap harfleriyle yazmaya devam ettiler (Erendor, 2018, s. 224-225). Günümüzde ise Türkmenler resmi olarak Türkiye Türkçesini kullanabilmektedirler.

Irak'ta bulunan Türkmenlerin dini inanışları çoğunluğun Müslüman olduğu, fakat az sayıda Hıristiyan Türkmen bulunduğu da bilinmektedir. Eskiden Kerkük Kale'sinde yaşayan Hıristiyanların Kale'de Irak'ın en eski kilisesi inşa ettikleri bilinmektedir (Erendor, 2018, s. 233).

Irak toplumunda öğrenim seviyesi en yüksek millet Türkmenlerdir. Okur-yazarlık seviyesinin Türkmenlerin önde gelmesinin sebebi olarak yerleşik kültür hayatına sahip olmaları söylenebilir. Bununla birlikte en yüksek orada öğretmene sahip olan Türkmenler, doktorluk, mühendislik ve hukuk gibi daha pek çok meslek gruplarında yine Türkmenler ön plana çıkmaktadırlar (Erendor, 2018, s. 203). Türkmenler mühendislik, sağlık gibi alanlarda eğitim görürken, Arap ve Kürtler siyasetçi olabilmek için eğitim almaktaydılar. Bu da Türkmenlerin siyasi arenada arka planda kalmalarına sebebiyet vermiştir.

Türkmenlerin gelenek ve göreneklerine bağlı olduklarını ve kültürlerini koruyabilme noktasında özellikle kız alıp vermede göstermiş oldukları tutum, uzun yıllar Arap ve Kürtler arasında asimile olmalarını engellemiştir. Etnik yapılarını korumada Türkmenler oldukça tutucu ve sıkı davranmışlardır. Anadolu Türklerinde pek farkları olmayan Türkmenler kendilerine has misafirperverlikleriyle de adetlerini halen aynı canlılıkta sürdürmektedirler (Yakupoğlu, 1976, s. 79-80).

Irak Türklerinde aşiretler bulunmaktadır, fakat aşiret sistemi ve aşiretçilik mevcut değildir. Yakın çevrelerine çok düşkün olan Türkmenler aile, akraba ve komşuluk bağları çok güçlü olduğu söylenebilir. Erkek egemen olan Irak toplumuna rağmen Türkmenler kadınlara değer vermenin yanında eğitim ve iş hayatında destek verilmektedir. Toplumun her alanında kadınlara yer veren Türkmenler, kadınlara büyük saygı ve hürmet göstermektedir. Irak toplumunda erkekler için normal görülen çok eşlilik, Türkmenler tarafından pek tercih edilmemekte ve hoş karşılanmamaktadır.

Türkmenler kahvehaneleriyle meşhurlardır, sosyal ve kültürel hayatlarını orda icra ederler. Erkeklere özgü olan bu yerlerde hem eğlenirler hem de siyasetle ilgili sorunların,

toplumun sıkıntılarına çözüm getirebilmek adına münakaşaların yapıldığı yerdir. Bu kahvehanelere “çayhana” ismi verilmiştir. Kahvehanelerde müzik, edebiyat ve sanat yapıldığı da sıklıkla görülmektedir. Günümüzde pek aktif olamayan bu gelenek geçmiş dönemlerin bir simgesi olarak hala varlığını sürdürmektedir. Türkmenlerin bulunduğu bütün mahallelerde bir kahvehane bulunmaktadır. Kerkük’ün en meşhur kahvehaneleri: Çift Kahve(cüt kahve), Mecidiye, Musalla, 14 Temmuz, Ahmet Ağa ve Derviş kahvehaneleridir.

1.4. ABD’nin Irak İşgali ve Kerkük’e Yansıması

1 Mart tezkeresinin Türkiye Büyük Millet Meclisinden geçmemesi sebebiyle Ankara Irak’ta devre dışı kalmıştır. Bunu fırsat bilen Kürtler ABD ile müttefik haline gelerek sert politikalarını hayata geçirmişlerdir. Irak’ın Kuzey bölgesinde ikamet eden Türkmen ve Arapları göçe zorlamaları BM yetkilileri ve insan hakları örgütlerini kaygılandırmıştır (Köylü, 2017, s. 286).

Amerikan uçakları 20 Mart 2003 tarihi itibarıyla Irak’ı bombalamaya başladı. Bir taraftan Irak’ın Kuzey bölgesinde yer alan Kürtler ABD’ye desteklerini sunarak, birlikte Türkmen şehri Kerkük ve Musul’u işgal ederken, diğer taraftan Amerikan ve İngiliz kuvvetleri güneyden Irak’ı işgal etmeye girişmişlerdir (Kerküklü, 2006, s. 314).

10 Nisan 2003 itibari ile Irak askerleri şehirleri boşaltıp güneye doğru çekilmeye başlamışlardır. Bu durumu fırsat olarak gören Kürt Peşmergeleri Kerkük şehrine saldırı düzenlemişlerdir. Saldırıda sadece şehre girmekle kalmayıp bütün idari binalar, hastaneler, işyerleri, okullar, evler ve özel araçlar yağmalanmıştır. İlk yağmalanan yer ise Tapu ve Nüfus Daireleri olmuştur. Şehrin kimliğini belirsizleştirmek için planlı olarak yapılmış saldırı olduğu aşikardır. Nüfus kayıtları yok edilerek Türkmen nüfusun azınlık olarak gösterilmesi sağlanmıştır. Aynı operasyon bir gün arayla Musul şehrine de yapılmıştır (Kerküklü, 2006, s. 315).

11 Mart 2003 tarihinde ABD, Irak’ın işbirliği yapmamasından dolayı kitle imha silahları ve biyolojik silahları olduğuna dair şüpheleri sonucu işgale başlamıştır. Saddam döneminde (1979-2003) diktatörlükle yönetilen ülkeye ABD’nin demokrasi getirme, ülkeyi yeniden yapılandırma gibi vaatlerde bulunarak işgal öncesi 20 Ocak 2003 tarihinde Yeniden Yapılandırma ve İnsani Yardım Bürosunu kurarak halkın sorunlarına çözüm

bulacağına temel ihtiyaçlarını su, elektrik sorunlarını çözeceğine dair sözler vermişti. Fakat bunların hiçbirini yerine getirmeyerek saldırgan bir tavırla Irak'ın doğal kaynaklarını sömürmüştür (Köylü, 2017, s. 257-263).

2003 yılında güvenlik güçlerinin ilga edilmesi sonucu şiddet hız kazanmıştır. Şiddet olayları, yağmalama, adam kaçırma, cinayet ve terör gibi olayların yaygınlaşmasına sebebiyet vermiştir. ABD işgali ile birlikte avantaj sahibi olan Kürtler anayasa hazırlanma sürecinde Aralık 2003 tarihinde Irak Geçici Yönetim Konseyini kurarak, coğrafi temelli Kürt federasyonu olmak üzere sınırlarında Kerkük ve Musul'unda bulunduğu bir Kürt bölgesi oluşturmayı hedeflemişlerdir. Bununla birlikte Saddam dönemi Kerkük'e yerleştirilmiş olan Arapların yerine bölgeye yerinden edilmiş Kürtlerin yerleştirilmesi gerektiğini dile getirmişlerdir (Köylü, 2017, s. 264-267).

Kerkük şehrine ABD güçlerinin müdahale edeceği konusunda anlaşma sağlanmıştı. Şehre Türkmenler ve Kürtler ne sivil ne de askeri müdahalede bulunmayacağı netleştirilerek, Irak'ın toprak bütünlüğü savunuluyordu. Fakat 9 Nisan 2003'te Bağdat'ın düşmesiyle birlikte Peşmergeler ABD askerleriyle birlik olarak Kerkük yönetimini ele geçirdi. Amerika tarafından desteklenen Kürt Peşmergeleri anlaşmaya uymadıkları gibi şehri yağmalamışlardır. Kerkük tapu ve nüfus daireleri yağmalanarak yakılmış ve Kerkük yönetimine el konmuştur. Yerleşim ve kimlik bilgilerinin tutulduğu arşivleri imha edilmiş bununla birlikte mahkeme dosyaları da yok edilmiştir (Köylü, 2017, s. 284).

ABD işgali 9 yıl sürmüştür ardından ise ülke genelinde 112 bin sivil, resmi olmayan kaynaklara göre 1 milyonu aşan sivil hayatını kaybederken, 4-5 milyon kişi ülke içi ve dışı olarak göç etmek durumunda kalmıştır. ABD sonrası Irak'ın istikrar sağlaması ise çok zor olmuştur (Bilgin, 2015, s. 70).

1.5. ABD İşgalinin 2003 Yılında Kerkük'te Yarattığı Sorunlar

1.5.1. Kerkük'te Kargaşa

Kerkük şehrinin nüfus dağılımına bakıldığında, ülkenin her kesiminden bir parçanın kentte yaşıyor olması, Kerkük'te çıkabilecek bir çatışmanın ülke genelinde iç savaşa sebebiyet verebilmektedir. Irak için ayrıca öneme sahip olan Kerkük şehri, büyük petrol rezervlerine sahiptir. Anayasa gereği Kerkük'te bulunan petrol bütün Irak halkının eşit hakkı olduğu dile getirilmiştir. Irak petrolünün %20'si Kerkük'te bulunmaktadır.

Kerkük ve Musul şehirlerine giren Peşmergeler Saddam döneminden kalma 61 tank, 64 top, 55 zırhlı araç ve daha bir çok sayıda silah ve mühimmatı ele geçirerek kendi bölgelerine götürdükleri ABD yetkilileri tarafından açıklanmıştır. Şehri yağmalayan Peşmergelere sert tepki veren Türkiye, ABD'ye baskı yaparak Kerkük'ten Peşmergelerin geri çekilmesini sağlamıştır. Aynı zamanda 12 Nisan 2003 tarihinde ABD Dışişleri Başkanlığı sözcüsü Richard Boucher yaptığı açıklamada Kerkük şehrinde olan petrolün hiçbir gruba ait olmayacağını ifade etmiştir (Bölgeler ve Olaylar-Ortadoğu, 2003, s. 98-101).

Kerkük'te devam eden siyasi sorunları çözmeye yönelik girişimler devam ederken, şiddette her yönüyle devam etmektedir. Türkmen yetkililerin bulunduğu araç ve binalara bombalı intihar saldırıları devam ederken 10'laca kişinin ölümü ve 50'den fazla kişinin yaralanması söz konusu olmuştur (Köylü, 2017, s. 295).

1.5.2. Türkmenlere Etnik Şiddet

Irak genelinde etnik şiddetler yaşandığı kabul edilse de, Kerkük şehrinde özellikle Kürt grupların baskı yaptıkları bilinmektedir. 2003 yaz aylarına doğru etnik şiddetlerin artması ile birlikte Kerkük şehrine 72 km mesafede bulunan Tuzhurmatu bölgesinde Kürtler ile Türkmen grupları arasında gerginlikler artmış ve Türkmenler için önemli sayılan İmam Musa Ali Türbesi yakılmıştır. Bu olayı protesto eden 250 kişilik Türkmen grubu sloganlar atarak yürüyüş yaparken, Talabaniye bağlı Peşmergeler Türkmenlerin üzerine otomatik tüfekle ateş açarak 10'larca kişinin ölümüne sebep olurken 10'larcasının da yaralanmıştır (Çakan, 2003).⁶

1.5.3. Kerkük'te Peşmerge Sorunu: Nüfus ve Tapu İdaresi Yangını ve Yağmalar

2003 yılında Talabani bini aşkın araç ile 20 bin Peşmergeyi Arap savunmasından yararlanarak Kerkük'e sokmasının ardından, nüfus kayıtlarını ve tapu dairelerini yaktırıştır. Kerkük valiliğini ele geçiren Peşmergeler şehirde atamaları da kontrol etmeye başlamışlardır (Özdağ, 2007, s. 164-165). Şehri terk etmeleri için Türkmenlere açık ve kapalı baskılarla yoğun bir biçimde uygulanmıştır. Amerika'nın desteği

⁶ <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/Arsiv/2003/08/23> adresinden 02.20.2021 tarihinde alınmıştır.

sonucunda Kerkük şehrinin hem demografisi hem de siyaseti Kürtleştirilmeye başlanmıştır (Özdağ, 2007, s. 211)

Nüfus ve Vatandaşlık dairesi, Tapu Dairesi, Adliye Sarayı, Kerkük Belediyesi, Suk-El Merkezi, Milli Eğitim Dairesi, Gençlik Merkezleri, Okullar, Kerkük Televizyon Dairesi, Bankalar, Kerkük Müzesi, Kerkük Enstitüsü, Kerkük Üniversitesi, Kerkük Kütüphanesi, Benzin İstasyonları ve halka hizmet veren diğer bütün yerler yağmalandı. Bununla birlikte sivil insanların özel otelleri ve dükkânları da saldırıya maruz kaldılar. Ayrıca Emniyet, Muhaberat, Polis Karargâhları, Askerlik Şubeleri de talan edildi. Bütün bu yağmalar Irak ordusunun Kerkük'ten Güneye doğru çekilmesinden sonra yaşanmış olması, herhangi bir savaşın veya çatışmanın olmadığı bölgeye saldırmış ve yağmalamışlardır. Kerkük'ü bu kadar önemsemelerinin nedeni sadece petrol kaynaklarıydı (Kerküklü, 2006, s. 316).

1.5.4. Kerkük'te Görev Dağılımı

Kerkük'te 1875-2003 yıllarına Belediye başkanlarına bakıldığı zaman toplamda 32 Belediye Başkanı görevlendirildiğini ve bunlardan 17 Türkmen, 12 Arap ve 3 Kürt olduğunu görebilmekteyiz. Hüküm sürelerine bakıldığı zaman ise toplam 113 yılın; 71 yılı Türk, 22 yıl Arap ve 20 yıl Kürt başkan görevlendirildiğini söylemek mümkündür (Nakip, 2007, s. 263-266).

Saddam sonrası dönemde Kerkük şehrinin yönetimine ve önemli görevlerine sadece bir Türkmen görevlendirilirken, aynı mevkilere 10 Kürt ve 7 Arap getirilmiştir. Kerkük kentine vali ve emniyet müdürü olarak Kürt atanırken, valilikte hiç görev verilmeyen Türkmenlere sadece Emniyet Müdürlüğü Yardımcılığında yer verilmiştir. Kerkük kentinde bulunan 24 genel müdürlükten sadece milli eğitim müdürü olarak bir Türkmen atanmıştır. Fakat bu müdürlüğe 'de ele geçirmeye çalışan Kürtler dönemin Milli Eğitim Müdürü olan Şan Ömer'e yönelik birçok baskı ve tehdit girişiminde bulunmuşlardır. 2003 öncesinde Kuzey Petrol Şirketinde %70-80 oranında Türkmenlerin çalıştığı açılırken, 2003 sonrasında bu durum değiştirilmiş ve şirketin üst makamlarında 5 Kürt, 4 Arap, 2 Türkmen ve 1 Hıristiyan'a yer verilmiştir. 2003 öncesinde Kerkük şehrinin güvenliğinden Türkmenler sorumluyken, sonrası dönemde güvenlik birimleri Kürtlerin eline geçmiştir (Köylü, 2017, s. 286).

Irak petrolünün önemli bir kısmı güney bölgesi olan Basra’da bulunurken diğer ciddi bir kısmı da kuzey bölgesinde Kerkük civarındaki yataklardan çıkarılarak ihraç edilmektedir. IKYB kuzeyde bulunan petrole el koyarak 2015 yılında sadece bir ayda 800 milyon dolarlık ihracat yaptı. Yapılan görüşmeler sonucunda IKYB ve Irak hükümeti Kerkük’ten çıkarılan petrolü birlikte satma kararı alarak, ikisi IKYB ve diğer üçü Irak devletine ait olacak şekilde yataklar bölüştürüldü. Her iki taraf eşit olarak günde 300 bin varil petrol ihraç ederek, Irak günlük olarak toplam 3,7 milyon varil ihraç etmektedir (Köker, 2017).⁷ Fakat petrol ihracatlarından Türkmenlere veya diğer azınlık gruplara hiçbir pay düşmemektedir.

1.5.5. Kerkük’te Göç Sorunu

Kerkük kentinde birçok tartışma devam ederken, şehre Kürt göçleri de devam etmektedir. Bununla birlikte Saddam döneminde Araplaştırma politikası gereği göç ettirilen ailelerin geri dönebilmesi sonucu mülkiyet sorunları da ortaya çıkmıştır. Geri dönmek isteyen insanlar ise mallarına el konulması ve el değiştirmesi sebebiyle sorunlar yaşamıştır. Bütün bu sorunlara çözüm bulabilmek adına Geçici Koalisyon Yönetimi 2004 Ocak ayında Irak Mülk Hakları Komisyonunu kurmuş ve sorunların çözülmesi amaçlanmıştır (Duman, 2007, s. 54-55).

1.5.6. Kürtlerin Kerkük’e yerleşmeleri

Kerkük şehrinin doğu kısmında yer alan Şorca mahallesinde ikamet eden 7000 Yahudi’nin 1958 yılında İsrail’e göç etmesinin ardından bu mahalleye Kürt aileleri dönemin Valisi olan Said Kazaz tarafından yerleştirilmiştir. 1958 yılı öncesinde Kerkük şehri içinde Kürtlerden bahsetmek mümkün değilken, bu tarihten sonra Kürtler Kerkük’ü kendilerine başkent olarak görmeye başlamışlardır (Özdağ, 2007, s. 154).

1.6. Kürtleştirme Planı

5 Temmuz 2003’te Irak Geçici Yönetim Konseyi kurulmuş 25 kişilik konseyde Türkmenleri temsilen sadece bir üyeye yer verilmiştir. Konseyde yer alan üç kadından biri ve tek Türkmen olan Songül Çabuk, Kerkük şehri hakkında ki endişelerini dile getirerek Kürt partilerin sınırda sıkı denetim olmamasını fırsat bilerek 60 bin Türkiyeli,

⁷ <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-39512741> adresinden 14.01.2021 tarihinde alındı.

İranlı ve Suriyeli Kürt'ü Kerkük'e yerleştirerek arsa dağıttıklarını dile getirerek Kerkük şehrini "Kürtleştirmeye" çalıştıklarını savunmuştur (Köylü, 2017, s. 288). Bazı kaynaklara göre 2003 yılında Kerkük'e 300 bin Kürt kanunsuz olarak yerleştirilmiştir (Kerküklü, 2006, s. 319).

Amerika Dışişleri Bakanlığının iç yazışmalarının ortaya çıkmasıyla birlikte, Kürt siyasi partilerinin yasadışı tutuklamalarda buldukları Türkmen ve Arap vatandaşları başka şehirlerde hapis tutarak işkence etmelerinin esas nedeni kendi otoritelerini kışkırtıcı biçimde uygulamak. Burada hedef etnik denge değişikliğidir. Irak'ın işgalinden sonra Kürt ailelerin Kerkük'e yerleştirilmesi kent üstünde hakimiyet kurmalarını kolaylaştırmaktadır (Kerküklü, 2006, s. 358).

2004 yılında çıkan habere göre İsraili 200 kişilik tim ile Peşmergeleri eğitiyor. ABD onayı ile İsrail'in Barzani ve Talabani arasında gizli iş birliği yaparak Peşmergeleri İsrail'e götürerek 45 günlük özel eğitimler verdiği ortaya çıkmıştır. Eğitimlerde suikast, adam kaçırmaya, patlayıcı yerleştirme gibi konularda dersler verdikleri biliniyor. Bu eğitimlerin verilmesinin esas amacı ise ABD işgaline karşı gelenleri etkisi hale getirmek olduğu bilinmektedir (Kerküklü, 2006, s. 345-346).

2006 yılında ABD'nin Kürtlere verdiği destek artış göstermiştir. ABD'ye götürülerek özel eğitimler verilen 500 Peşmerge ve 30 Kürt askeri pilot geleceğe yatırım ve güçlenmenin işareti olarak kabul edilebilir. Aynı dönemde ABD tarafından finanse edilen 8 bin ev Kerkük'te yaptırılmış ve içlerine dışardan getirilen Kürtler yerleştirilmiştir. 24 Temmuz 2006 tarihinde gerçekleştirilecek olan Kerkük Ticaret Odası Başkanlığı ve yönetim kurulu seçimi için Türkmen işadamlarının da başvurmuş ve aidatlarını yatırmış olmalarına rağmen, kazanamayacaklarını anlayan peşmergeler baskın düzenleyerek seçimi engellemişlerdir. (Özdağ, 2007, s. 507-508).

1.7. Siyasi Partilerin Kerkük Stratejileri (KDP-KYB)

Merkezi Bağdat'ın kurmuş olduğu bürokratik mekanizma, Erbil merkezli KDP ve Süleymaniye merkezli KYB tarafından devir alınmış ve yerleşik halkın günlük ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde yürürlüğe geçirilmiştir. Bu kapsamda trafik polisinden maliye bakanına kadar bir devlette bulunması gereken her unsuru bünyesinde barındıracak şekilde bir sistem tasarlanmıştır. KDP ve KYB kendi hükümet ve

bürokrasilerini hiçbir hukuksal alt yapıya sahip olmadan hâkimiyetlerini sürdürür durumdadırlar (Özdağ, 2007, s. 141-142).

Ulusal ve uluslararası sistem boşluklarından yararlanan KDP ve KYB kendilerine mali kaynağa dayalı bir düzen inşa etmişlerdir. Kaçakçılık merkezi olan Irak'ın kuzey bölgesi kara para ile oynar duruma gelmişlerdir. Bununla birlikte Birleşmiş Milletler Gıda karşılığı petrol alışverişi programı kapsamında elde edilen gelirin %13'ü Kürtlere verilirken Türkmenlere herhangi bir pay verilmesi söz konusu olmamıştır (Özdağ, 2007, s. 142).

Irak'ın asli unsurları Araplar, Kürtler ve Türkmenler olduğu halde 1970'li yıllarda Baas Partisi yönetimde kendisini sağlamlaştırırken Kürklere özerk bölge yönetim hakkı tanırken, Türkmenlere sadece kültürel haklar verilmiştir. Baas Partisi bu uygulamayı yaparak hem kendi iç hukukunu hem de uluslararası hukuku ihlal etmiştir. Türkmenler ve Kürtlere eşit statü ve hakların verilmesi gerekirken, Barzani ve Talabani Türkmenleri kendilerinin temsil etme tezlerini savunarak Türkmenlere eşit hakların verilmesini reddetmiş ve engellemişlerdir. Federal bir devlet adı altında KDP ve KYB konfederal bir yapıyı dayatarak kabul ettirme girişiminde bulunmuşlardır (Özdağ, 2007, s. 151-153).

Erbil şehrinde bulunan Türkmenlere büyük baskılar uygulayan Kürtler, Türkmen okullarında Kürtçenin zorunlu olmasına, Türkiye'den gelen kitaplarda yer alan Atatürk resimlerinin koparılması ve öğretmenlerin Türkçe veya Türkmençe konuşmalarının yasaklanması gibi girişimlerde bulunmuşlardır. Türkmen varlığını kabul etmemek ve yok olmaları için zorunlu asimilasyon uygulamaları geçmişten günümüze hala devam etmektedir (Özdağ, 2007, s. 143).

KDP ve KYB partilerin asıl amacı Musul şehrini dışarıda bırakarak, Irak'ın kuzey bölgesini Zaho'dan başlayarak Selahhattin, Dohuk, Erbil, Süleymaniye, Telafer ve Kerkük şehirlerini dâhil ederek bağımsız bir Kürt bölgesi kurmayı hedeflemektedirler. Nüfus bakımından bu bölgenin %65 oranında Kürt ve %35 oranda Türkmenler olacak şekilde baskı uygulayarak etnik temizlik yapmayı planlamaktadırlar (Özdağ, 2007, s. 260). Kendisi için tehlike arz ettiğini bildiği Türkmen ve Arapları Kerkük'ten Erbil ve Süleymaniye'ye sürdükleri haberi Washington Post gazetesinde yayınlanmıştır (Özdağ, 2007, s. 469).

KDP ve KYB'nin esas amacı bağımsız bir ülke kurmak ve bu ülkenin geçimini sağlayabilmek için enerji kaynaklarına ihtiyaç duymaktadır. Bu ihtiyacı ise Kerkük bölgesini de kendi yönetimine alarak bölgedeki enerji kaynaklarını kullanmayı hedeflemektedir.

2004 yılında KYB ve KDP yaklaşık 10 bin Kürt'ün ayaklanma yaparak Kerkük şehrinin federe Kürt yönetimine dâhil olması için gösteriler düzenlemişlerdir (Özdağ, 2007, s. 354). Fakat herhangi bir sonuç alamamışlardır.

1.8. 2003 Irak Konseyi

Irak'ın kuruluşundan itibaren hem krallık hem de cumhuriyet döneminde tek kişi tarafından yönetilmekteydi. ABD'nin Saddam Hüseyin'i devirmesiyle yeni bir dönem başlamış oldu. Başlatılan bu yeni dönemin iki önemli simgesi olduğunu söyleyebiliriz. Bunlardan ilki Saddam'ın heykelinin devrilmesi, bir diğeri ise 13 Temmuzda kurulan 25 kişilik konseydi. Bu konseyde 13 Şii Arap, 5 Sünni Arap, 5 Kürt, 1 Türkmen ve 1 Hristiyan'dan oluşan meclisin sorumlulukları oldukça kısıtlıydı (Özdağ, 2007, s. 286).

2003 yılında 25 kişilik siyasi liderin bir araya gererek oluşturdukları yeni Irak konseyi toplanmıştır. Burada nüfusu 4 milyon olan Kürtlere toplam 5 temsilcilik verilirken, 3 milyon nüfusu olan Türkmenlere sadece bir temsilcilik verilmesi oldukça ilginçtir (Özdağ, 2007, s. 229). Bakanlık temsilciliği verilirken işgal altında olan bir ülkenin en güçsüz bakanlığı olan bilim teknoloji bakanlığı Türkmenlere verilirken, yeni kurulacak olan hükümetin en önemli ve stratejik bakanlıklardan dış işleri bakanlığı Kürtlere verilmiştir (Özdağ, 2007, s. 272-273)

Irak'ı oluşturan etniklere baktığımız zaman Arapları destekleyen Arap dünyası, Kürtleri destekleyen ABD ve İngiltere, Şiileri destekleyen İran, Hristiyanları bütün batı dünyası desteklerken, Türkmenlere de Türkiye destek vermektedir.

1.9. Irak Dil ve Kültürel Haklar “Irak Geçici İdare Yasası”

Geçici İdare yasasında yer alan maddeye göre Irak birçok değişik milletin bir arada yaşadığı bir ülkedir ve Arapça ile Kürtçe Irak'ın resmi dilleri olarak ilan edilmiştir. Diğer taraftan Türkmenlerde azınlık olarak kabul edilip kültürel faaliyet ve eğitim alanında kendi dillerinde eğitim verme hakkına sahip olmuşlardır. Türkmenlerle birlikte Süryanice

ve Ermenice gibi dillerde özel eğitim verilmesine izin verilmiştir. Irak Geçici İdare Yasasına göre Türkmenler, Asuriler, Keldaniler gibi azınlık statüsünde olan halklarında idari, siyasi ve kültürel hakları her zaman için garanti altına alınmıştır (Duman, 2007, s. 57-59). Buna bağlı olarak Türkmenler anayasal hak talebinde bulunarak, anayasada üçüncü etnik grup olarak yer almayı bazı kaynaklara göre 2 bin bazı kaynaklara göre ise 4 bin Türkmen'in 25 Şubat 2004 yılında başkent Bağdat'ta protestolar düzenleyerek hak talep etmişlerdir. Siyasi hak talep eden Türkmenler Kerkük genelinde grev başlatarak dükkan ve iş yerlerini kapatmış bununla birlikte o dönem Kerkük şehrinin güvenlik gücünü oluşturan %20 Türkmen polisleri de işi bırakmıştır. ITC Başkanı Faruk Abdullah Abdurrahman "devlet kurumlarından Türkmenlerin dışlanmış olduğunu ve Irak Geçici Yönetim Konseyinde Türkmenlerin temsil hakkının arttırılması, siyasi ve kültürel hakların anayasada bulunması gerektiğine dikkat çekmiştir. 1 Mart 2004 yılında Irak Geçici İdare Yasasının çıkması ile birlikte Kerkük'te olaylar artarak devam etmiştir. Kürt gruplar sivil Türkmenlerin dükkanlarına saldırılar düzenleyerek mallarına zarar vermenin yanında, Türkmenlerin bayraklarını yırtarak yakmışlardır. İki kesim arasında süren bu çatışmalar kendisini sokakta ve siyasi alanda göstermeye devam etmiştir (Köylü, 2017, s. 296).

Savaş sonrası kendi haklarını koruyabilmek adına Türkmenlerin düzenlediği ilk Kurultayı 13-15 Eylül 2003 tarihinde gerçekleştirildi. Kerkük'te toplanan Türkmenler Telefar'den Mendeli'ye kadar şerit halinde uzanan ve Türkmenlerin ikamet ettikleri bölgeye "Türkmeneli" adını vermiş ve Irak Türkmen Cephesinin (ITC) merkezinin Erbil'den Kerkük'e intikal etmesi kararlaştırılmıştır. Irak'ın toprak bütünlüğünü sağlayabilmek adına siyasi birliğin korunması gerektiği savunulmuştur(Çevik, 2011, s. 207-209).

1.10. 2003-2004 Kerkük'te Demografik Değişim ve 2005 Seçimlerine Etkisi

Kerkük İl Meclis üyesi olan Ali Mehdi, 9 Nisan 2003 tarihinde Amerika'nın Kerkük'e girdiğinde nüfusun 824.973 olduğunu açıkladı. Bununla birlikte 1 Kasım 2004 tarihinde Kerkük'e 347 bin kişinin göçle yerleştiğini ve daha sonrasında 72 bin kişinin göçle yerleştiğini açıklayan kaynaklar mevcut. 9 Nisan 2003 sonrasında şehre yerleşen 43 bin kişiye gıda kartı verildiği tespit edilmiştir. Ayrıca Süleymaniye, Dohuk ve Erbil'de devlet dairelerinde memur olan 15 bin Kürt vatandaşın tayinlerinin Kerkük şehrine verildiği görülmüştür. Bu göç hareketliliklerini 14 Temmuz 2004 yılında Türkiye

Dışişleri Bakanlığı, Genel Kurmay Başkanlığı ve Milli İstihbarat Teşkilatı yerinde tespit etmiştir (Özdağ, 2007, s. 417). Böylelikle bir milyonu aşkın olan Kerkük nüfusunun %70'i Türkmen, %20'si Kürt ve %10'u Arap olarak kayıtlara geçmiştir.

ABD çıkarlarına uygun bir biçimde tasarlanan 30 Ocak 2005 Irak seçimlerinde en çok zarar gören iki grup Sünni Araplar ve Türkmenler olmuştur. Kerkük seçim kuru şehre yerleştirilen Kürtlerin seçime katılma haklarının olmadığı açıklaması ile birlikte Kürtler ABD'yi Irak seçimlerinden çekilmekle tehdit ettiler. Böylelikle ABD Dışişleri Bakanlığı sözcüsü açıklama yaparak Kerkük'te ikamet eden Kürt göçünün meşru olduğu ve seçime katılma haklarının olduğu yönündeydi. Bunun üzerine 130 bin seçmen komisyona bildirildi ve kabul edildi (Özdağ, 2007, s. 435).

2005 Ocak 30 gerçekleşen şaibeli ve usulsüz geçen seçim. Kerkük ve Musul'da tespit edilen usulsüzlükler seçimi yeniden yapmayı gerektirecek kadar büyük olmadığı ilan edilerek konu kapatılmıştır. Kerkük ilinde Türkmenlere 3, Kürtlere 2 ve Araplara 6 sandalye Kerkük İl Meclisinde tahsis edilmiştir (Hadi, 2007).⁸

1.11. ABD'nin Irak'tan Çekilme Süreci

17 Kasım 2008 yılında yapılan ve 1 Ocak 2009 yılında yürürlüğe giren anlaşmada ABD'nin Irak'tan çekilmesi ve sonrası için Irak'ta bulunduracağı üs ve tesislerinde görevlendireceği askerlerin statüsünü belirlemişlerdir. 30 Haziran 2009 yılından başlayan bu askeri çekilme 31 Aralık 2011 yılında tamamlanmıştır. Bununla birlikte ABD ve Irak arasında siyasi, ekonomik, kültürel, sosyal haklar, diplomatik, azınlık hakları, eğitim, sağlık ve çevre gibi alanlarda iş birliklerini devam ettirebilmek açısından Stratejik Çerçeve Anlaşması (Strategic Framework Agreement-SFA) imzalanmıştır. ABD'nin askeri gücü bölgede devam etmezken, ekonomik ve siyasi konularda varlığını sürdürmeye devam etmiştir (Bilgin, 2015, s. 69).

1.12. IŞİD'in Irak'ta Yayılması ve Türkmenlere Etkisi

Terörizmin bütün unsurlarını (ideoloji, şiddet ve eylem) bünyesinde barındıran IŞİD bir terör örgütü olarak İslam'ın en dar ve uç yorumu olan Selefiligi benimseyerek hilafeti canlandırmak ve sistemli/planlı bir şekilde güçlü organizasyon hali alarak şiddete

⁸ https://www.ydh.com.tr/HD3098_kerkuk-kardeslik-kenti-mi-petrolun-baskenti-mi-.html adresinden 04.03.2020 tarihinde alınmıştır.

başvurmaktadır. İŞİD amacını gerçekleştirmeye yönelik olarak şiddet aracını en sert biçimde uygulamaktadır. Aynı zamanda İŞİD sadece belli bir ülke için değil uluslararası sınır tanımadan dünyanın birçok ülkesinde kendi savaşçıları aracılığıyla terör faaliyetlerini yürütmektedir. İŞİD'in esas hedefi toprak kazanmak ve devlet kurmak olduğu için sadece Batı değil Şii mezhebi ile de mücadele etmektedir. Cihatçı Selefî terör örgütü olan İŞİD 2011-2014 yılları arasında Irak'ın batısı ve Suriye'nin doğusunu işgal ederek geniş bir coğrafi alanı 29 Haziran 2014'te İslam Devleti olarak kurduğunu ilan etmiştir (Abubaker & Ilgıt, 2019, s. 548). 2018-2019 yıllarına gelindiğinde İŞİD'in Irak ve Suriye'de askeri olarak hezimete uğradığı ilan edilmesine rağmen tamamen bittiğinden söz etmek mümkün değildir (Hassan, 2019).⁹

İŞİD'in Irak'a yayılmasının ana faktörüne bakacak olursak: ABD işgali sonrasında ki Irak'ın siyasi, askeri ve idari alanlarından dışlanan Sünnilerin direnişlerinin ardından İŞİD'e katılmaları. Bu sürecin işleyiş aşamaları Irak rejiminin yıkılması, Baas Partisi'nin yıkılması ve Irak ordusunun temizlenmesi ile kamu kurum ve kuruluşlarından Sünnilerin tasfiye edilmesi işsizliğin artmasına ve sonucunda İŞİD'e katılmalarına sebebiyet vermiştir. Sünnilerin 2010 yılı seçimlerinde büyük katılım sağlanmasına rağmen isteklerinin reddedilmesi, Sünnilerin siyasi arenadan uzaklaşmalarına sebep olmuştur. İŞİD'in kısa bir süre içerisinde bu kadar çok yayılabilmesinin bir diğer sebebi de Irak ordusunda görev alan üst düzey Bassçıların, İŞİD'in askeri komuta merkezlerinde görev almalarından dolayıydı. Bilhassa ABD'nin Irak valisi Paul Bremer'in kararıyla Bassçıların hiçbir kalıntısı kalmayacak şekilde yok edilmesini ve Irak ordusunun dağıtılmasını istemesi ile birlikte yüksek rütbeli, eğitilmiş ve tecrübeli subayların İŞİD tarafına geçmesine neden olmuştur. Örgüte savaş ve saldırı alanında uzman ve bölgeye hakim olan kişilerin katılımıyla İŞİD hızla kısa bir zamanda hem Irak hem de Suriye'ye yayılabilmiş ve birçok kenti işgal edebilmiştir (Abubaker & Ilgıt, 2019, s. 548-549).

Telefar'den Mendeli'ye kadar uzanan Türkmeneli bölgesinde İŞİD'in etkisi oldukça yıkıcı olmuştur. Bu bölgede ikamet eden Türkmenler can ve mallarını kaybetmekle birlikte birçoğu bölgeden göç etmek zorunda kalmıştır (Irak'ta İnsan Hakları Konusuyla İlgili İkinci Kapsamlı Yıllık Rapor-2014, 2015, s. 180). İŞİD'in Türkmeneli bölgesine etkisi demografik değişim şeklinde de olmuştur. Saldırıya maruz kalan Türkmenlerin

⁹ <https://foreignpolicy.com/2019/05/03/welcome-to-the-post-middle-east-isis/> adresinden 5.6.2021 tarihinde alınmıştır.

bölge dışına veya yurtdışına göç etmesi üzerine yerlerine başka yabancı insanların yerleşmesi söz konusu olmuştur. Türkmeneli bölgesinde federal hükümet ile Irak Kürdistan yönetimi arasındaki anlaşmazlıklar sebebiyle bölgede güvenlik boşluğu bulunması İŞİD'in kolaylıkla bölgede güç kazanmasına sebebiyet vermiştir. Bazı kaynaklara göre 400 bin Türkmen güvenli bölge arayışı ile göç etmiştir. İŞİD'in Türkmenler üzerinde olumsuz etkileri halen devam etmektedir İŞİD ve diğer güvenlik korkusu nedeniyle göç etmiş Türkmenler yerlerine dönememektedirler. Merkezi Hükümet İŞİD'ten kurtarıldığı bütün Türkmeneli bölgelerini kendi hâkimiyeti altına aldığını ilan etmiştir. Bölgede güvenlik sağlanmıştı fakat hizmet yönünden eksiklikler oldukça fazlaydı sağlık, eğitim, imar ve belediye hizmetleri gibi hayat sürdürebilmek için en temel hizmetlerin bile bulunmadığı bölgelerin eski haline gelmesi oldukça zaman almıştır. Devlet dairelerinde kadrolu çalışanların işlerine geri dönmek istememeleri, terör örgütlerinin daireleri yıkmaları bütün belgelerin imha edilmesi işlerin karışmasına yeniden inşada zorluklara sebebiyet vermiştir (Karanaz, 2018, s. 25-30).

1.13. 2014 Seçimleri ve 2017 Referandumu

Irak'ta karmaşık siyasi durum 30 Nisan 2014 yılında yapılan seçimlere de yansımıştır. Bilhassa İŞİD'in Irak'ta yaptığı operasyonlar Musul, Kerkük, Selahaddin, Anbar, Diyala, Bağdat illerinde karmaşıklığın artmasına ve gelecek hakkında endişelenilmesine sebep olmuştur. 2005-2014 yılları arasında ki karmaşıklık birçok bölünmelere sebebiyet vermiştir. Irak genelinde ortak politika izleyen Kürt partileri bile bu süreçte ayrıışmış ve KDP ve KYB ayrı listeler halinde seçime katılmıştır. Genel olarak siyasetin etnik ve mezhepsel kaygıların arttığı bu dönemde siyasi gruplar yerel kontrolü kaybetmemek adına farklı etnik ve mezhepsel gruplarla iş birliği yaptıkları bir süreç izlemişlerdir. 2014 seçimleri öncesinde İŞİD'in Ramadi, Felluce ve Tikriti kontrolü altına alması sebebiyle Irak hükümeti bu bölgelerde işlevini yitirmiştir (Duman, 2014, s. 9-10).

Saddam Rejiminin devrilmesin ardından Irak'ın yeni anayasası 2005 yılında kabul edildiğinde Kerkük ve diğer tartışmalı bölgelerin akıbeti 31 Aralık 2007 tarihinde yapılacak olan referanduma bırakılmıştı. Fakat referandum 10 yıl sonrasına bırakıldı. Anayasanın 140'ıncı maddesi uyarınca Kerkük bir bölgeye bağlı olmayan vilayettir.

Bunun sebebi ise 2003'e kadar olan süre boyunca Baas Rejiminin uyguladığı Araplaştırma politikasıdır (Köker, 2017).¹⁰

Irak hükümeti, Türkiye, İran ve uluslararası sert tepki ve itirazlara rağmen Mesut Barzani Irak Kürt Bölgesel Yönetimi (IKYB) bağımsızlık referandumunu 25 Eylül 2017 tarihinde gerçekleştirdi. IKYB'nin kendi açıklamasına göre referanduma %72 oranında katılım sağlandığı ve %92'lik bir oranla "evet" çıktığı yönündeydi. Irak Parlamentosu ve Anayasa Mahkemesi yapılan bu referandumun herhangi bir hukuki zemini olmadığını açıklayarak bölgede bulunan Türkmenler ve Araplarda büyük ölçüde referandumu boykot etmişlerdir (Kekilli & Acun, 2017, s. 1). Irak ordusunun 16 Ekim itibariyle Kerkük şehrinin içinde başlattığı operasyonlar sonucunda şehir Bağdat yönetimine geçmiştir. Irak ordusunun Kerkük'ü rahatça alabilmesinin sebebi KYB Peşmergelerin Irak ordusu kadar güçlü olmamalarıydı (Kekilli & Acun, 2017, s. 5). Uluslararası desteği bulunmayan IKYB'nin yeterli gücü bulunmazken Irak ordusu operasyonu ile bölgedeki güç dengeleri yeniden inşa edildi ve Kerkük'ün Bağdat yönetimine geçmesiyle birlikte bölgede yaşayan sivil Kürtlerin bir bölümü şehri terk etmiştir.

1.14. Sosyopolitik Çerçeve

1.14.1. Etnik Kimlik ve Etnisite

Kimlik, kolektif aidiyet, bireyin kendisini tasavvur etmesi, yaşamla kurmuş olduğu ilişki ve bireysel tanınma biçimi gibi toplumda duruş yerini bildiren niteliklerin toplamını kapsamaktadır (Bostancı, 1998, s. 42). Salt kolektif yapıya sahip olmayan kimlik aynı zamanda bireysel yaşantı tasavvurları, yaşama katılım biçimleri ve toplumsal yaşantı içerisinde kişinin konumlanmasını da kapsamaktadır. Bireysel tasavvur ile toplumsal alanda ortaya çıkan farklılık toplumsal yaşantı içerisinde var olan otorite boyutunun kimliğe etkisine işaret etmektedir. Birey ile otorite ilişkisi birlikte incelendiğinde bireyin sahip olduğu değerler toplamı, otoriteye yönelik tutumuyla anlamlı hale gelecek ve kimlik edinim başlayacaktır. Otoritenin oluşturduğu anlam evreni, bireye farklı kodlamalar ile ontolojik olarak değil toplumsal ve tarihsel arka plan ile oluşturulmaktadır (Castels, 2006, s. 13). Kimliklerin inşası "tarihten, coğrafyadan, kolektif hafızdan, iktidar aygıtlarından, dinsel vahilerden, kişisel fantezilerden malzemeler kullanılır. Fakat bireyler toplumsal

¹⁰ <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-39512741> adresinden 14.01.2021 tarihinde alındı.

gruplar bu malzemeleri buldukları toplumsal yapıya ve zamana göre toplumsal koşullara ve kültürel projelere göre yeniden işler ve anlamını yeniden üretir” (Castels, 2006, s. 14). Kimlikler toplumsal arka plana bağlı olarak tarihsellik çerçevesinde belirli bir anlam kazanarak bireyler tarafından inşa edilmektedir. Bir toplumda, kültürde dünyaya gelen birey ilk olarak bireysel kimliği toplumsal kimliğiyle etkileşimli olarak oluşmaktadır. Ontolojik olarak bir grup varlık olan insan ‘ben kimim?’ sorusunu takiben ‘biz kimiz?’ sorusu gelmekte yani aidiyet ve mensubiyet unsurlarını içermektedir (Göka, 2006, s. 297).

Etnik kimlik ise sosyal olduğu kadar siyasi içeriğe sahip olan azınlık statüsüne indirgenen grupların başvurdukları bir tanım olarak karşımıza çıkmaktadır. Azınlık statüsünde bulunan grupların referans noktaları ise dinsel, dilsel, kültürel ve siyasal alanda azınlıkta olmalarıdır. Etnik kimlik toplumsal olmaktan ziyade siyasal bir içeriğe sahip olduğu söylenebilir bu durum beraberinde grup içi dayanışmayı ve ulus kavramını yani milliyetçilik kavrayışının şekillenmesinde önemli bir işlevi vardır. Bu işlev etnik kimlik bağlamında milliyetçilik oluşumdur. İlk olarak bir ulus yaratılacak ardından bu ulus bağlamında etnik kimlik şekillendirilmektedir (Yanık, 2013, s. 229). Etnik kimlik toplumda meydana gelebilecek kaos zamanlarında birleştirici rol üstlenmesi ile öne çıkmaktadır. Fakat modern zamanda ulus kimlik inşası için etnik köken yeterli olmamaktadır.

Etnik kimlikle bağlantılı olarak etnisite siyasi bir kavram olarak ilk kullanımı 1953 yılında Amerikan Sosyolog David Riesman’a ait olduğu nitelendirilmektedir (Yıldız, 2001, s. 39). Kimlik, etnisite ve etnik kimlik tanımlarında bulunan ortak nokta kolektif bir gruba aidiyet oluşudur. Aynı zamanda milliyetçilikte ortak bir yöne hem din ve dil gibi kolektif yapıdan hem de etnisite gibi ayırıcı vasfı ile farklılık duygusunu bireylerde oluşturabilmektedir (Abercrombie, Hill, & Turner, 2000, s. 276). Etnisitenin belirli ve açık bir tanımının olmamasının yanında Weber’in öznel tanımına bakacak olursak etnisitenin sınıf, statü ve cemiyetten farklı bir kategori olduğunu ve kan bağı olmaksızın kolonileşme, göç hatıraları nedeniyle ortak bir kökenden geldiğine dair inanç taşıyan insan grubu olarak nitelendirilebilir (Cornell & Hartmann, 1998, s. 16). Buna göre ortak soya olan inanç grubun öz niteliğini ve etnik kimliğin temelidir.

Milliyetçilik fikri birçok farklı tanımı olmakla birlikte yaygın olarak kullanılan ve benimsenen tanımını Anthony D. Smith şu şekilde yapmaktadır: “bir milletin kurulma ve kendisini idame ettirme süreci; millete ait olma bilinci, güvenliği ve refahıyla ilgili yüksek hissiyata sahip olmak, Millet rolüne ilişkin bir dil, sembolizm, milli irade, kültürel doktrin ve millet,n amaçlarına ulaştıracak ideolojinin benimsenmesini esas alan toplumsal ve siyasal hareket vb.” (Smith A. D., 2004, s. 119). Milliyetçiliğin ortak noktası bir ideoloji ve bu ideoloji ile bağlantılı kültürel örgütlenmedir. Kültür ise etnik kimlikle yaratılmaktadır.

1.14.2. Ötekilik Sosyal Mesafe

Ötekilik kişi ya da grup olarak “öteki” tanımı yapılan kişilerle olan ilişkilerin önemli bir kısmını oluşturan temas ve mesafe arasındaki dalgalanmalar, şüphesiz önyargılardan etkilenmektedir. Önyargı kişilerin öteki ile olan ilişkilerini yönlendirmede ciddi bir rol üstlendiğini ve ötekiye yönelik yaklaşma ve kaçınma eğilimi olarak kendisini göstermektedir. Yalın haliyle tanımlamak gerekirse öteki bahsi geçen iki şeyden birini öbüründen ayırmanın yolu olarak tanımlanabilir. Öteki bir nesneye veya özneye işaret edilmesi durumunda çizgiyi çekmek ve içerde olan (ben/biz) ile dışarda olanı (o/onlar) ayırmak için kullanılmaktadır.

Kültürel farklılıkların toplumsal kodlanma şekillerinden dolayı etnik sınırların yaratıldığı ve doğal şartların belirlemiş olduğu bu farklılıkları değişik toplumsal örgütlenmeleri beraberinde getirmektedir. Örgütlenmelere temel dayanak sağlayan esas unsur ise yabancılara karşı duyulan korku ve şüphedir. Bu sosyal örgütlenme kişilere kendilerini ve yabancuları değerlendirme ölçütleri sağlarken bu öğretiyi ön yargılar üzerine inşa edilmesine sebebiyet vermektedir (Barth, 2001, s. 94). Kısa bir zaman içerisinde etnik kimliklerin değişmesinden söz edilmesi olanaksız olmakla birlikte, etnik ilişkiler genellikle gündelik hayatta görünmesede derin çatışmaları bünyesinde barındırabilecek nitelikte ilişkilerdir (Barth, 2001, s. 61).

Ötekiyi tanımlamak üzere Simmel fiziksel bir mekana gönderme yaparak, belli bir mekanda sabit duranlar için “yerleşikler” ve geriye kalan diğerleri ise ya “gezgin” ya da “yabancı”dır. Bu tanımda ötekiyi oluşturan esas faktör zaman boyutudur (Simmel, 2015,

s. 149). Simmel'in tanımıyla gelip gitmeyen yabancı Derrida'da misafir tanımı olarak karşımıza çıkmaktadır. Ev sahibi – misafir arasındaki ilişkiyi hiçbir zaman bitmeyecek ve tamamlanmayacak bir sorumluluk olarak nitelendirmektedir (Gültekin, Giritlioğlu, & Karadaş, 2018, s. 20). Çünkü misafir kalıcılaştıkça ev sahibi – misafir ilişkisi kaçınılmaz olarak bir gerilim üretir ve misafirperverlik – düşmanlık gerilimi ortaya çıkmaya başlar. Ötekinin varlığı kalıcı olduğu andan itibaren bir rahatsızlık ortaya çıkarmaya başlamaktadır. Esasında ötekilik bir kimlik meselesidir. Ötekiliğin toplumda bütün rölatif görünüşlerinin sebebi kimliğin değişken doğasından kaynaklanmaktadır. Bauman'ın nitelediği gibi “kimlikler havada salınıp durur; kişi bazılarını kendisi seçerken bazılarını etraftakiler tarafından şişirilip fırlatılır ve kişi birincileri ikincilere karşı korumak için sürekli uyanık durumda olmalıdır” (Bauman, 2019, s. 22). Bu bireyin kimliği kendi tercihi ve çabası sonucu olabileceği gibi ona dayatılarda olabilmektedir. Ötekinin birbirinden farklı olumsuz nitelikleri bundan kaynaklanmaktadır.

Goffman'ın ötekileştirme tanımına baktığımızda ise damga kavramı üzerinden insanların kategorize ederek ötekileştirme gerekçeleri sunmayı, farklı istenmeyen özelliğe sahip damgalı birey anormal ve toplumda istenmeyen olarak ötekileştirilir (Goffman, 2014, s. 33).

Toplumsal mesafe genel olarak toplumsal değişken ve ağlara bağlı olarak bir takım mesleki, etnik, kültürel vb, kişi veya grupların dış gruplarla aralarında mahremiyet sınırları çizmek istedikleri mesafe/konum olarak tanımlanabilir (Marshall, 2020, s. 750). Yani “biz” ve “onlar” arasındaki sosyal yakınlık – uzaklık ilişkisini meydana getirir. Ötekiyi öteki kılan en önemli özellikler; bilinmezlik, uzaklık, tedirginlik verici ve gizlilik gibi pek çok nitelik temazsızlık ve mesafeden beslendiği söylenebilir. Çünkü bilinmezlik korku ve önyargıyı büyüten önemli faktörlerden biridir. Dolayısıyla toplum içerisinde öteki ile arada olan bilinmezliği ortadan kaldırarak mesafeyi azaltmak ve iletişim ile tanınabilirliği arttırmak beraberinde önyargıların azalmasına sebebiyet vermektedir.

BÖLÜM 2: ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

2.1. Araştırma Modeli

Araştırma probleminin derinlemesine incelenmesine olanak sağlayan karma yöntem seçilmiştir. Karma yöntem ile araştırma problemini hem açık uçlu sorularla (mülakat) nitel veriler, hem de kapalı uçlu sorularla (anket) nicel veriler elde etmemize olanak sağlamaktadır. Nicel ve nitel olarak elde edilen veri setlerini bütünleştirilmesinin avantajlarından yararlanılarak çıkarılan sonuçlar, sağlık, sosyal ve davranış bilimleri alanında da sıkça kullanılmaya başlanan bir araştırma yaklaşımıdır. Karma yöntemin esas varsayımı, istatistiki dataların, öykü ve kişisel deneyimlerle birleştirilmesi, nitel ve nicel yöntemin elde edeceği sonuçlara kıyasla daha ayrıntılı olarak ortaya çıkarma kabiliyetidir. Karma yöntem, araştırma problemini nitel veya nicel yöntemden daha iyi anlaşılmasını ve analiz edilmesini sağlamaktadır. Nicel verilere nitel verilerin eklenmesinden daha karmaşık yapıya sahip olan bu yöntem; nitel veri ve nicel verilerin toplamından ibaret değildir. Toplanan verilerin bütünleştirilmesi söz konusudur (Creswell, 2017, s. 1-8). Bir hipotezi desteklemekten ziyade bireylerin algılama biçimleri üzerine kurulu olan karma desen, araştırmacıya daha kapsamlı ve çok boyutlu çalışma yapmasına olanak sağlamaktadır.

19. yüzyılda araştırmacılar tarafından kullanılmaya başlanan nicel araştırma paradigması, ontolojik, epistemolojik, retorik, metodolojik ilke ve varsayımları birleşiminden oluşmaktaydı. 20. Yüzyıla gelindiğinde ise nicel yöntemin ilkelerini reddeden araştırmacılar nitel paradigmayı kullanmaya başlamışlardır. Karma yöntemin ortaya çıkması da 1960'lı yıllarda gerçekleşmiştir. Bu tarihten itibaren nicel ve nitel yöntemin birlikte kullanılması sonucu ortaya çıkan karma yöntem birçok disiplinde karşımıza çıkmaya başlamıştır (Kıral & Kıral, 2011, s. 294). Karma yöntemin güçlü ve zayıf yönlerini Johnson ve Onwuegbuzie (2004) sunmuştur. Karma yöntemin güçlü yönleri;

- İki yöntemin birlikte kullanılması bir yöntemin zayıf yönünü diğer yöntemin güçlü yönü ile kapatabilir.
- Sonuç ve bulgular hem sayısal hem de kelimeler ile ifade edildiğinden anlaşılabilirliği artmaktadır.

- Tek bir yönteme kıyasla farklı görüş ve anlayışı kapsadığı için daha geniş ve eksiksiz cevaplar ortaya çıkarmaktadır.
- Araştırmacının yanlılığını azaltarak kanıtlarla desteklenebilir ve genellenebilir sonuçlar ortaya çıkarmaktadır (Johnson & Onwuegbuzie, 2004). Karma yöntemin zayıf yönlerine ise aşağıdaki gibi sıralamak mümkün;
- Araştırmacı için hem nicel hem nitel yöntemin birlikte çalışılması (verilerin toplanması ve analiz edilmesi) zorluk çıkarabilir, bu yüzden takım çalışması gerektirebilir.
- Fazla zaman gerektirmesi ve yüksek maliyetli olması olumsuz yönlerinden biridir.
- Araştırmacının hem nicel hem de nitel araştırma yöntemi iyi derecede bilmesi gereklidir (Johnson & Onwuegbuzie, 2004).

Araştırmada karma yöntemin keşfedici karma deseni kullanılmıştır. Araştırmanın nitel boyutunun öncelikli olduğu ve nitel verilerden elde edilen sonuçlarla ölçek geliştirilip daha büyük bir kitleye uygulanarak nicel yönteminde dâhil edildiği desen çeşididir. Sıralı olarak yapılması gereken keşfedici karma desende, nitel durum çalışması ile başlanmış, amaçlı örneklem ile yarı yapılandırılmış mülakat tekniği kullanılmıştır. Nitel olarak elde edilen verilerin doygunluk noktasına ulaşması esas alınmıştır. Bu araştırmada birinci tür metot nitel desendir. Yarı yapılandırılmış derinlemesine mülakatlarda elde edilen veriler ışığında hem münferit mülakat analizleri yapılmış hem de elde edilen analizler sonucu anket soruları geliştirilmiştir. Daha büyük bir kitleye uygulanan anket verilerinin analizi ve son olarak birleştirilmiş sonuçlar yorumlanır.

2.1.1. Nitel Boyut

Nitel araştırma, bireylerin düşüncelerini analiz ederken etkileşimli bir süreç imkânı sunmasından dolayı konuyu bütünlükçü bakış açısı sunmaktadır. Bununla birlikte somut ve pratik sorularla konuyu kendi tarihi bağlamında ele almaya imkân sağlamaktadır (Mayring, 2011, s. 43-44). Derinlemesine mülakat tekniği, bireylerin kanaatlerine, inançlarına, hislerine, niyetlerine ve deneyimlerine ait bilgilerin toplanmasına yardımcı olmaktadır. Yani bireyin derinlerdeki halini anlamaya yardımcı olmaktadır. Araştırmacı derinlemesine mülakat yaparken, soru soran, dinleyen ve kayıt altına almakla birlikte katılımcının dışı vurduğu ilgileri de görebilmesi sonucunda hem bir araştırmacı hem de

bir katılımcı rolünü üstlenmektedir. Bunun neticesinde derinlemesine mülakatta deneyimlerin karşılıklı paylaşımından söz edilebilir (Neuman W. L., 2007, s. 296). Bu paylaşımlar sonucunda araştırmacı, bireyin düşünce, his ve anlam dünyasını ortaya çıkarabilmektedir. Mülakat verilerinden elde edilen temalarla nicel ölçek hazırlanmış olup daha kapsamlı büyük bir gruba uygulanmış ve çalışmanın evrene genellenebilirliği test edilmiştir.

Nitel araştırma kısmında durum çalışması (örnek olay “Case Study”) veya vaka incelemesi olarak da bilinen yaklaşım tercih edilmiştir. Durum çalışması, gündelik gerçek yaşamdan, güncel belirli ve sınırlandırılmış bir sistemin ya da durumun çoklu bilgi kaynakları vasıtasıyla ayrıntılı ve derinlemesine bilgi toplanmasını sağlamaktadır. Toplanan bu veriler durumun betimlenmesi ve temalarını ortaya çıkarılmasına yardımcı olmaktadır (Bal, 2016, s. 130)

2.1.2. Nicel Boyut

Nicel araştırma, deney, gözlem ve test yoluyla bireylerin sosyal davranışlarını nesnel bir şekilde ortaya çıkarmaktadır. Nicel araştırma yöntemi, olay ve olguları ölçerken nesnel, tekrarlanabilir ve sayısal istatistiklerle ifade edilebilir olması dolayısıyla araştırmacının tarafsız olduğu bir araştırma türüdür (Neuman W. L., 2014, s. 21).

Nicel araştırma kısmında tarama modeli kullanılmıştır. Bu modele göre araştırmacının hiçbir müdahalesi olmadığı için gerçekleri olduğu gibi yansıtmaya yardımcı olmaktadır. Betimleyici bir yöntem olan bu model konuyu objektif olarak ortaya çıkarmayı hedeflemektedir (Karasar, 2020, s. 109).

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni 2003-2020 yılları arasında Kerkük’te ikamet eden Türkmen bireylerden oluşmaktadır. Nitel ve nicel boyut için örneklem seçimi aşağıdaki gibidir.

2.2.1. Nitel Boyut Çalışma Grubu

Araştırmanın nitel kısmı için maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu örnekleme çeşidi kendi içerisinde benzer, farklı ve değişik olanları barındırmaktadır. Bundan dolayı genelleme yapılamaz aksine çeşitliliğin sağlanması hedeflenir. Problemin/durumun farklı bireyler tarafından paylaşılan ortak olguların olup olmadığı ortaya çıkarılmaya çalışılır. İncelenen olay ve olguları çok sayıda farklılığı içeren ana temaları ortaya çıkarmayı ve tanımlamayı hedeflemektedir (Baltacı, 2018, s. 249). Nitel çalışmalarda örnekleme büyüklüğünün az olması alanyazındaki çoğu çalışmalar için sorun teşkil ederken, maksimum çeşitlilik örnekleminde avantaja dönüşmektedir. Farklılıklara ve ortak örüntüleri merkeze alarak benzer yönleri belirlemeye olanak sağlamaktadır. Bu sebeple nitel boyut için maksimum çeşitlilik örnekleme ile yirmi (20) yaş ve üstü dokuz (9) erkek ve yedi (7) kadın olmak üzere toplamda on altı (16) olarak belirlenmiştir.

2.2.2. Nicel Boyut Çalışma Grubu

Irak'ta uzun yıllardır gerçeği yansıtan bir nüfus sayımı yapılmadığı için Kerkük şehrinde ikamet eden Türkmenlerin nüfus sayısı da bilinmemektedir. Tahminler üzerinden doğru kabul edilen Irak genelinde Türkmen nüfusunun 3 milyon civarı olduğudur. Bununla birlikte Türkmenlerin önemli bir kısmının Kerkük'te ikamet ettiklerini söyleyebiliriz. Bu araştırmada yirmi (20) yaş üstü 172 kadın ve 198 erkek olmak üzere toplamda 370 kişiyle anket uygulaması yapılmıştır.

2.3. Veri Toplama Araçları

Aşağıda nitel ve nicel veri toplama detayları verilmiştir.

2.3.1. Nitel Veri Toplama

Nitel araştırmalarda kullanılan veri toplama tekniklerinden biri olan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Alan yazın taramasından elde edilen bilgiler ışığında hazırlanan görüşme formu, araştırmanın amacına uygun olarak hazırlanmıştır. Öncelikle hazırlanmış olan soruları test etmek amacıyla 2 erkek ve 2 kadın olmak üzere 4 kişiyle pilot uygulama yapılarak soruların hangi açıdan eksik ve ya fazla olduğunu tespit edilmiş ve bununla ilgili düzenlemeler yapıldıktan sonra uygulamaya konulmuştur. Yapılan pilot uygulama sonucunda bazı soruların soru biçiminden dolayı anlaşılmadığı, cevap

vermekte zorluk çekilen soruların bulunduğu ve eklenecek soruların olduğu görülmüş ve gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Katılımcılarla çevrimiçi gerçekleştirilen derinlemesine mülakatlarda birisi hariç diğer tüm katılımcılarla gerçekleştirilen görüşmeler ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmıştır.

Yarı yapılandırılmış mülakat tekniğiyle önceden hazırlanmış olan sorulara sadık kalarak, mülakatın akışına bağlı farklı yan ya da alt sorularla yapılan görüşmelerin akışı etkilenebilmekte ve kişinin yanıtlarına bağlı olarak ayrıntılandırması istenebilmektedir. Araştırmanın ana temaları: demografik bilgiler, sosyo-ekonomik durum, sosyal ilişkiler, yaşam memnuniyeti ve beklentiler, şehirde yaşamdan memnuniyet ve güvenlik durumu gibi konularda bilgiler alınmıştır.

Nitel yöntem kısmında gerekli çeşitliliğin sağlanması ve elde edilen verilerin doyum noktasına ulaşması esas alınarak, toplamda 16 kişi ile derinlemesine mülakat yapılmıştır. Yapılan görüşmeler pandemi nedeniyle çevrimiçi (online) yapılmış olup biri hariç diğer katılımcıların izinleri doğrultusunda görüşmeler kayıt altına alınmıştır.

2.3.2. Nicel Veri Toplama

Araştırmanın nicel boyutunda, 2003-2020 yılları arasında Kerkük şehrinde ikamet eden yirmi (20) yaş ve üzeri toplam üç yüz yetmiş (370) Türkmen bireye anket uygulanmıştır. Anket soruları katılımcılara tek tek okunup anlatılmış ardından verilen cevaplar işaretlenmiştir. Katılımcıların rahatlıkla okuyabilmeleri için anket formu hem Arapça hem de Türkçe hazırlanmış olup gerektiği takdirde sorular katılımcıya Türkmence anlatılmıştır. Yapılan görüşmelerin süresi katılımcıya göre değişiklik göstermekle birlikte yaklaşık olarak 30-60 dakika sürmüştür.

2.4. Verilerin Analizi

Aşağıda nitel ve nicel yöntemler kullanılarak elde edilen verilerin analiz şekilleri verilmiştir.

2.4.1. Nitel Boyut Veri Analizi

Nitel araştırmalardan elde edilen verileri analiz etmek için bir çok farklı yaklaşım bulunmaktadır. Fakat en çok tercih edilen “betimsel analiz” ve “içerik analizi” olduğu söylenebilir. Betimsel analiz, toplanan verilerin önceden belirlenmiş olan temalar vasıtası

ile özetlenmesi ve yorumlanmasıdır. Betimsel analizde gözlenen veya görüşülen kişilerin görüşlerinin çarpıcı olduğu noktalarda doğrudan alıntılar yapılarak analiz desteklenir. Sistematik ve açık biçimde ortaya sonuçlar yorumlanır anlamlandırılır. (Yıldırım & Şimşek, 2016, s. 239). İçerik analizi, toplanan verilerin dikkatli, ayrıntılı ve sistematik olarak incelenip yorumlanmasıdır. Bütün sembolik davranışların tanımlanmasında ve içeriğinin analizinde kullanılan sistematik bir yaklaşım olan içerik analizi derinlemesine çözümler yapılmasını sağlar (Bal, 2016, s. 258).

Araştırmada toplanan verilerin benzer olanları ortak bir tema altında toplanarak içerik analizi yapılmış ve katılımcıların görüşlerine doğrudan alıntılar yapılacağı kısım için ise betimsel analiz kullanılmıştır. Katılımcılar ile yapılan görüşmeler veri kaybına uğramamak için not alınarak kaydedilmiş ve her bir görüşmeci K1, K2,... K16 şeklinde isimlendirilmiştir. Nitel analiz programı olan MAXQDA 2020 ile kaydedilen görüşme formları analiz edilmiştir. Katılımcıların vermiş oldukları yanıtları özüne bağlı olarak dikkatlice irdelenmiş olanlar müşterek bir kod altına toplanmış ve sonrasında bu kodlardan müşabih olanlar ortak bir tema altında gruplandırılmışlardır.

2.4.2. Nicel Boyut Veri Analizi

Nicel araştırmadan elde edilen veriler bilgisayar ortamına kaydedilmiş ve “Sosyal Bilimler için İstatistik Programı (Statistical Package for the Social Sciences) SPSS” uygulaması aracılığıyla analiz edilmiştir. Nicel verilerden elde edilen bulgular frekans, yüzde oranları ve çapraz tablolar halinde yorumlanmıştır. Parametrik olmayan hipotezler için “Ki-Kare Bağımsızlık Testi” yapılmıştır. Ki-Kare X² testi iki veya daha fazla değişken arasında anlamlı ilişkilerin olup olmadığını ölçmek amacıyla kullanılır. Yapılan analizlerin neticesi bulgular ve yorumlar kısmında verilmiştir.

BÖLÜM 3: ARAŞTIRMA BULGULAR VE YORUMLAR

3.1. Nitel Boyuta Yönelik Bulgular ve Yorumlar

Bu araştırmanın nitel boyutundan elde edilen bulgular ve yorumlar aşağıda yer almaktadır.

3.1.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Bu araştırma kapsamında yöntem bölümünde de belirtildiği üzere 2003-2020 yılları arasında Kerkük'te ikamet eden 9 erkek ve 7 kadın olmak üzere toplam 16 Türkmen ile görüşme yapılmıştır. Araştırmaya katılanların demografik özellikleri Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1 : Katılımcıların Demografik Özellikleri

KATILIMCILAR		N
Cinsiyetleri		16
Erkek	K1 K2 K3 K4 K5 K6 K7 K8 K9	9
Kadın	K10 K11 K12 K13 K14 15 K16	7
Yaşları		
20-30 Yaş	K4 K3 K16 K6 K12 K13 K15	7
31-40 Yaş	K2 K9 K11	3
41-50 Yaş	K5 K10	2
51 Yaş ve Üzeri	K1 K7 K8 K14	4
Medeni Durum		
Bekâr	K2 K3 K4 K6 K9 K13 K16	7
Evli	K1 K5 K7 K8 K10 K11 K12 K14 K15	9

Tablo 1 de görüldüğü üzere, katılımcıların 7'si 20-30 yaş, 3'ü 31-40 yaş, 2'si 41-50 yaş ve 4'ü 51 yaş ve üzeri yaş gruplarında olduğu ve katılımcıların 7'si bekâr ve 9'u ise evli olduğu görülmektedir.

3.1.2. Türkmenlerin Kerkük Şehrine Yükledikleri Anlamlar Nelerdir

Kerkük'te yaşayan Türkmenlerin Kerkük şehri ile ilgili görüşleri Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2 : Katılımcıların Kerkük Şehrine Yükledikleri Anlamlara İlişin Görüşleri

Ortaya Çıkan Kodlama Temaları	Katılımcılar	N
Ana Baba Yurdu	K7 K8 K11 K14	4
Memleket	K3 K2 K13 K6 K9	5
Dil	K1 K10	2
Kerkük'ü Kimsesiz Bırakmamak	K5 K15	2
Milliyetçilik	K4	1
Aile	K12 K16	2

Tablo 2 incelendiğinde, katılımcıların Kerkük şehrine yükledikleri anlamlar “ana baba yurdu, memleket, dil, Kerkük’ü kimsesiz bırakmamak, Milliyetçilik ve aile” olmak üzere altı tema ortaya çıkmıştır. Bu bulgular, katılımcıların genelinin Kerkük şehrine güçlü bir aidiyet hissettiklerini ve kendi yurtları, dilleri olmasından dolayı şehri bırakmak istemediklerini görmekteyiz. Mekânsal aidiyet bireyin mekân ile duygusal bir bağ kurması ve kendisini mekânın bir parçası olarak görmesi durumunu tanımlamaktadır (Öztürk & Halaç, 2020, s. 100). Mekânsal aidiyet, mekân hafızası ve mekânsal benzeşmeyle ilişkili olduğu kadar bireylerarası ilişkilere de bağlıdır. Kerkük şehrine yükledikleri anlam bakımından katılımcıların ifade ettikleri bazı görüşler aşağıda verilmiştir.

Kerkük'e büyük bir coğrafyanın başkenti olarak baktığımız için Kerkük Telefar'den Mendeli'ye kadar bir coğrafya düşünün onun ortasında Kerkük var yani Türkmenelinin başkenti Kerkük'tür. Kerkük bizim için milli mücadelemizin siyasi duruşumuzun teşkilatımızın genel bir merkezi gibi bakıyoruz onun dışında hani milli liderlerimiz ve çok olaylar katliamların birçoğu Kerkük'ün içinde yaşanmıştır Kerkük bizim için turana giden bir yoldur (K3, Erkek, 22 yaş).

Tek kelimeyle özetlemek gerekirse kuşu altın kafese koysalar ille de vatanım demiş (K2, Erkek, 31 yaş).

Öncelikle bir Türk şehri olduğu için burada yaşamak mecburiyetindeyiz. Ben istersem istediğim yere gidebilirim hiçbir sorunum yok ama ben buradan neden çıkmıyorum kendi dilime kendi milletime hizmet ediyorum ve etmek zorundayım. Ben yapmazsam o yapmazsa

Kerkük şehri başıboş kalır ve Kerkük elden gider. Başka yerlerden gelen insanlara şehrimizi bırakmamalıyız. Ben bir kadın olarak elimden geleni yapıyorum dilimi korumak için. Kerkük şehri benim için bir Türk şehridir (K15, Kadın, 30 yaş).

... Öncelikle sevdiğim ailem hepsi burada yaşıyor. İşim burada. Ondan sonra doğup büyüdüğüm yer olduğu için her halde başka bir yere göç etsem bile aklım beynim ruhum hep burada kalır. Türkmenlere hizmet etmek için çalışıyoruz bu yüzden Kerkük benim için her şeydir (K12, Kadın, 28 yaş).

İnsan kendi toprağında yaşamakta daha rahat hisseder, yaşantısını daha iyi bir şekilde idare eder. Ben Kerkük'te kendi dilim olduğu için kendi insanlarımız olduğu için, kendi halkımız olduğu için daha rahat yaşıyoruz. İnsanın en rahat ettiği yer kendi evidir. Kerkük'te bizim için kendi evimizdir. Başka yerlerde o kadar rahat edeceğimizi sanmıyorum (K6, Erkek, 25 yaş).

Katılımcıların ifadeleri incelendiğinde bütün toplumlarda insanlar ortak bir mekâna ihtiyaç duymaktadır. Belirli bir mekâna bağlılık bölgeyle güçlü bir bağ içerisinde olmak insanlara güven duygusu vermektedir. Yere bağlılık fiziksel mekândan ziyade zaman içinde geliştirilen güçlü sosyal ilişkileri temsil etmektedir. Paylaşılan anlamlı deneyimler mekâna kuvvetli bir aidiyet duygusu geliştirilmesine sebebiyet vermektedir. Mekânla kurulan duygusal bağ orada yaşama süresi uzadıkça bağlılıkta güçlenmektedir (Williams & Vaske, 2003, s. 830-840). Yapılan görüşmelerde de görüldüğü üzere Türkmenlerin Kerkük şehrine geliştirdikleri aidiyet duygusu kültürlerini koruma ve topraklarına sahip çıkmak konularında güçlü bir motivasyon sağlamaktadır. Bireyler veya gruplar kendilerini ait hissettikleri toprağı korur ve şekillendirirler. İnsanlar kendilerini yansıtan, temsil eden eklemeler yaptıkları yerlere kendilerini ait/bağlı hissederler, kendilerini yerin bir parçası olarak tanımlarlar (Harris, Brown, & Werner, 1996, s. 289-293).

Tarihsel süreç içerisinde yaşayan kanlı mücadeleler, yapılan fedakârlıklar, ödenen bedeller ve yaşanan kayıplar neticesinde Kerkük şehri ile Türkmenler kendi kimliklerini özdeşleştirmişlerdir. Bir yere bağlanma, koruma ve bölge hakkında endişe duyma yaşadığı yer ile güçlü bağı olan bireylerde görülmekte ve o bölgenin değişimine karşı olumsuz bir tutum sergilemektedir (Vorkinn & Riese, 2001, s. 252-258). Kerkük şehrine geliştirdikleri sahiplenici tutumla Türkmenler tarihsel süreç içerisinde yaşanan demografik değişimden en çok yara alan kesim olmuştur. Yer kimliği bireyin doğal ve yapılandırılmış çevreyle, fiziksel dünya ve diğer insanlarla ilişkileri, tercihleri, duyguları, beklentileri, inanç ve değerleri tarafından belirlenmekte, yerin ve kişinin kimlik yapısında birleştirici karmaşık bir örüntü olarak tanımlanmaktadır. Yer kimliği bireyin belirli bir

fiziksel alanın üyesi olmaktan kaynaklanan benliğine işaret etmektedir (Proshansky, 1978, s. 149-152).

Smith milli kimlik kavramıyla zayıf olsa bile siyasi bir topluluğu gerektirdiğini belirtmiştir (Smith A. , 2017, s. 24). Mekâna bağlı milliyetçilik yapan Türkmenler tarihsel süreç içerisinde sömürgeciliğe karşı bağımsızlık mücadelelerini milliyetçi ideoloji ile sergilemektedirler.

Katılımcılarda da görüldüğü üzere Kerkük şehriyle güçlü bir bütünleşme ve yere aidiyet hissi yoğun olarak kendisini göstermektedir. Temel insani hizmetler bakımından eksik olmasına, göçmenlerden rahatsızlık duyulmasına rağmen ana baba yurdu olarak tanımlanan şehirden göç etmek istenmemektedir. Türkmen varlığıyla özdeşleştirilen Kerkük şehri Türkmenler tarafından sahiplenilmekte ve bütün güvenlik problemleri, ekonomik sıkıntılar, uğranan haksızlıklar karşısında şehir savunulmakta ve terk etme eğilimi gösterilmemektedir.

3.1.3. Kerkük'te Etnik Kökenler Arası Sosyal İlişkiler Nasıldır

Tablo 3 : Katılımcıların Kerkük'te Etnik Kökenler arası Sosyal İlişkilere İlişkin Görüşleri

Ortaya Çıkan Kodlama Temaları	Katılımcılar	N
Kişiden Kişiyeye Farklılık Gösterir	K1 K11 K14	3
2003 Sonrası İlişkiler	K8 K12 K13 K15	4
Kötüleştii İlişkiler İyidir	K2 K7	2
Gruplar Arası Torpil ilişkisi	K5 K10 K16	3
Etnik Gruplar Arası ilişkilerde Hassasiyet	K3 K4 K9	3
Güçlü Sosyal İlişkiler Yoktur	K6	1

Tablo 3 incelendiğinde, katılımcıların Türkmenlerin kendi aralarında olan sosyal ilişkileri ve diğeri etnik kökenlerle olan sosyal ilişkilerine ilişkin görüşleri “ Kişiden kişiyeye farklılık gösterdiği, 2003 sonrası ilişkilerin kötüleştiği, İlişkilerin iyi olduğu, Gruplar arası torpil ilişkisi, Etnik gruplar arası ilişkilerde hassasiyet ve güçlü sosyal ilişkiler olmadığı”

şeklinde altı tema altında toplandığı görülmektedir. Sosyal ilişkiler konusunda katılımcıların ifade ettikleri bazı görüşler aşağıda verilmiştir:

Milletler arasında her zaman bir hassasiyet var, siyasi durumdan dolayı çok birbirlerine yakın değiller (K1, Erkek, 67 yaş).

İlişkiler iyi değil çok rekabet var herkes kendisini düşünüyor ama arkadaş olarak iyi de yine de herkes kendi mezhebine çok bağlı. Kürtler yönetimi ele aldığında Araplarla çok çatışıyordu Arapları köprüden aşağı atıyorlardı. Şimdilik durumlar daha iyi bizim mahallede Türkmen, Arap, Kürt birlikte yaşıyoruz ama onlarda memleket halkı ve kültürlü olduğu için arada sorun olmuyor (K5, Erkek, 45 yaş).

Siyasi arenada hep bir çatışma olacaktır. Bu ezelden de böyleydi gelecekte de öyle olacaktır. Fakat siyaseti bir kenara bıraktığımız zaman Türkmen milleti diğer etnik gruplarla ilişkisini güçlü kılmaya çalışmıştır. Geçmiş yıllara baktığımız zaman diğer etnik gruplardan evlilikler çok sık yapılırdı, buda aslında bizden önce ki atalarımıza dayalı bir kural olarak nesillerimizi daha da geliştirmemiz için önemli bir etkidir. Türkmen halkı her zaman saygı duyulan bir halktır. Bunu bazı taraflar görmezden gelse de, bu gerçek değişilmez (K2, Erkek, 31 yaş).

Araplar Kürtlere göre bir nebze iyi ama onlarda Türkmenleri pek istemiyorlar. Kürtler Türkmenlerin kanını içiyorlar, çokça sataşıyorlar ve uğraşıyorlar. Onların amacı aslında Kerkük'ü ele geçirmek ama yapamıyorlar. Başka şehirlerde bunu başardılar örneğin Erbil bir Türk şehriydi ama orayı ele geçirdiler. Kerkük'ü de almak istiyorlar ama o kadar kolay değil. Burası bir Türk şehri ve burada Milliyetçi çok var. Özellikle gençler çok milletçiler (K15, Kadın, 30 yaş).

Mesela komşu komşuyu ziyarete gidiyor ama çoğu yerde kalmadı bu adet sadece Türkmenler için değil diğer herkes için iletişim azalmış durumda. Fakat bağlılık çok ileri derecede kötü bir durum karşısında hemen birlik sağlanır, tek el olurlar. Birbirlerini asla bırakmıyorlar hala güçlü bağları var (K12, Kadın, 28 yaş).

Kerkük insanları Arap, Kürt, Türkmen çoğu zaman fark var demeyelim ama eskiden şehrin içinde yaşayıp büyümüşse pek fark olmuyor ama Kerkük'ün etrafından gelip şehre yerleşen kişilerle tabii ki fark çoktur. Çoğu zaman sıcakkanlı insanlarla karşılaşıyorum. Ama iş yönünden sadece kadın değil, erkeklerle de iletişim kurmakta zorluk çekiyorum. Kerkük halkı olarak çok eleştiri yapan insanlarız ama kendi fikirlerini ortaya koyup savunma ve konuşma konusunda ciddi sıkıntılar söz konusu (K13, Kadın, 27 yaş).

Katılımcıların belirtmiş olduğu üzere kültürler ve mezhepler arası sosyal ilişkilerde kişiden kişiye farklılaştığı görülmektedir. Geçmiş dönemlerde mezhepler arası ilişkilerin daha iyi olduğu ve evlenmelerin olduğu dile getirilirken nesli geliştirmek genişletmek adına fark bilinmediği, günümüzde ise siyasetinde etkisiyle hem mezhepler arası hem de Türkmenlerin kendi içinde bölünmeler olduğu farklı katılımcılar tarafından belirtilmiştir. Sosyal medya araçlarının kullanımının artmasıyla kişilerarası iletişimin azalması söz konusu olmuştur. Türkmen halkında ağırlıklı olarak siyasetin ayrıştırıcı ve bölücü özellikleri kendisini göstermektedir. Katılımcılar özellikle 2003 sonrası sosyal ilişkilerin

kötüleştigi konusuna dikkat çekmişlerdir. Bunun sebebi ise Türkmenlerin aktif siyaset yapmaya başlaması, yönetimin el değiştirmesi, bölgeye yoğun olarak gelen göç dalgası yerel halkın iletişim ve sosyalleşmeden uzaklaşmasının başlıca sebepleri olarak sıralanabilir.

Toplumda sosyal dışlanmaya maruz kalan bireyler politik, ekonomik, sivil ve sosyal vatandaşlık haklarından mahrum olma/edilme durumu ile karşı karşıya kalmaktadırlar (Castillo, 1994, s. 614). Toplumda sosyal bütünleşmeyi sağlayan politik, ekonomik, sosyal ve kültürel sistem dinamiklerinden kısmen veya tamamen yoksun bırakılan Türkmenlerin durumu ise hem toplumsal dışlanma hem de devlete olan güvenlerinin zedelenmesi olarak kendisini göstermektedir.

Birleştirici unsur olarak karşımıza çıkan milliyetçilik ise sosyal bir bütünleşmeyi beraberinde getirmektedir. Türkmenler arasında şiddetli olmamakla birlikte mezhep çatışmalarının bulunması azınlık konumunda olan Türkmenlerin daha da parçalanmasına sebebiyet vermektedir. Yapılan araştırmalar bireyin maddi ve manevi yönden destek almasına karşın, sosyal yoksunluk nedeniyle ruhsal açıdan tam bir iyilik halinde olmadığını göstermiştir (Whelan, 1993, s. 97). Milliyetçilik unsurunun birleştirici gücünden beslenen Türkmenler aynı zamanda sosyal açıdan bir yoksunluk içerisinde olduklarını sık sık dile getirmektedirler.

3.1.4. Kerkük'te Türkmenlerin İş Hayatına Katılımları ve Ekonomik Durumları Nasıldır

Tablo 4 : Kerkük'te Türkmenlerin İş Hayatına Katılımları ve Ekonomik Durumlarına İlişkin Görüşleri

Ortaya Çıkan Kodlama Temaları	Katılımcılar	N
İş Hayatında Türkmenlere Fırsat Tanınmaması	K5 K11 K16	3
Ekonomik Güçleri Kötü ve Yetersiz Ekonomik İyileşme Var	K7 K9 K12 K13 K10 K15	6
Ekonomik Desteğe İhtiyaç Var	K14	1
Atamalarda Türkmenlere Haksızlık Yapılması	K2 K3 K6	3
	K1 K4 K8	3

Tablo 4 incelendiğinde, katılımcıların Kerkük'te iş hayatına katılım ve genel olarak ekonomik durumu değerlendirdiklerinde “ Türkmenlere iş hayatında fırsat tanınmaması, ekonomik güçleri kötü ve yetersiz, ekonomik desteğe ihtiyaç var, atamalarda Türkmenlere haksızlık yapılması, ekonomik iyileşme var” olmak üzere beş tema altında toplandığı görülmektedir. Bu bulgular bölgenin siyasi olarak çalkantılı olması ve demografik değişimin etkisiyle iş hayatından dışlanan Türkmenlerin ekonomik durumlarının zayıflığını göstermektedir. Katılımcılara doğrudan devletin rolü/desteği sorulmamış olmasına rağmen her katılımcı olumsuz anlamda gerek eski dönem gerekse mevcut dönem merkezi ve yerel yönetim uygulamalından bahsetmiştir. Katılımcıların ekonomik hayata ilişkin bazı görüşleri aşağıda verilmiştir:

Geçmiş döneme baktığımız zaman Kerkük'te bulunan iş adamları Türkmenler her zaman iyi imkâna sahiplerdi ve buda Kerkük'ün bir Türkmen şehri olduğunun bir göstergesiydi. Bugüne baktığımız zaman kezalik aynı şekilde iyi iş adalarımız yine Kerkük'ten ancak yatırımları Kerkük'e yapmıyorlar. Bir yanlışımız var iş adamlarımız burada değil de yurtdışında yapıyorlar örneğin Türkiye, Avrupa, Danimarka, İsveç gibi ülkelerde yatırım yapıyorlar ve buda ister istemez geleceğe dönük planlarda Türkmen halkının bir adım daha geride kalmasına sebep oldu. Yatırımlar yapılırsa buda gençler için bir iş imkânı sağlar(K2, Erkek, 31 yaş).

Özel olarak kendilerini kurabiliyorlar, fakat kamuda atama konusunda çok zayıflar. Yani çok gerideler, Türkmenler devlet tarafından göz ardı edilmiş (K1, Erkek, 67 yaş).

Atamalar konusunda %30 hakkımız var fakat bu hiç gerçekleşmiyor. Kürt ve Araplar çokça atanırken, Türkmenler işsiz bırakılıyor. Müdürlükler olarak da Türkmenlere pek verilmiyor. Ekonomik açıdan pekiyi oldukları söylenemez. Geçimini günlükle karşılayan aileler var onlar çok sıkıntılılar. Yani iyi de var kötü de var ekonomik olarak (K15, Kadın, 30 yaş).

Kendi özel projeleri olarak çok güzel ilerlemeler var, restoranlar olsun veya ev alıp kiraya vermek olsun, oteller olsun var yani yapıyorlar herkes kendi çevresi için çalışıyor, zaten devlette atanmada yok. O yüzden kendi projelerini kurup özel bir şekilde çalışıyorlarsa çok güzel ilerleme gösteriyorlar (K12, Kadın, 28 yaş).

En fazla atananlar öncelikle Araplar sonrasında Kürtler ve en son olarak Türkmenler gelmektedir. Bunun ana nedeni ise 2018 seçimlerinden sonra gelişen seçim oranlarıdır. Mesela Araplar ve Kürtler seçimlerde daha yüksek bir oran aldığı için Türkmenler onların biraz gerisinde kaldı. Türkmenler diğer etnik gruplara göre sanatla ilgili bir millettirler. Marangozluk olsun, demircilik olsun, türlü türlü zanaatta diğer etnik gruplara göre daha yetenekli ve üstündürler. Ekonomik açıdan tabii her millette zengininde var fakir de var. Yıllar önce geleceğe dair ekonomi ile ilgili projelerimiz olsaydı, şuan milletimizin ekonomisi farklı bir yerde olabilirdi (K6, Erkek, 25 yaş).

Katılımcıların özellikle belirttiği üzere geçmiş tarihlerde Kerkük'te bulunan Türkmen sermaye sahibi iş adamları yatırımlarını başka ülkelerde yaptıkları için Türkmenlerin çalışma imkânları tanıyan projeler yapılmamaktadır. Göçmenlerin şehre gelmesiyle Türkmenlerin iş bulma imkânları daha da azalmış durumdadır. Kamu atamalarında Türkmenlerin göz ardı edilmesi ekonomik sıkıntılara sebebiyet vermektedir. Şehirde DAESH terör örgütünün faaliyet yürütmesi başta güvenlik ve ekonomi olmak üzere halkın bütün hayatını olumsuz yönde etkilemiştir. Türkmenler için ekonomik iyileşme olarak sayılabilecek tek etken Saddam dönemi taşınmaz mal satın alamayan Türkmenler 2003 yılı sonrasında kısmen ekonomik özgürlük ve kültürel haklar elde etmişlerdir.

Bireyin ihtiyaçlarını karşılamak için gerekli olan gelirden yoksun olma durumu ekonomik dışlanma olarak ifade edilmekte ve en büyük kaynağını işsizlik oluşturmaktadır. Çalışma ise toplumda sosyal katılımı ve gelir dağılımını yani ekonomik kazanç bakımından önemli bir mekanizmayı temsil etmektedir. Bir gelir kaynağı sağlayan çalışma aynı zamanda sosyal ilişkilerin kurulması içinde elzem niteliktedir. Toplumsal bütünleşmenin/kaynaşmanın, iş bölümü ve sosyal iletişimin olanaklı olduğu çalışma hayatından Türkmenlerin dışlanması ekonomik, sosyal ve kültürel açılardan olduğu gibi toplumsal parçalanmayı da beraberinde getirmektedir.

Temelde birbirine bağlı ve karşılıklı etkileşim içerisinde olan sosyal dışlanmanın sebepleri, işgücü piyasasındaki sürekli değişimin neden olduğu gelir dağılımındaki

adaletsizlik sonucu oluşan yoksulluk ve artan eşitsizlik olarak tanımlanabilir. İnsanlarla iletişim kurma, arkadaşlık, toplumda var olma ve yarar sağlama duygusu bireyin temel ihtiyaç duyduğu gereksinimler arasında yer almaktadır (Glorieux, 1999, s. 68). Bunlardan yoksun olan bireyin toplumdan dışlanmasına ve yabancılaşmasına sebebiyet vermektedir. Türkmenler ise ekonomik dışlanma sonucu sosyal dışlanma ve devamında toplumdan dışlanmayı zincirleme olarak yaşamaktadırlar.

3.1.5. 2003 Yılı Sonrası Göç Edene Yakın/Akraba Mevcudiyeti

Tablo 5 : 2003 Yılı Sonrası Göç Eden Yakın/Akraba Mevcudiyetine İlişkin Görüşleri

Ortaya Çıkan Kodlama Temaları	Katılımcılar	N
Aileden Göç Edenler	K3 K11 K13	3
Akrabadan Göç Edenler	K1 K2 K5 K4 K14	5
Eğitim Sebebiyle Akraba Göçü	K6 K7 K12	3
Tehdit Sebebiyle Akraba Göçü	K8 K15	2
Haksızlık Sebebiyle Akraba Göçü	K9 K10 K16	3

Tablo 5 incelendiğinde, katılımcıların yakın çevrelerinden aile/akraba göç mevcudiyetine ilişkin cevapları “ Aileden göç edenler, akrabadan göç edenler, eğitim sebebiyle akraba göçü, tehdit sebebiyle akraba göçü ve haksızlık sebebiyle akraba göçü” olmak üzere beş ana tema altında toplandığı görülmektedir. Görüşmelerin gerçekleştirildiği bireylerin çoğunluğu Kerkük’e sahip çıkmak adına göç etmeyi düşünmezken yakın çevrelerinde çokça göçlerin yaşandığı görülmektedir. Eğitim, siyaset, temel insani hakların, adaletin olmaması başta olmak üzere Türkmenleri göç etmeye iten faktörler bulunmaktadır. Fakat aidiyet bağı güçlü olan kişiler topraklarını terk etme eğilimi göstermemektedirler. Çevrelerinde yaşanan göç deneyimine ilişkin katılımcıların ifade ettikleri bazı görüşler aşağıda verilmiştir.

Çok aşırı göç oldu benim asıl ailemden 15 20 kişi Türkiye 'ye göç etti (K3, Erkek, 22 yaş).

Genel olarak bize yapılan haksızlıklara karşı göç ettiler, babamın halası oğlu ailesiyle birlikte İstanbul'a göç ettiler onun babası Türkmencilik/Milliyetçilik yaptığı için Irak'tan men edildi (K4, Erkek, 21 yaş).

2003 sonrası Kürt partilerinin hükmünden dolayı Türkmencilik'ten göç edenler çok oldu. Kürt partileri zengin Türkmencilik, iş adamlarının çoğunluğunu öldürdüler, tehditle gitmelerini istediler, çocuklarını kaçırdılar vs. çok kötü şeyler yaşandı. Bütün bu durumlardan dolayı diğerleri de çareyi gitmekte buldular (K7, Erkek, 59 yaş).

Çok tehdit edildik şahsi olarak ben en az 4 kez tehdit edildim, bu yüzden varlıklı aileler göç etmek zorunda kaldılar. Avrupa ve Türkiye'ye aktif olarak göçler devam ediyor (K8, Erkek, 56 yaş).

Benim arkadaşlarımdan okumak için gidenler oldu ama tanıdık akraba yerleşme amacıyla göç eden olmadı. Kimse yerini terk etmedi, herkes yerinde (K12, Kadın, 28 yaş).

Benim en yakın 8 arkadaşımın 6'si gitti yurtdışında hayatlarını kurdular. Kimisi okumak amacıyla gidip dönmedi, kimisi ailesiyle birlikte gidip dönmedi. Yani çok gidenler oldu ve orda hayatlarını kurup yaşıyorlar (K13, Kadın, 27 yaş).

Kardeşim mesela eğitim için gitti ama göç etmiş sayılmaz. Arkadaşlarımdan da birçoğu Türkiye'de eğitim görüyor ama akrabalarımdan giden olmadı. Fakat 2003 öncesi göç eden akrabaları var (K6, Erkek, 25 yaş).

Göç basit bir fiziksel yer değişiminden ziyade bir sosyo-ekonomik ve kültürel değişimi ifade etmektedir. Bölgeler arası yer değiştirme bir sistemden diğerine ve toplumsal bir değişmeyi de beraberinde getirmektedir (Rogler, 1994, s. 72-73). Sürekli olarak göç alan ve göç veren bir bölge olarak karşımıza çıkan Kerkük şehri yapısal ve kültürel bozulmalarla karşı karşıya kalmaktadır. Göç etmek mecburiyetinde bırakılan Türkmencilik memleketlerini terk etmek konusunda çekinceli davranmalarına karşın son yıllarda özellikle Türkiye ve diğer ülkelere yoğun olarak göç etmektedirler. Akış halinde yaşanan bu iki taraflı zorunlu göçler şehrin kimliğini değiştirmekle beraber şehrin kültürünü ve tarihsel yapısında bozulmalara neden olmaktadır.

Çağımızda artan insan hareketliliği beraberinde Castles ve Miller'in tanımlamış olduğu göç eğilimini gerçekleştirmektedir. Bunlar göçün küreselleşmesi: her geçen gün artan göç hareketlerinden ciddi biçimde etkilenen ülkeler göç ve göçmen politikaları geliştirmeye çalışmaktadır. Göçle birlikte ülkenin kaynak sahaları çeşitlenmekte ve farklı ekonomik, sosyal ve kültürel özelliklere sahip göçmenler ülkelerarası hareketliliğe devam etmektedir. Göçün hızlanması: günümüzde bütün bölgelerde artan uluslararası göç hareketinin niceliksel boyutuyla ilgili hükümet politikası önemli bir gücü temsil

etmektedir. Hükümetin uygulamış olduğu göç politikası zaman içerisinde göç akımını kontrol edebilir, azaltabilir veya göçmenleri kendi memleketlerine geri göndererek göç hızını kontrol edebilir. Göçün farklılaşması: göç etme sebebi bakımından her göç birbirinden farklıdır. Göç eden kişi ülke açısından mülteci ya da kalıcı yerleşmeci olabileceği gibi aynı anda birden fazla tanımı da kapsayabilir. Hükümetlerin izlemiş olduğu göç politikaları göç hareketini durdurma ve kontrol etme girişimlerine rağmen göç zincirleri bir nedenle başlayıp başka bir biçimde devam edebilirler. Bu gibi değişimler göçün farklılaşmasına ve durumun uluslararası sorunlara engellere dönüştüğünü görebilmekteyiz. Göçün giderek siyasallaşması: ikili ve bölgesel ilişkiler, iç politika ve dünya devletlerinin ulusal güvenlik politikaları, göçün siyasallaşmasına ve uluslararası göç tarafından biçimlenmesine sebep olmaktadır (Castles & Miller, 2008, s. 12-14).

Günümüz bireylerini göçe yönlendiren birçok farklı nedenler mevcuttur. Bunlar ekonomik faktörler, az gelişmiş ülkelerdeki zayıf yönetim, kamu hizmetlerinin yetersizliği, ülkelerarası yaşam farklılığı, demografik etkenler, gelişmiş ülkelerde işgücüne gereksinim ve az gelişmiş ülkelerdeki işsizlik durumu, uluslararası ağ mevcudiyeti, çatışma, savaş ve doğal afetler bireyler için birincil etkene sahip göç sebepleri arasında sıralanabilir (Laczko & Anich, 2013, s. 31-33 Aktaran Demirhan & Aslan, 2015, s. 28). Çeşitli sebeplerle Kerkük'ten göç etmiş olan Türkmenler temel insani haklarının verilmesi, şartların düzelmesi ve güvenlik problemi gibi büyük sorunların giderilmesi halinde geri dönecekleri söylenebilir. Bireyler hayatta kalabilmek ve daha iyi şartlarda yaşayabilmek için göç eylemini gerçekleştirmektedir.

3.1.6. Kerkük Şehrine Yerleşen Göçmelerin Türkmenlerin Hayatına Etkisi

Tablo 6 : Kerkük Şehrine Yerleşen Göçmenlerin Türkmenlerin Hayatına Etkisine İlişkin Görüşleri

Ortaya Çıkan Kodlama Temaları	Katılımcılar	N
Tapusuz Gayrı Menkullerin Artması	K3 K5 K6	3
Şehri Tahrip Etmeleri	K2 K3 K8 K7 K15 K12 K13	7
Kalabalıklaşma	K1 K2 K4 K7 K10 K14 K12 K16	8
Dilencilik/ Seyyar Satıcılık Artması	K4 K6 K7	3
Hırsızlığın Artması	K6 K10 K11	3
Göçmenlerden Korku	K10	1
İşsizliğe Sebep Oldular	K8 K9 K10 K13 K16	5

Not: Katılımcılar aynı soruya birden fazla görüş bildirdiği için toplam frekans (n) değeri fazla çıkmıştır.

Tablo 6 incelendiğinde, katılımcıların Kerkük'e yerleşen göçmenlere karşı tutumları ve hayatlarına etkisi “ Tapusuz gayrı menkullerin (gecekondular) artması, şehri tahrip etmeleri, kalabalıklaşma, dilencilik ve seyyar satıcılığın artması, göçmenlerden korkmak ve göçmenlerin işsizliğe sebep olmaları” şeklinde yedi tema altında toplanmıştır. Kucaklayıcı bir biçimde evlerinin kapısını göçmenlere açan Türkmenler göçmenler tarafından hüsrana uğramıştır. Kimlikleri belli olman göçmenler şehirde birçok soruna neden olmuştur. Bunların başında güvenlik sorunu ve göçmenlerden korku şeklinde kendisini göstermiştir. Şehrin kalabalıklaşması, düzensiz konut inşaları, izinsiz seyyar satıcıların ve dilencilik artması sadece Türkmenleri değil şehirde yerleşik olan diğer etnik kökenlere de zarar vermiştir. Ayrıca göçmelerin DAES destekli geldiği söylentileri bütün katılımcılar tarafından doğrulanmıştır. Göçmenlerin halkın hayatına etkisi hakkında katılımcıların ifade ettikleri bazı görüşler aşağıda verilmiştir.

Evlerini yaptılar oturuyorlar da kimsede sormuyor onlara adın ne hükümet olsa gelip bunları tek tek inceler sen bu evi yaptın tapun var mı nasıl yaptın demiyor. Hükümet bunu takip edip her şeyin parasını alması gerekir ki bu adam bu evin sahibi olsun adamlar bir ev yerine iki ev üç ev inşa ettiler... (K5, Erkek, 45 yaş).

Gelen göçmenlerde Kerkük'ten çıkmak istemiyor, Kerkük'e çok zarar verdiler. Zararları: ne oldukları/kim oldukları bilinmiyor. Güvenlik kontrolünden geçmeden şehre salındılar. Çoğu DAES'e katılanların aileleri çıkıyor, DAİŞ destekli oldukları için şehre çok zarar

verdiler. Şehrin kaynaklarına da zarar verdiler kalabalıklaşma olduğu için ne elektrik yetiyor, ne su yetiyor çok sayıda oldukları için şehrin kaynakları yetmiyor. 500 bin kusur insan Kerkük'e geldi, Kerkük nüfusu zaten 1 milyonu üstüne 500 bin kusur kişi gelince ve bu gelenlerin kültürsüz eğitimsiz olması da şehirde ciddi sorunlara yol açıyor. Pazara çıkamıyoruz her yer çok kalabalık. Dilencilik yaparak, izinsiz seyyar satıcılık yaparak şehri çok bozdular. Kendi memleketleri düzelmesine rağmen yerlerine dönmüyorlar (K7, Erkek, 59 yaş).

Bu durumdan Türkmenler çoğunlukla iş yönünden etkilendi. Başka göçmen insanlar Kerkük'e geldi tabii ki çok etkilendik maddi durum olarak, iş fırsatı olarak etkilendik. Tabii kalabalıklaşma oldu Kerkük'te kendi milleti olmayan bir kalabalıklaşma oldu. Keşke artık herkes kendi yerine dönse Türkmenlerde kendi memleketlerine dönse daha rahat ederiz. Yani konuştuğumuz etrafta olan insanlar kim bilmiyoruz, rahat değiliz önceden daha rahattık (K12, Kadın, 28 yaş).

Hırsızlık olsun, başka kötü olaylar olsun, mesela dilencilik çok arttı. Trafikte dilenciler çok arttı genç kız olsun çocuk olsun. Yardım eli uzatılıyor ama bunlar nerden geldi nereye ait bilinmiyor, insan ister istemez korkuyor. Gelip çalışarak diğer insanların iş fırsatlarını ellerinden alıyorlar. Korkuyoruz ben akşam saat 8'den sonra kapımı hiç açmam. Dilencilere de hiç inanmam Kendilerini dilenci gösteriyorlar fakat başka yerlerden destek alıyorlar (K10, Kadın, 49 yaş).

Bir Araplaştırma politikası, iki Kürtleştirme politikası. Baktığımız zaman buda son 25 30 yıla yakın aslında net bir sayım yapılmadı. Nüfus sayımı yapılmadığı için üzerine de bu politikalar sonucu Türkmenler yok sayılmaya çalışıldı. Kerkük'ün kimliği değiştirilmeye çalışıldı ama ne Araplaştırma ne de Kürtleştirme politikalarında başarı kaydetmediler. Çünkü öyle ya da böyle bir değişime gidildiği zaman bunu uzun vadeli planlanması gerekiyor, hatalı oldukları için başaramadılar ve başaramayacaklar (K2, Erkek, 31 yaş).

Şehir kaynaklarının elektrik, su, belediye hizmetleri vb. belirli miktarda bulunması nüfusun kontrolsüz biçimde artmasıyla yetmemeye başlamıştır. Şehrin demografik kimliğinin değiştirmeye yönelik politikaların yürütülmesi görüşülen katılımcılar tarafından teessürle karşılanmıştır. Ekonomik ve psikolojik olarak ağır hasar gören Türkmenler toplumla ve kendileriyle yabancılaşma yaşamaya başlamışlardır. Devlet destekli gerçekleştirilen bu demografik değişime engel olmakta güçlük çeken halk çaresizce ya göçe yönelmekte ya da pasif direnişine devam ederek şehirde yaşayabilmek için mücadele vermektedir. Kerkük şehrinde mevcut olan göçmenlerin küçük bir kısmı çatışma kaynaklı yerinden edilmesi sonucu şehre yerleşirken, büyük çoğunluğu demografik üstünlüğünü sağlamak ve nüfus sayısı bakımından üstün gelerek şehirde hak talep etme gayesi taşımaktadır.

Kerkük şehrinde mevcut durumun esas sorumlusunun hükümet politikası olduğu yerleşik halk tarafından biliniyor olmasına rağmen bir grup insan bütün bu sorunların kaynağı ve temelini göçmenler olduğunu düşünmektedir. Richard Senett'e göre günümüzde göçmenler sömürü nesnesi olarak kullanılmaktadırlar. Buna göre göçmenler her zaman

yerleşik halkın işini alırlar çünkü daha ucuzdurlar. Emeği düzenleyen sosyalist bir devlet söz konusu olmadığı takdirde sömürü vardır. Bu denklemde göçmen/sığınmacı sömürünün nesnesidir, çünkü eğer hayatta kalmak yaşamak istiyorsa göçmek ve çalışmak zorundadır. Dolayısıyla asıl sorun Anglo-Sakson dünyada sömürücü işverenler değil göçmenler suçlanıyor ve sorunların temel yanağı olarak görülüyor olması tamamen bir yanılsamadan ibaret (Sennett, 2020).¹¹ Hayatta kalabilmek için yasadışı faaliyet ve eylemlerde bulunan göçmenler yerleşik halk tarafından sert biçimde eleştirilmektedir.

Türkmenler açısından küçük bir kısım göçmenlerin mağdur olduğunu düşünürken büyük çoğunluk şehre yerleştirilen göçmenlerin hükümet destekli geldiğini ve şehri yıkıma uğratmak, kargaşaya sebep olarak yerel halkın göçmesini sağlamak amacıyla şehirde buldukları kanaatindedir. Türkmenler IŞİD'in ele geçirdiği bölgelerden gelen göçmenleri ilk başlarda kucaklayıcı tavırla yardım edilirken ilerleyen süreçlerde bu kişilerin IŞİD bağlantılı oldukları ortaya çıkmış ve genel anlamda yerleşik halk tarafından göçmenlere karşı şüpheli bir tavır benimsenmeye başlamıştır.

3.1.7. 2003 Yılı Sonrası Öldürülen veya Kaçırılan Yakın/Akraba Mevcudiyeti

Tablo 7 : 2003 Yılı Sonrasında Öldürülen veya Kaçırılan Yakın/Akraba Mevcudiyetine İlişkin Görüşleri

Ortaya Çıkan Kodlama Temaları	Katılımcılar	N
DAEŞ Tarafından Akraba Kaçırılması	K1 K3 K12 K13	4
Arkadaş Şehit	K4 K8 K9	3
Şehit Kaçırılma Yok	K2 K6 K10 K11	4
Akraba Şehit	K5 K7 K14 K15 K16	5

Tablo 7 incelendiğinde, katılımcıların 2003 sonrası dönemde kaçırılan veya öldürülen yakın/akraba mevcudiyeti hakkında ki yanıtları “ DAEŞ tarafından kaçırılan akraba, şehit edilen arkadaş, şehit edilen akraba ve kaçırılma veya öldürülen bulunmaması” şeklinde

¹¹<https://www.gazeteduvar.com.tr/dunya-forum/2020/02/18/richard-sennett-hukümet-planım-var-dediginde-sehir-olmeye-baslar> adresinden 18.03.2021 tarihinde alınmıştır.

dört tema altında toplanmıştır. Görüşülen katılımcıların yoğunluklu olarak kaçırılma vakaları ve şehit bulunması, ağır travmatik olaylar yaşadıklarını göstermektedir. Bu olaylar halkın korkmasına ve hak talep etmekten çekinmesine sebebiyet vermektedir. Kaçırılma ve şehit edilme konusunda ki katılımcıların ifade ettikleri bazı görüşler aşağıda verilmiştir.

Mehmet abimiz vardı bir kaç arkadaşım vardı kaçırıldı milliyetçiliği yüzünden ama daha sonrasında geri geldiler (K3, Erkek, 22 yaş).

Birkaç arkadaşım şehit oldu. Zaten bir bakıma şehit olan Türkmenlerin hepsi akrabamız sayılıyor (K4, Erkek, 21 yaş).

Uzak akrabamızdan bir ailenin üç kızı kaçırıldı DAİŞ tarafından ve daha sonra cenazeleri gönderildi. Acı olaylar çok yaşandı. (K13, Kadın, 27 yaş).

Uzak akrabalarımın birinin arabasının altına bomba yerleştirmişlerdi ve bomba üzerine infilak etti (K12, Kadın, 28 yaş).

3.1.8. Kerkük'te Güvenlik Durum Değerlendirmesi

Tablo 8 : Katılımcıların Kerkük'te Güvenlik Durumuna İlişkin Görüşleri

Ortaya Çıkan Kodlama Temaları	Katılımcılar	N
Güvenlik İyi	K1 K7 K11 K12 K13	5
Güvenlik Kötü	K2 K3 K4 K8 K14 K15	6
Güvenlik Stabil Değil	K5 K6 K9 K10 K16	5

Tablo 8 incelendiğinde, Kerkük şehrinde güvenlik durumu “ iyi, kötü ve stabil değil” olmak üzere üç tema altında toplanmıştır. Kişiden kişiye farklılık gösteren güvenlik konusunda katılımcıların birçok farklı değişkeninde etkisi altında görüşlerini bildirmiştir. Örneğin yaş, cinsiyet, yapılan iş ve ikamet edilen bölge bu etkenler bireyin kendisini güvende hissedip etmemesini belirleyen faktörler olarak sıralanabilir. Genel olarak Irak ve özel olarak Kerkük şehrine odaklandığımızda güvenliğin istikrarlı bir konu olmadığı söylenebilir. Güvenlik konusuyla ilgili katılımcıların ifade ettikleri bazı görüşleri aşağıda verilmiştir.

Bir noktaya kadar evet, bir noktadan sonra koruyabileceğini düşünmüyorum. Çünkü güvenlik güçleri maalesef ki yeterli eğitimi görmeden, yine güvenlik ekiplerinde de o politikaları uygulamaya başladılar. İster Kürtleştirme politikasında, ister Araplaştırma

politikasında ve şuan ki yönetimde yine o politikayla aynı yolda ilerlemeye devam ettiği için hani güvenlikten %100 sağlam bir güvenlik olduğunu söyleyemem (K2, Erkek, 31 yaş).

Şuan kanun var, Hükümet var, Polis var, Asker var, hepsi hükümete bağlı. İyi çalışıyorlar Kerkük'ün emniyetini sağlıyorlar. Kötü bir durum yok (K7, Erkek, 59 yaş).

Kerkük güvenliği o kadar da güvenli değil. Güvenlik zayıf elinden geleni yapar ama çok güçlü değil (K15, Kadın, 30 yaş).

Evet, başıma böyle bir şey geldi küçük bir ses duyduk hemen emniyet güçlerini aradık 5 dakikada hemen geldiler evimizin etrafını yokladılar. Yani güzel bir şey emniyet tarafından Kerkük iyi durumda. İnsan sıkıştığı zaman hemen yardıma koşmaları çok iyi bir şey. Benim başıma bu geldi ve yardıma geldiler başka bir durumda nasıl olur bilmiyorum (K12, Kadın, 28 yaş).

Eskiden olsa bundan şüphe duyardım ama burası Irak artık neyin ne olacağı hiç kimse bilmiyor. Koruyor desem tam güvence veremiyorum, bilmiyorum korumuyor desem ona da güvence veremiyorum. Şuan için koruyorlar ama bu koruma süreci ne kadar devam edecek çok belirsiz bir konu. Yani güvenlik burada stabil bir konu değil, her an her şey olabilir (K6, Erkek, 25 yaş).

Toplumsal güvenlik stratejileri kapsamında polis biriminin halk ile sağlıklı iletişim kurabilir ve ihtiyaç duyulduğu takdirde kolayca ulaşılabilir olması beklenmektedir. Fakat Kerkük şehrinde ziyade Irak genelinde toplumsal güvende olma durumunun oldukça muallakta olduğu ve genel olarak güvenliğin sağlanamadığından söz etmek mümkündür. DAESH ve PKK gibi terör örgütlerinin Irakta aktif varlıkları ve her an gerçekleştirebilecekleri terör faaliyetleri karşısında halk kendisini korumakla mükellef olduğu için kadercı bakış açısıyla tam teslimiyet sağlayarak günlük hayatlarına devam etmektedirler. Devletten beklenen temel güvenlik durumunu sağlayamıyor olması halk nezdinde devlet yapısının güvenilmez olduğunu göstermektedir.

3.1.9. Kerkük'te Türkmenlerin Kendilerini Koruma Yöntemleri

Tablo 9 : Kerkük'te Türkmenlerin Kendilerini Koruma Yöntemlerine İlişkin Görüşleri

Ortaya Çıkan Kodlama Temaları	Katılımcılar	N
Silah Bulundurarak	K1 K2 K3 K4 K5 K6 K7 K8 K9	9
Silah Bulundurmuyarak	K10 K11 K12 K13 K15	5
Allah'a Güvenmek	K10 K14 K16	3
Güvenlik Kamerası Bulundurarak	K15 K12 K13	3

Not. : Katılımcılar aynı soruya birden fazla görüş bildirdiği için toplam frekans (n) değeri fazla çıkmıştır.

Tablo 9 incelendiğinde, Kerkük’te yaşayan Türkmenlerin kendilerini korumaya yönelik yanıtları “ silah bulundurarak, Allah’a güvenerek, güvenlik kamerası bulundurarak ve silah bulundurmuyarak” olmak üzere dört tema altında toplanmıştır. Katılımcıların çoğunluğu güvenlik açısından silah bulundurmanın gerekli olduğunu düşünmelerine rağmen gerektiği takdirde kullanmayacaklarını kendi sözleriyle ifade etmişlerdir. Güvenlik kamerası bulundurarak kendilerini güvende hisseden katılımcılar bireysel güvenlikleri açısından bu yöntemi tercih etmektedirler. Çünkü adaletlin ve yargı organların düzgün yürütülmediği bir devlette hakların ve güvenliğin kamera ile sağlanmasından söz edilemez. Kaderciler olarak nitelendirilebilecek bir kesim katılımcı güvenlik konusunda güvenliğini Allah’a güvenerek onun korumasını temenni ederek yaşamını sürdürmektedir. Güvenlikle ilgisi katılımcıların ifade ettikleri bazı görüşleri aşağıda verilmiştir.

Ben bulunduruyorum ama genel olarak Türkmenler kullanmıyor silah vs. kendilerini savunmak için dahi bulundurmuyorlar (K3, Erkek, 22 yaş).

Aslında benim vardı ama ev aramaları yaptıklarında el koydular. 2003 sonrası silah bulundurmak yasak değildi, her evde bir silah bulundurulabilirdi (K1, Erkek, 67 yaş).

Maalesef bulundurmuyoruz. Çünkü bunun için belli işlemler yapılması gerekiyor ruhsat almak. Ben böyle bir şeyden korkarım o yüzden bulundurmuyorum ama kapı pencereleri sıkı sıkı kapatıyorum ve kamera kullanıyorum evimde güvenliğimi bu şekilde sağlıyorum (K12, Kadın, 28 yaş).

Hayır, yok, Allah bizi korur. Silahla hiç alakam yok. Hiç sevmem evde böyle bir şey bulundurmamı (K10, Kadın, 49 yaş).

3.1.10. Kerkük’te Türkmenlerin Gelecekte Beklenti Durumu

Tablo 10 : Kerkük’te Türkmenlerin Gelecekte Umutlu olma Durumlarına İlişkin Görüşleri

Ortaya Çıkan Kodlama Temaları	Katılımcılar	N
Gelecekte Umutlu	K2 K4 K6 K8 K9 K12 K15	7
Gelecekte Umutsuz	K1 K3 K7 K13 K14	5
Allah’a Emanet	K5 K10 K11 K16	4

Tablo 10 incelendiğinde, Türkmenlerin gelecekte beklenti durumlarına yönelik yanıtları “ gelecekte umutlu, gelecekte umutsuz ve Allah’a emanet” olmak üzere üç tema altında

toplanmıştır. Katılımcıların yoğunluklu olarak umutlu ve beklentilerini canlı tutuyor olmaları yaşamlarını sürdürmeleri açısından oldukça büyük önem arz etmektedir. Özellikle yeni neslin almış olduğu eğitim, dünya görüşü, millete hizmet ve yüksek aidiyet bilinci şehri korumak ve sahip çıkmak açısından istek ve azim göstermektedirler. Geçmiş dönemlere/tarihe bakarak Türkmenler adına iyi bir geleceğin olmadığını düşünen karamsar bireylerin sayısı olumlu düşünen ve aktif faaliyet göstermeye meyilli kişilerin sayısına nazaran daha azdır. Gelecekte umutlu olmaları ile ilgili katılımcıların ifade ettikleri bazı görüşleri aşağıda verilmiştir.

Nefes aldığımız sürece umut var demektir. Şimdi bir tarafı yok etmeye çalışılıyorsa öncelikle kökünü kazımak gerekir. Bir ağacı bitirmek yok etmek isteniyorsa etrafına zehir dökerek kökünü kurutmak gerekir. Bizim kökümüzü kurutamadıklarına göre bence gelecekte umut var. Şimdi bakıyoruz 17-18 sene geçti aradan ve öncelikle eğitimde bir mesafe kat ettik ve eğitim temeldir. Temeli doğru atarsak ki atmışız %100 olmasa da en azından o tohumları doğru bir şekilde ekmeye başladık. Fidan bundan sonra yeşermesi ise bizim nesil ve sizin neslin elinde (K2, Erkek, 31 yaş).

Milletimiz ister istemez kendisini bir şekilde geliştiriyor. İster internet, ister kitaplar yoluyla kendisini geliştiriyor ancak her insanın başına buyruk hareket etmesi bizi etkiliyor yani geleceğe yönelik hangi projelerimiz olacak bunları bilerek geleceğe dair hareket edilmeli. Bunları bilmemiz lazım. Umut var mı diye soracak olursan, elbette umut var gençler artık eskisi gibi değil istedikleri şeye ulaşabiliyorlar yeter ki istesinler yeter ki kendilerine öz güvenleri olsun. İstedikleri takdirde başarabiliyorlar. Ben şahsen geleceğe dair umutluyum (K6, Erkek, 25 yaş).

Benim görüşümde ben biraz karamsarım büyük bir gelişme görmüyorum. Belki daha kötüye gitmeyiz ama bir gün bütün Kerkük'ün Türkmen olduğu bir günü düşünemiyorum. Resmi olarak Kerkük'ün Türkmen olduğunu hayal edemiyorum. Keşke olsa tek istediğim bu (K13, Kadın, 27 yaş).

3.1.11. Türkmenlerin Demografik Değişimden Etkilendikleri Noktalar

Tablo 11 : Türkmenlerin Demografik Değişimden Etkilendikleri Noktalara İlişkin Görüşleri

Ortaya Çıkan Kodlama Temaları	Katılımcılar	N
Rekabet Sorunu	K1 K3 K6 K8 K10 K12 K13 K16	8
Kurumların Düzgün Çalışmaması	K1 K3 K6 K7 K10 K11 K16	7
Türkmenlerin Azınlığa Düşürülmesi	K1 K2 K3 K4 K7 K8 K10 K16	8
Etnik Kökenler Arası Eşitsizlik	K2 K5 K7 K8 K10 K11K 12 K13 K14 K16	9
Diğer Etnik Kökenlerden Rahatsızlık	K2 K5 K4 K7 K9 K13	6
Türkmenlere Baskının Artması	K2 K3 K5 K6 K7 K8 K9 K14 K15 K16	10
Şehre Yatırım Yapılmaması	K2 K7 K9 K10	4
Şehir Kaynaklarının Yetersizliği	K5 K6 K7 K8 K9 K10 K11 K14 K12 K13 K16	11

Not: Katılımcılar aynı soruya birden fazla görüş bildirdiği için toplam frekans (n) değeri fazla çıkmıştır.

Tablo 11 incelendiğinde, Türkmenlerin demografik değişimden etkilendikleri noktalara ilişkin görüşleri “ rekabet sorunu, kurumların düzgün çalışmaması, Türkmenlerin azınlığa düşürülmesi, etnik kökenler arası eşitsizlik, diğer etnik kökenlerden rahatsızlık, Türkmenlere baskının artması, şehre yatırım yapılmaması, şehir kaynaklarının yetersizliği” olmak üzere sekiz tema altında toplanmıştır. Şehrin kalabalıklaşması ve göçmenlerin artmasıyla iş ve siyasi alanda rekabet sorunun meydana gelmesine sebebiyet vermiştir. Şehir yönetiminde önemli bir rol oynayan kurumların çalışması aksamaya başlamış ve şehrin nüfusuna gereken hizmetleri sağlayamaz hale gelmiştir. Göçmenlere kucak açan iyi karşılayan Türkmenlere diğer etnik kökene sahip olmaları sebebiyle yapılan baskılar artmıştır. Kurumların iyi çalışmaması şehirde muazzam bir kaosa ve düzensizliğe neden olmuştur. Yoğunluklu olarak elektrik, su ve diğer kaynakların yetersizliği üzerinde duran katılımcılar aynı zamanda üzerlerinde ciddi baskıda hissetmektedirler. Toplumun neredeyse her alanından dışlanan Türkmenler kültürel ve eğitim hakkı dışında ekonomik, sosyal, siyasal ve güvenlik açısından ciddi sorunlar yaşamaktadırlar. Planlı olarak devlet tarafından gerçekleştirildiği öne sürülen demografik

değişim politikası bir taraftan Türkmenlere baskı ve tehdit sonucu şehri terk etmelerini sağlarken diğer taraftan şehirde kalanlara yaşanması zor bir alan bırakmaktadır. Demografik değişimin hayatlarına etkisi konusunda katılımcıların ifade ettikleri bazı görüşleri aşağıda verilmiştir.

Türkmenler azınlık değil azınlık oldu. Bunu yaptılar daha doğrusu Türkmen milleti hiç bir zaman az değildi en yakın tarih 1970 Türkmen milleti Kürt ve Arap'tan daha fazladır. 1945'e bakarsan gene aynı şekilde Türkmenler çoğunluktadır. Fakat DAES olayı oldu, başka ülkeden gelenler oldu. Kerkük valisi Necmeddin Kerim komşu ülkelerden 10 bini aşkın Kürt getirip Kerkük'e yerleştirdi hepsine tapulu ev verdi, maaş bağladı (K3, Erkek, 22 yaş).

Kendi memleketleri düzelmesine rağmen yerlerine dönmüyorlar ve hükümet bunları şehirden çıkarmıyor (bilerek çıkarmıyor Arap nüfusu şehirde fazla olsun diye). Kerkük nüfusuna bu şekilde müdahalede bulunuyorlar. Şuan güncel olarak Kerkük'te %55 Kürt, %30-25 Arap ve geri kalanı Türkmenlerden oluşuyor (K7, Erkek, 59 yaş).

2003 Saddam rejiminden sonra o zamanlarda tam otorite oturmamıştı yani yönetim falan büyük bir boşluk içerisindeydi Amerika'nın desteğiyle Irak'ta büyük bir kargaşa oldu Kürt bölgesel yönetimdeki terör insanları olarak nitelendirebileceğimiz insanlar Kerkük'e gelerek birçok insanlarımızı kaçırdılar kovdular birçok hükümet dairelerini yağmaladılar (K9, Erkek, 38 yaş).

Telaferden- Mendeliye kadar Irak'ta bulunan Türkmenlerden en çok Kerkük'lüler dillerine sahip çıkmak yok olmamak için mücadele veriyorlar. Türkmenlerin içinde hep bir korku var sürekli baskı altındalar. Başarısız geçen referandumun ardından Kürtlerin gitmesiyle biraz korkuları azaldı fakat hala çekiniyorlar birisi gelip onları baskılayacak diye. Bu korkuyu atlatmamız gerekiyor. Hakkımızı almak istiyoruz ve alacağız (K15, Kadın, 30 yaş).

Şehir insanıysa çoğunlukla hepsi üç dile de hâkim insanlar pek fark yok ama son zamanlarda DAİŞ terör örgütünden sonra dışardan çok gelenler oldu ve fark daha çok ortaya çıkmaya başladı (K13, Kadın, 27 yaş).

Türkmenler diğer etnik grupları her zaman iyi karşılar, sevgi ve saygı duyar ama diğer etnik grupların Kerkük'e gelmesi Türkmenleri geri planda bıraktı, mesela devlet dairelerinde atama olduğu zaman diğer etnik grupların fazla olması, bizim geride kalmamıza sebep oldu. 2017'den önce Çamçamal dediğimiz bölgeden Süleymaniye'den gelen sözde Kürt olan insanlar. PKK destekli gelen insanlar. Onlar gelip şehirde bir takım sıkıntılar çıkarıyorlar, gasplar, adam öldürmeler, hırsızlıklar gibi şehirde rahatsızlıklara sebep oluyorlar. Her halk her birey bu tür sorunlardan rahatsızlık duyar (K6, Erkek, 25 yaş).

Toplumsal değişimin temel unsuru olan nüfus, hareketlilik veya artış gösterdiğinde toplumdaki farklı unsurları etkileyerek değişimlerinde önemli bir rol oynamaktadır. Tarih boyunca siyasi ve iktisadi gelişmelerin nüfusla ilgili olduğu söylenebilir. Başta İbn Haldun olmak üzere birçok bilim insanının ilgisini çeken demografik değişim ile toplumsal yapı arasındaki ilişkisi hakkında ciddi çalışmalar yapılmıştır. Çünkü nüfus verilerinin okunabilir olması toplumu birbirine bağlayan ve ayırıştıran öğeleri anlaşılır

biçimde göstermektedir (Danış, 2009, s. 51). Demografik değişim aile yapısı, birey devlet ilişkisi ve ideolojik eğilimlerin dönüştürücü etkisinin yanı sıra toplumsal-siyasal gerilimleri de beraberinde getirebilmektedir. Nüfus artışının yaşandığı Kerkük şehrinde yeni ihtiyaçların ortaya çıkması ve mevcut kaynakların bu ihtiyaç karşısında yetersiz kalması düzenin bozulmasına, kargaşa, çatışma ve yeni kaynak arayışı olarak coğrafi genişlemeye sebebiyet vermektedir. Diğer taraftan toplumda değişen değer ve koşullar toplumun yapısını değiştirme gücüne sahiptir. Kültür, bir çevrede hayatta kalma stratejisi olarak bireye kural ve yetenek sağlarken, zaman içerisinde çok hızlı değişime maruz kalan kültür, gelişmiş ülkeler dâhil hâkim değerlerin değiştiğini beraberinde getirmektedir. Kerkük şehrinde karşımıza çıkan demografik dinamiklerin değişimi uzun vadede ciddi toplumsal değişmelere de sebebiyet vermektedir.

3.2. Nicel Boyuta Yönelik Bulgular ve Yorumlar

3.2.1. Araştırmaya Katılanların Sosyo-Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmaya katılan Kerkük'te ikamet eden Türkmenlerin cinsiyetlerine göre dağılımı Tablo 12'de verilmiştir.

Tablo 12 : Araştırmaya Katılanların Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet	N	%
Kadın	172	46.5
Erkek	198	53.5
Toplam	370	100

Tablo 12'de görüldüğü gibi araştırmaya katılan Türkmenlerin %46.5'ini Kadın, %53.5'ini erkekler oluşturmaktadır.

Araştırmaya katılan Kerküklü Türkmenlerin yaş gruplarına göre dağılımı Tablo 13'te verilmiştir.

Tablo 13 : Araştırmaya Katılanların Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Yaş	N	%
30 Yaş ve Altı	85	23.0
31- 40 Yaş	108	29.2
41- 50 Yaş	95	25.7
51 Yaş ve Üzeri	82	22.2
Toplam	370	100

Tablo 13'te görüldüğü gibi, araştırmaya katılan Kerkük'te ikamet eden Türkmenlerin %23.0'ı 30 yaş ve altı, %29.2'si 31-40, %25.7'si 41-50, %22.2'si 51 ve üstü yaş grubundandır. Araştırmaya katılan en küçük yaş 23 ve en büyük yaş ise 71 olmasından dolayı yaş ortalaması 41'dir. Araştırmanın konusu itibarı ile katılımcıların özellikle olgun yaş kategorisinden örneklem seçilmiştir.

Araştırmaya katılan Kerküklü Türkmenlerin medeni durumuna göre dağılımı Tablo 14'te verilmiştir.

Tablo 14 : Araştırmaya Katılanların Medeni Durumlarına Göre Dağılımı

Medeni Durum	N	%
Bekâr	91	24.6
Evli	279	75.4
Toplum	370	100

Not: Etik kaygılar sebebiyle anket sorusuna dul veya boşanmış seçeneği eklenmemiştir.

Tablo 14'te görüldüğü gibi, araştırmaya katılan Türkmenlerin %24.6'sı bekâr ve %75.4'ü evlidir. Görüldüğü üzere araştırmaya katılanların büyük çoğunluğu evli olanlardan oluşmaktadır.

Araştırmaya katılan Kerküklü Türkmenlerin çocuk sayılarına göre dağılımı Tablo 15'te verilmiştir.

Tablo 15 : Araştırmaya Katılanların Çocuk Sayılarına göre Dağılımı

Çocuk Sayısı	N	%
Çocuğu Yok	141	38.1
1-2 Çocuk	107	28.9
3-4 Çocuk	100	27.0
5 ve Daha Fazla Çocuk	22	5.9
Toplam	370	100

Not: Bekâr olanlar bu soruyu çocuğu yok olarak işaretlemiştir.

Tablo 15'te görüldüğü gibi, araştırmaya katılan Türkmenlerin %38.1'inin çocuğu yok bu orana bekârlarda dahil olmaktadır. %28.9'unun 1-2 çocuk, %27.0'ının 3-4 çocuk ve %5.9'unun ise 5 ve daha fazla çocuk sahibi oldukları görülmektedir. Araştırmaya katılanların yoğunluklu olarak 1-2 çocukları bulunmaktadır. Geçmiş dönemlerde çocuk sayısında kısıtlama uygulamayan Türkmenler günümüzde artan yaşam kaygısı, güvenlik ve ekonomik sıkıntılar sebebiyle çocuk doğumunda kontrollü davranmaya başlamıştır.

Araştırmaya katılan Türkmenlerin eğitim durumlarına göre dağılımı Tablo 16'da verilmiştir.

Tablo 16 : Araştırmaya Katılanların Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı

Eğitim Durumu	N	%
Lise ve Altı	139	37.6
Yüksekokul	75	20.3
Üniversite	138	37.3
Yüksek Lisans ve Doktora	18	4.9
Toplam	370	100

Tablo 16’da görüldüğü gibi, araştırmaya katılan Türkmenlerin %37.6’sı lise veya altı, %20’3’ü yüksekokul, %37.3’ü üniversite ve %4.9’u yüksek lisans veya doktora mezunudur. Araştırmaya katılanların büyük çoğunluğu üniversite mezunu olması Türkmenlerin eğitime önem verdiklerini göstermektedir.

Araştırmaya katılan Türkmenlerin çalışma alanlarına göre dağılımı Tablo 17’de verilmiştir.

Tablo 17 : Araştırmaya Katılanların Çalışma Alanlarına Göre Dağılımı

Çalışma Alanı	N	%
Memur	146	39.5
İşçi	58	15.7
Emekli	33	8.9
İşsiz	98	26.5
Esnaf/Tüccar	35	9.5
Toplam	370	100

Tablo 17’de görüldüğü gibi, araştırmaya katılan Türkmenlerin %39.5’inin devlet memuru, %15.7’sinin işçi, %8.9’unun emekli, %26.5’inin işsiz ve %9.5’inin esnaf/tüccar olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılanların büyük bir oranının devlet memuru olmaları yaşları itibari ile geçmiş dönemlerde atandıkları söylenebilir. İkinci büyük yüzdeyi oluşturan %26’5 işsiz oranına ev hanımları da dâhil olmaktadır.

Araştırmaya katılan Türkmenlere ikamet ettikleri evlerin mülkiyeti durumuna vermiş oldukları cevaplar Tablo 18’de verilmiştir.

Tablo 18 : Araştırmaya Katılanların Ev Mülkiyet Durumuna Göre Dağılımı

Ev Mülkiyet Durumu	N	%
Kendi Evi	117	31.6
Aile Evi	166	44.9
Kira	87	23.5
Toplam	370	100

Tablo 18’de görüldüğü gibi, araştırmaya katılan Türkmenlerin %31.6’sı kendi evi, %44.9’u ailesinin evi ve %23’ü kirada kaldığını belirtmiştir. Araştırmaya katılanların büyük çoğunluğunun aile evinde kalıyor olması Türkmenlerin ekonomik olarak zorluk çektiklerini göstermektedir. Aile evinde ikamet ederek kira vermekten kaçınmaktadırlar.

Araştırmaya katılan Türkmenlerin Kerkük şehrinde ikamet ettikleri bölgeler Tablo 19’da verilmiştir.

Tablo 19 : Araştırmaya Katılan Türkmenlerin Kerkük Şehrinde ikamet ettikleri Bölgelere Göre Dağılımı

Kerkük’te İkamet Ettikleri Bölgeler	N	%
Almaz Mahallesi	8	2.1
Altun Köprü	35	9.4
Arafa	17	4.5
Bağdat Yolu	52	14.0
Begler	3	0.8
Beşir Köyü	1	0.2
Bir Hüzeyran	15	4.0
Çardağlı Köyü	4	1.0
Çukur Mahallesi	2	0.5

Kerkük'te İkamet Ettikleri Bölgeler	N	%
Dakuk	2	0.5
Domiz	6	1.6
El-Mansur Senti	4	1.0
El-Sevra Mahallesi	2	0.5
Esra Mafkudin	4	1.0
Hamzali Mahallesi	1	0.2
Hay Adan	11	2.9
Hay El-Askeri	18	4.8
Hay El-Hadra	3	0.8
Hay Muallimin	3	0.8
İhtifalet Caddesi	5	1.3
İmam Kasım Mahallesi	1	0.2
Kadisiye	2	0.5
Kassab Hana	3	0.8
Korya	10	2.7
Kudüs Caddesi	8	2.1
Kümbetler Köyü	1	0.2
Leylan Köyü	4	1.0
Musalla	38	10.2
Piryadi	5	1.3
Ronaki	3	0.8
Saha Tayaran	1	0.2
Sarı Kahya	1	0.2
Sayyada Senti	1	0.2
Şaturlu	2	0.5

Kerkük'te İkamet Ettikleri Bölgeler	N	%
Şorca	5	1.3
Tazehurmatu	7	1.8
Tisin	23	6.2
Türkelan Köyü	3	0.8
Uruba	2	0.5
Vahd Adar	14	3.7
Valilik Caddesi	6	1.6
Vasiti	34	9.1
Yahyava Köyü	2	0.5
Toplam	370	100

Tablo 19'da görüldüğü gibi, araştırmaya katılan Türkmenlerin Kerkük şehrinin neredeyse her bölgesinden ve Kerkük'ün çevresinde bulunan civar köylerden katılım sağlanmıştır. Yoğunluklu olarak Bağdat Yolu, Musalla, Altun Köprü ve Tisin bölgelerinden araştırmaya ilgi gösterenler çoğunlukta olmuştur.

Araştırmaya katılan Kerkük Türkmenlerinin aylık ortalama gelirleri ile ilgili vermiş oldukları cevaplar Tablo 20'de verilmiştir.

Tablo 20 : Araştırmaya Katılanların Gelir Durumuna Göre Dağılımı

Aylık Gelir Durumu	N	%
400 Irak Dinarı ve Altı	123	33.2
401 – 600 Irak Dinarı	136	36.8
600 Irak Dinarı ve Üstü	111	30.0
Toplam	370	100

Tablo 20'de görüldüğü gibi, araştırmaya katılan Türkmenlerin %33.2'si dar, %36.8'i orta ve %30.0'ı yüksek gelir grubuna mensuptur. Dar ve yüksek gelirin yoğunlukta olduğu

görülmektedir. Günümüz gelişmeleri ile birlikte dünyada artan aşırı zenginleşme ve fakirleşme ile birlikte orta sınıfın kaybolması sorunu Kerkük Türkmenlerinde de kendisini göstermektedir.

3.2.2. Araştırmaya Katılanların Toplumsal Hayata Uyumlarına İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmaya katılanların kendilerini Kerkük şehrine ait hissedip, hissetmediklerine ilişkin vermiş oldukları cevaplar Tablo 21’de verilmiştir.

Tablo 21 : Araştırmaya Katılanların Şehre Aidiyetlerine Göre Dağılımı

Şehre Aidiyet	N	%
Ait Hissediyor	308	83.2
Yabancı Hissediyor	62	16.8
Toplam	370	100

Tablo 21’de araştırmaya katılan Türkmenlerin Kerkük şehrinde kendilerini nasıl hissettikleri incelendiğinde; %83.2’sinin Kerkük şehrine ait hissettiği ve %16.8’inin ise şehirde kendisini yabancı olarak hissettiği görülmektedir. Araştırmaya katılanların büyük çoğunluğunun kendilerini Kerkük şehrine ait hissetmeleri esasen kimliklerini Kerkük şehriyle özdeşleştirmeleri ve yüksek oranda şehre duygusal, simgesel ve seçimleyici anlamlarla toplumsal ortak değer ve kültürü benimsedikleri görülmektedir.

Araştırmaya katılanların Kerkük şehrinde kendilerini güvende hissedip, hissetmediklerine ilişkin vermiş oldukları cevaplar Tablo 22’de verilmiştir.

Tablo 22 : Araştırmaya Katılanların Şehirde Güvenlik Değerlendirmelerine Göre Dağılımı

Şehirde Güven	N	%
Güvende Hissediyorum	139	37.6
Güvende Hissetmiyorum	231	62.4
Toplam	370	100

Tablo 22’de araştırmaya katılanların Kerkük şehrinde güvenlik durumu incelendiğinde; %37.6’sı güvende hissettiği ve %62.4’ ise güvende hissetmediği görülmektedir. Kerkük şehrinde güvenlik oldukça hareketli ve olası saldırılara, terör eylemlerine açık bir bölgedir. şehrin güvenliği Irak’ın diğer illerinde olduğu gibi oldukça tartışmalıdır. Fakat şehirde varlığı diğer etnik gruplar tarafından görmezden gelenen Türkmenlerin durumu her zaman için daha tehlikeli ve belirsizdir.

Araştırmaya katılan Türkmenlerin diğer etnik gruplarla olan ilişki değerlendirmeleri Tablo 23’te verilmiştir.

Tablo 23 : Araştırmaya Katılanların Diğer Etnik Grup Değerlendirmesine Göre Dağılımı

İlişki Değerlendirmesi	N	%
Diğer Etnik Gruplar Tarafından Dışlanmış	151	40.8
Diğer Etnik Gruplar Tarafından Dışlanmış Değil	219	59.2
Toplam	370	100

Tablo 23’de görüldüğü gibi, araştırmaya katılan Türkmenlerin %40.8’i diğer etnik kökene mensup kişiler tarafından dışlandığını hissederken, %59.2’si Kerkük’te ikamet eden diğer etnik kökene mensup kişiler tarafından dışlanmış hissetmediğini beyan etmektedir. Araştırmaya katılanların çoğunluğunun dışlanmış hissetmemesinin esas sebebi diğer etnik gruplarla sosyal ilişki dâhil etkileşimden uzak durmaları sayılabilir.

Araştırmaya katılan Türkmenlerin diğer etnik grupların şehirde mevcudiyetinden rahatsızlıklarına ilişkin yanıtları Tablo 24’te verilmiştir.

Tablo 24 : Araştırmaya Katılanların Diğer Etnik Gruplardan Rahatsızlıklarına Göre Dağılımları

Diğer Etnik Gruplardan Rahatsızlık	N	%
Şehrin Çoğunluğunun Diğer Etnik Grup Mensuplarından olmasından Rahatsızlık Duyuyorum	216	58.4
Şehrin Çoğunluğunun Diğer Etnik Grup Mensuplarından olmasından Rahatsızlık Duymuyorum	154	41.6
Toplam	370	100

Tablo 24’te araştırmaya katılan Türkmenlerin Kerkük şehrinde diğer etnik kökene mensup kişi sayısının artış göstermesi %58.4 oranında rahatsızlığa ve %41.6 oranında herhangi bir rahatsızlığa sebebiyet vermediği görülmektedir.

Araştırmaya katılan Türkmenlerin diğer etnik gruplarla eşitlik durumuna ilişkin yanıtları Tablo 25’te verilmiştir.

Tablo 25 : Araştırmaya Katılanların Gruplar Arası Eşitlik Durumun Göre Dağılımı

Diğer Etnik Gruplarla Eşitlik Durumu	N	%
Eşit Haklara Sahip Olduğunu Düşünüyor	117	31.6
Eşit Haklara Sahip Olmadığını Düşünüyor	253	68.4
Toplam	370	100

Tablo 25’te görüldüğü üzere, araştırmaya katılan Türkmenlerin %31.6’sı şehirde ikamet eden diğer etnik köken mensubu bireylerle eşit haklara sahip olduğunu düşünürken, %68.4 oranında gruplar arası eşitliğin söz konusu olmadığı düşünülmektedir.

Araştırmaya katılanların 2003 yılı sonrasında Kerkük şehir yönetimi hakkındaki görüşleri Tablo 26’da verilmiştir.

Tablo 26 : Araştırmaya Katılanların 2003 Yılı Sonrası Kerkük Şehir Yönetimi Hakkındaki Görüşlerine Göre Dağılımı

2003 Yılı Sonrasında Kerkük Yönetimi	N	%
Şehir Yönetiminin Daha İyi Olduğu Kanaatindeyim	148	40.0
Şehir Yönetiminin Daha Kötü Olduğu Kanaatindeyim	222	60.0
Toplam	370	100

Tablo 26’da görüldüğü üzere, araştırmaya katılan Türkmenlerin %40.0’ı Baas Rejimi sonrası olan Kerkük şehir yönetiminin daha iyi olduğunu düşünürken %60.0’ı 2003 sonrası şehir yönetiminin daha kötü olduğunu düşündüğünü beyan etmektedir.

Araştırmaya katılan Türkmenlerin şehir yönetiminin nasıl olması gerektiği hakkındaki görüşleri Tablo 27’de verilmiştir.

Tablo 27 : Araştırmaya Katılanların Şehir Yönetimi Hakkındaki Görüşlerine Göre Dağılımı

Şehir Yönetimi Hakkında	N	%
Tek Bir Millete Bağlı Olması Gerektiği Kanaatindeyim	148	40.0
Yönetimde Her Milletten Olması Gerektiği Kanaatindeyim	222	60.0
Toplam	370	100

Tablo 27’de görüldüğü üzere, araştırmaya katılan Türkmenlerin Kerkük şehir yönetiminin %40.0’ı tek bir millete bağlı olması gerektiğini savunurken, %60.0’ı şehir yönetiminde her milletten olması gerektiğini savunmaktadır. Şehir yönetiminin tek millete bağlı olması beraberinde birçok soruna sebebiyet vermektedir. Sadece kendi

kökenlerinden olan bireylere ayrıcalıklar tanıyarak şehirde bulunan diğer bireylere haksızlıklar yapılmaktadır.

Araştırmaya katılan Türkmenlerin Kerkük şehrine ayrılan bütçenin nasıl kullanıldığına ait görüşleri Tablo 28’de verilmiştir.

Tablo 28 : Araştırmaya Katılanların Şehrin Bütçe Yönetimi Hakkındaki Görüşlerine Göre Dağılımı

Şehrin Bütçe Yönetimi	N	%
Semtler Arası Adil Harcamalar Yapıldığı Kanaatindeyim	81	21.9
Semtler Arası Adil Harcamalar Yapılmadığı Kanaatindeyim	289	78.1
Toplam	370	100

Tablo 28’de görüldüğü üzere, araştırmaya katılan Türkmenlerin Kerkük şehrine ayrılan bütçenin %21.9’u semtler arası adil harcamalar yapıldığını düşünürken, %78.1’i adil harcamalar yapılmadığını düşünmektedir. Burada yönetimi elinde bulunduran kişiler kendi kökeninden olan bireylerin yoğunluklu olarak yaşadığı bölgelere ve şehrin gözde konumunda olan bölgelere harcamalar yapmaktadır. Bu yüzden katılımcıların çoğunluğu şehir yönetiminden memnun olmadıklarını dile getirmektedirler.

3.2.3. Araştırmaya Katılanların Toplumsal Haklarına İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmaya katılan Türkmenlerin 2003 yılı sonrasında kendilerine tanınan sosyal haklarda iyileşmelerin yapılıp yapılmadığı konusundaki yanıtları Tablo 29’da verilmiştir.

Tablo 29 : Araştırmaya Katılanların Sosyal Haklar ile İlgili Görüşlerine Göre Dağılımı

2003 Yılı Sonrası Sosyal Haklar	N	%
İyileşmeler Yapıldı	111	30.0
İyileşmeler Yapılmadı	177	47.8
Fikrim Yok/Kararsızım	82	22.2
Toplam	370	100

Tablo 29’da görüldüğü üzere, araştırmaya katılan Türkmenlerin 2003 yılı sonrası dönemde yönetimin değişmesinin ardından kendilerine tanınan sosyal haklar bakımından %30.0’i iyileşmelerin yapıldığını, %47.8’i iyileşmelerin yapılmadığını ve %22.2’si fikrinin olmadığı/kararsız olduğunu belirtmiştir. Sosyal haklar bakımından belirli iyileşmelerin yapıldığını söyleyebiliriz örneğin Baas Rejimi döneminde Türkmen dili kullanımı tamamen yasakken günümüzde Türkmenler kendi aralarında bu dil ile iletişim kurabilmektedirler. Genel olarak ülke çapında sosyal haklarda iyileşmelerden söz edilebilir fakat Türkmenler için ilaveten sosyal haklarda iyileşmelerden söz etmek mümkün değildir.

Araştırmaya katılan Türkmenlerin 2003 yılı sonrasında kendilerine tanınan kültürel haklarda iyileşmelerin yapılıp yapılmadığı konusundaki yanıtları Tablo 30’da verilmiştir.

Tablo 30 : Araştırmaya Katılanların Kültürel Haklar ile İlgili Görüşlerine Göre Dağılımı

2003 Yılı Sonrası Kültürel Haklar	N	%
İyileşmeler Yapıldı	121	32.7
İyileşmeler Yapılmadı	175	47.3
Fikrim Yok/Kararsızım	74	20.0
Toplam	370	100

Tablo 30’da görüldüğü üzere, araştırmaya katılan Türkmenlerin 2003 yılı sonrası dönemde yönetimin değişmesinin ardından kendilerine tanınan kültürel haklar bakımından %32.7’si iyileşmelerin yapıldığını, %47.3’ü iyileşmelerin yapılmadığını ve %20.0’ı fikrinin olmadığı/kararsız olduğunu belirtmiştir. 2003 yılı sonrasında kültürel hak olarak Türkmenlere kendi dillerinde okullar açabilme hakkı verilmiştir. Bunun üzerine ilkokuldan lise eğitimine kadar Türkçe eğitim veren okullar açılmış ve ardından Kerkük Üniversitesinde Türkçe eğitim vermek üzere Türkoloji bölümü kurulmuştur.

Araştırmaya katılan Türkmenlerin 2003 yılı sonrasında kendilerine tanınan siyasi haklarda iyileşmelerin yapılıp yapılmadığı konusundaki yanıtları Tablo 31’de verilmiştir.

Tablo 31 : Araştırmaya Katılanların Siyasi Haklar ile İlgili Görüşlerine Göre Dağılımı

2003 Yılı Sonrası Siyasi Haklar	N	%
İyileşmeler Yapıldı	75	20.3
İyileşmeler Yapılmadı	228	61.6
Fikrim Yok/Kararsızım	67	18.1
Toplam	370	100

Tablo 31’de görüldüğü üzere, araştırmaya katılan Türkmenlerin 2003 yılı sonrası dönemde yönetimin değişmesinin ardından kendilerine tanınan siyasi haklar bakımından

%20.3'ü iyileşmelerin yapıldığını, %61.6'sı iyileşmelerin yapılmadığını ve %18.1'i fikrinin olmadığı/kararsız olduğunu belirtmiştir. 2003 yılı itibariyle Türkmenlere siyasi parti kurma özgürlüğü verilmesinin yanında siyasi arenada bastırılmaya devam edilmiş ve temsiliyet gücü zayıflatılmıştır.

Araştırmaya katılan Türkmenlerin 2003 yılı sonrasında kendilerine tanınan ekonomik haklarda iyileşmelerin yapılıp yapılmadığı konusundaki yanıtları Tablo 32'de verilmiştir.

Tablo 32 : Araştırmaya Katılanların Ekonomik Haklar ile İlgili Görüşlerine Göre Dağılımı

2003 Yılı Sonrası Ekonomik Haklar	N	%
İyileşmeler Yapıldı	65	17.6
İyileşmeler Yapılmadı	233	63.0
Fikrim Yok/Kararsızım	72	19.5
Toplam	370	100

Tablo 32'de görüldüğü üzere, araştırmaya katılan Türkmenlerin 2003 yılı sonrası dönemde yönetimin değişmesinin ardından kendilerine tanınan ekonomik haklar bakımından %17.6'sı iyileşmelerin yapıldığını, %68.0'ı iyileşmelerin yapılmadığını ve %19.5'i fikrinin olmadığı/kararsız olduğunu belirtmiştir. 2003 yılı sonrasında Türkmenlere taşınmaz mülk edinme hakkı verilmiştir. Fakat katılımcıların belirtmiş oldukları gibi çoğunluğun iyileşme yapılmadığını belirtmesinin esas sebebi devletten herhangi bir destek almadıkları gibi atamalar konusunda da haksızlığa uğradıklarından söz edilebilir.

3.2.4. Araştırmaya Katılanların Şehir Yaşantısındaki Durumlarına İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmaya katılan Türkmenlerin Kerkük şehrinde yaşıyor olmaktan mutluluk durumları hakkındaki yanıtları Tablo 33'te verilmiştir.

Tablo 33 : Araştırmaya Katılanların Kerkük'te Yaşamaktan Mutluluk Durumlarına Göre Dağılımı

Kerkük'te Yaşamaktan Mutluluk Durumu	N	%
Mutlu	300	81.1
Mutlu Değil	70	18.9
Toplam	370	100

Tablo 33'te görüldüğü üzere, araştırmaya katılan Türkmenlerin Kerkük şehrinde yaşıyor olmaktan %81.1 oranında mutlu ve %18.9 oranında mutsuz olduğunu belirtmiştir. Bütün kötü şartlara rağmen Kerkük şehrinde mutluluğunu ve yaşamını muhafaza eden bireylerden söz edilebilir.

Araştırmaya katılan Türkmenlerin Kerkük şehri içerisinde özgürce kendi dilleri olan Türkmenceyi kullanma durumlarına vermiş oldukları yanıtlar Tablo 34'te verilmiştir.

Tablo 34 : Araştırmaya Katılanların Şehirde Türkmence Kullanma Durumlarına Göre Dağılımı

Şehirde Türkmence Dil Kullanımı	N	%
Evet, Özgürce Kullanıyorum	336	90.8
Hayır, Kısıtlı Kullanma Alanı Mevcut	34	9.2
Toplam	370	100

Tablo 34'te görüldüğü üzere, araştırmaya katılanların %90.8'i Kerkük'te Türkmence dili kullanabildiğini ve %9.2'si ise Türkmence dilini şehrin her noktasında kullanamadığını beyan etmiştir.

Araştırmaya katılan Türkmenlerin 2003 yılı ve sonrasında Kerkük'ten yurtdışına göç etmiş yakınlarının mevcudiyetine vermiş oldukları yanıtlar Tablo 35'ta verilmiştir.

Tablo 35 : Araştırmaya Katılanların 2003 Yılı ve Sonrasında Göç Etmiş Yakın/Akrabalarının Bulunma Durumuna Göre Dağılımı

2003 Yılı Sonrası Göç Etmiş Yakın/Akraba Mevcudiyeti	N	%
Evet, Göç Eden Yakını Mevcut	232	62.7
Hayır, Göç Eden Yakını Mevcut Değil	116	31.4
Göç Eden Yakını Var Fakat Geri Dönmüşler.	22	5.9
Toplam	370	100

Tablo 35'ta görüldüğü üzere, araştırmaya katılanların %62.7'sinin Yurtdışına göç etmiş yakını bulunurken, %31.4'ünün göç etmiş yakını bulunmamakta ve %5.9'unun ise belirli bir sebepten göç eden yakını şehre geri dönmüştür. 2003 yılı sonrası Kerkük şehrinde demografik değişimler devam ederken artan baskı ve şehir içine gerçekleşen göç dalgaları sebebiyle durumdan rahatsız olan Türkmenler göç etmeye zorlanmışlardır.

Araştırmaya katılan Türkmenlerin 2003 yılı ve sonrasında Kerkük'ten göç etmiş yakınlarının göç etme sebeplerine vermiş oldukları yanıtlar Tablo 36'da verilmiştir.

Tablo 36 : Araştırmaya Katılanların 2003 Yılı Sonrası Göç Etmiş Yakınlarının Göç Etme Sebeplerine Göre Dağılımları

Göç Etme Sebepleri	N	%
Siyasi Sebepler	51	13.7
Ekonomik Sebepler	64	17.2
Eğitim Sebebiyle	36	9.7
Güvenlik Sebebiyle	103	27.8
Bu Soruya Hayır Cevabı Verenler	116	31.3
Toplam	370	100

Tablo 36’da görüldüğü üzere, araştırmaya katılanların 2003 yılı sonrasında göç eden yakınlarının göç etme sebeplerine bakıldığı zaman; %27.8’inin güvenlik, %17.2’sinin ekonomik, %13.7’sinin siyasi, %9.7’sinin eğitim ve %31.3’ünün giden yakını olmadığı görülmektedir. 2003 yılı sonrasında gerçekleşen demografik değişimle birlikte Türkmenler için en büyük sorun güvenlik ve ekonomik olarak işlerini kaybetmeleri veya iş bulamaları olmuştur. Çözümü göç etmekte bulan Türkmenler şehirde Türkmen nüfusunun azalmasına sebep olmuşlardır.

Araştırmaya katılan Türkmenlerin Kerkük’ten göç etmek isteyip istemedikleri hakkında vermiş oldukları yanıtlar Tablo 37’de verilmiştir.

Tablo 37 : Araştırmaya Katılan Türkmenlerin Kerkük'ten Göç Etme İsteklerine Göre Dağılımı

Göç Etme Eğilimi	N	%
Evet, Var	147	39.7
Hayır, Yok	223	60.3
Toplam	370	100

Tablo 37’de görüldüğü üzere, araştırmaya katılanların %39.7’si Kerkük’ten göç etmek isterken %60.3’ü göç etmeyi düşünmediğini belirtmiştir.

Araştırmaya katılan Türkmenlerin göç etmeyi isteme sebeplerine göre dağılımları Tablo 38’de verilmiştir.

Tablo 38 : Araştırmaya Katılanların Göç Etmek İstemelerinin Sebeplerine Göre Dağılımı

Göç Etmek İstemesinin Temel Sebebi	N	%
Şehirde Temel Hizmetlerin Bulunmaması (Su, Elektrik ve Belediye Hizmetleri) gibi	120	32.6
Güvende Hissetmediği İçin	68	18.4
Şehirde Adalet Olmadığı İçin	49	13.3
Ekonomik Sıkıntılardan Dolayı	52	14.1
Kerkük’te Yaşantısından Memnun Olmadığı İçin	79	21.4
Toplam	368	100

Not: Çoklu yanıt olduğu için N sayısı örneklemin hacmini geçmektedir.

Tablo38’de görüldüğü üzere, araştırmaya katılanların göç etmek istemelerinin temel sebepleri; %32.6 oranında şehirde temel hizmetlerin bulunmaması, %21.4 oranında yaşantıdan memnuniyetsizlik, %18.4 oranında güvenlik problemleri, %14.1 oranında ekonomik problemler ve %13.3 oranında şehirde adaletin olmaması sebebiyle göç etmek istediğini beyan etmiştir. Şehirde artan nüfusa karşın belediye hizmetlerinin yetersiz kalması, güvenliğin sağlanmaması, ekonomik sorunlar ve etnik kökenler arası adaletin sağlanmaması bireyleri göç etmeye teşvik etmektedir.

Araştırmaya katılan Türkmenlerin 2003 yılı ve sonrasında maruz kaldıkları terör eylemleri hakkında vermiş oldukları yanıtlar Tablo 39’da verilmiştir.

Tablo 39 : Araştırmaya Katılanların 2003 Yılı Sonrası Maruz Kaldıkları Terör Eylemlerine Göre Dağılımı

2003 Yılı ve Sonrası Terör Eylemleri	N	%
Kerkük’ten Kaçırılan Yakınlarım/Akrabalarım oldu	100	27.0
Kerkük’te Şehit Edilen Yakınım/Akrabalarım Oldu	175	47.3
Evleri veya İşyerleri Yağmalanan Yakınlarım/Akrabalarım Oldu	95	25.7
Toplam	370	100

Tablo 39’da görüldüğü üzere, araştırmaya katılanların 2003 yılı sonrası dönemde terör eylemlerine maruz kalmaları incelendiğinde; %47.3’ünün şehit edilen yakını, %27.0’ının kaçırılan yakını ve %25.7’sinin ev veya iş yeri yağmalanan yakını bulunduğunu görmekteyiz. Tarih boyunca çokça zulme uğrayan Türkmenler 2003 yılı sonrasında da acı olaylar yaşamaya devam etmişlerdir.

Araştırmaya katılan Türkmenlerin Kerkük şehrinde kendinizi nasıl hissediyorsunuz sorusuna vermiş oldukları yanıtlar Tablo 40'ta verilmiştir.

Tablo 40 : Araştırmaya Katılanların Kerkük Şehrindeki Duygu Durumlarına Göre Dağılımı

Toplumda Duygu Durumları	N	%
Toplumda Çoğunlukla Dışlanmış ve Önemsiz Hissediyorum	68	18.4
Toplumda Şiddete Maruz Kalma veya Saldırıya Uğrama Endişesi Yaşıyorum	48	13.0
Toplumda Kendimi İyi Hissediyorum	162	43.8
Toplumda Kendimi Kötü Hissediyorum	92	24.9
Toplam	370	100

Tablo 40'ta görüldüğü üzere, araştırmaya katılanların toplumda hissettikleri duygu durumları incelendiğinde; %43.8'inin iyi hissettiği,%24.9'unun kötü hissettiği, %18.4'ünün dışlanmış ve önemsiz hissettiği ve %13.0'ının şiddet ve saldırıya maruz kalma endişesi yaşadığını görmekteyiz. Türkmen halkı şehrin bünyesinde bulunan bütün kötü şartlara rağmen kendilerini toplumda iyi hissetmekte ve yaşantılarına devam etmektedirler.

Araştırmaya katılan Türkmenlere Kerkük şehrinde devlet dairelerinde çalışanların/atananların hangi millete mensup oldukları ile ilgili vermiş oldukları yanıtlar Tablo 41’de verilmiştir.

Tablo 41 : Araştırmaya Katılanların Kerkük Şehrinde Atananlara Vermiş Oldukları Yanıtlara Göre Dağılımı

Kerkük Şehrinde Atananlar	N	%
Atananların Çoğunluğu Kürtleridir	136	36.8
Atananların Çoğunluğu Araplardır	199	53.8
Atananların Çoğunluğu Türkmenlerdir	35	9.5
Toplam	370	100

Tablo 41’de görüldüğü üzere, araştırmaya katılanların Kerkük şehrinde yapılan atamaları değerlendirmeleri incelendiğinde; %53.8’i Arapların, %36.8’i Kürtlerin ve %9.5’i Türkmenlerin atandığını beyan etmiştir. 2003 yılı sonrası dönemde şehrin yönetimini ele geçiren Kürtler yoğunluklu olarak kendi kökenlerinden olan kişilerin atamasını yaparken, yönetimin Araplara geçmesiyle Kürtlerin işten çıkarılması ve yerine Arapların atamaları yapılmıştır. Şehirde %30’luk atama hakkına sahip olan Türkmenlerin çok az oranda ataması yapılmakta ve istihdam edilmekteler.

Araştırmaya katılan Türkmenlerin Kerkük şehrinde yapılan atamaları değerlendirmeleri Tablo 42’de verilmiştir.

Tablo 42 : Araştırmaya Katılanların Atama Değerlendirmesine Göre Dağılımı

Atama Değerlendirmesi	N	%
Atamalar Adaletli ve Eşit Yapılmaktadır	52	14.1
Atamalar Adaletli ve Eşit Yapılmamaktadır	318	85.9
Toplam	370	100

Tablo 41’de görüldüğü üzere, araştırmaya katılanların atamalar konusunda ki değerlendirmesi incelendiğinde; %85.9 oranında atamaların adaletli yapılmadığı ve %14.1 oranında adaletli yapıldığı bildirilmiştir.

Araştırmaya katılan Türkmenlerin Kerkük şehrinin kamusal alanlarında karşılaştıkları insanların yoğunluklu olarak hangi milletten olduğuna dair vermiş oldukları yanıtlar Tablo 43’te verilmiştir.

Tablo 43 : Araştırmaya Katılanların Kamusal Alanda Karşılaştıkları Etnik Köken Dağılımı

Kamusal Alanda Bireyler	N	%
Türkmenler	107	28.9
Araplar	59	15.9
Kürtler	37	10.0
Karışık	167	45.1
Toplam	370	100

Tablo 43’te görüldüğü üzere, araştırmaya katılanların şehrin kamusal alanlarında karşılaştıkları etnik kimlik farklılıkları incelendiğinde; %45.1’i karışık, %28.9’u Türkmen, %15.9’u Arap, %10.0’ı Kürt olduğu görülmektedir. Katılımcıların büyük oranda her etnikten insanla karşılaştığı görülmektedir. İkinci yüksek oranın Türkmenler olması ev hanımı kadınların kamusal alana pek çıkmaması ve komşuluğunu yoğunluklu olarak kendi milletinden olan insanlarla sürdürmesi sebebiyle bu sonucu vermiştir.

Araştırmaya katılan Türkmenlerin Kerkük şehrinde karşılaştıkları sorunu çözmek için diğer etnik kökene sahip kişilerle iş birliği durumu hakkında vermiş oldukları yanıtlar Tablo 44'te verilmiştir.

Tablo 44 : Araştırmaya Katılanların Diğer Etnik Kökenden Olan Bireylerle İşbirliğine Göre Dağılımı

Sorunu Çözmek Adına İşbirliği	N	%
Diğer Bireylerle İşbirliği Yaparım	266	71.9
Diğer Bireylerle İşbirliği Yapmam	104	28.1
Toplam	370	100

Tablo 44'te görüldüğü üzere, araştırmaya katılanların toplumsal bir sorun söz konusu olduğunda bu sorunu çözmeye yönelik davranışları incelendiğinde; %71.9'unun diğer bireylerle işbirliği yaparak çözüm üretmek istediği diğer taraftan %28.1'inin diğer bireylerle işbirliği yapma taraftarı olmadığını görmekteyiz.

Araştırmaya katılan Türkmenlerin sosyal ilişkilerinde etnik köken tercihine vermiş oldukları yanıtlar Tablo 45'te verilmiştir.

Tablo 45 : Araştırmaya Katılanların Sosyal İlişkide Etnik Köken Tercihine Göre Dağılımı

Sosyal İlişki Tercih	N	%
Kendi Milletimden Olan Kişileri Tercih Ederim	213	57.6
Etnik Köken Ayrımı Yapmam	157	42.4
Toplam	370	100

Tablo 45'te görüldüğü üzere, araştırmaya katılanların sosyal ilişki tercihleri incelendiğinde; %57.6'sının Türkmenleri tercih ettiği ve diğer %42.4'ünün ise etnik köken ayrımı yapmadan sosyal ilişkilerde bulunduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan Türkmenlerin şehirde yabancı insanların artmasıyla kendilerini toplumda nasıl hissettikleri ile ilgili yanıtları Tablo 46’da verilmiştir.

Tablo 46 : Araştırmaya Katılanların Toplumda Özgürlük Durumuna Göre Dağılımı

Toplumda Özgürlük	N	%
Şehirde Yabancıların Artması Özgürlüğümü Tehdit Ediyor	250	67.6
Şehirde Yabancıların Artması Özgürlüğümü Etkilemedi	120	32.4
Toplam	370	100

Tablo 46’da görüldüğü üzere, araştırmaya katılanların artan yabancı nüfus karşısında özgürlük durumu incelendiğinde; %67.6 oranında özgürlüğünün tehdit edildiğini hissederken diğer taraftan %32.4 oranında yabancı nüfus artışı özgürlüğünü tehdit etmediğini beyan etmektedir.

Araştırmaya katılan Türkmenleri demografik değişimden rahatsız oldukları noktalara göre dağılımları Tablo 47’de verilmiştir.

Tablo 47 : Araştırmaya Katılanların Demografik Değişimden Duydukları Rahatsızlığa Göre Dağılımı

Göçmenlerin Sebep Olduğu Sorunlar	N	%
Şehrin İdari Yapısına El Koymaları/ Yönetimi Ele Geçirmeleri	130	33.9
Şehir Bütçesini Sadece Kendi İkamet Ettikleri Bölgeler İçin Harcamaları	76	19.8
Şehirde Sadece Kendi Etnik Kökenlerinden Olan Bireylere İş İmkânı Sağlamaları	98	25.5
Kentsel ve Kültürel Bozulmalara Sebebiyet Vermeleri	80	20.8
Toplam	383	100

Not: Çoklu yanıt olduğu için N sayısı örneklemin hacmini geçmektedir.

Tablo 47’de görüldüğü üzere, araştırmaya katılanların demografik değişimden duydukları rahatsızlıklar incelendiğinde; %33.9’unun şehrin idari yapısına yani yönetimi ele geçirmelerinden, %25.5’inin ekonomik iş imkânı ve atamalarda sadece kendi etnik kökenlerine öncelik vermelerinden, %20.8’inin kentsel ve kültürel bozulmalara sebep olmalarından ve %19.8’inin şehir bütçesini sadece kendi ikamet ettikleri bölgeler için kullanmalarından rahatsız oldukları görülmektedir.

3.2.5. Araştırmaya Katılan Türkmenlerin Toplumsal Hayatlarını Etkileyen Etmenlere İlişkin Bulgular ve Yorumlar

3.2.5.1. Türkmenlerin Yaş Dağılımı ile Şehre Aidiyet Durumları Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular ve Yorumlar

Araştırmaya katılan Türkmenlerin yaş aralıkları ile şehre aidiyetleri durumu arasındaki ilişki Tablo 48’de verilmiştir.

Tablo 48 : Araştırmaya Katılanların Yaş Aralıkları ile Şehre Aidiyetleri Durumu Arasındaki İlişki

Yaş Aralıkları	Kerkük Şehrine Ait Hissediyor		Kerkük Şehrine Yabancı Hissediyor		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
30 Yaş ve Altı	71	19.2	14	3.8	85	23.0
31 – 40 Yaş	91	24.6	17	4.6	108	29.2
41 – 50 Yaş	79	21.4	16	4.3	95	25.7
51 Yaş ve Üstü	67	18.1	15	4.1	82	22.2
Toplam	308	83.2	62	16.8	370	100

$\chi^2=0.224$ (n=370)

sd=3

p=0,974

Tablo 48’de görüldüğü üzere, araştırmaya katılan Türkmenlerin yaş aralıkları ile şehre aidiyet hisleri arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır ($p=0,974>0,05$).

Tablo 48’de görüldüğü gibi, 30 yaş ve altı bireylerin %19.2’si, 31-40 yaş arası bireylerin %24.6’sı, 41-50 yaş arası bireylerin %21.4’ü ve 51 yaş üstü bireylerin %18.1’i, toplamda %83.2’si kendisini Kerkük şehrine ait hissederken, 30 yaş ve altı bireylerin %3.8’i, 31-40 yaş arası bireylerin %4.6’sı, 41-50 yaş arası bireylerin %4.3’ü ve 51 yaş üstü bireylerin %4.1’i, toplamda %16.8’i kendisini Kerkük şehrinde yabancı hissetmektedir. Bu bulguya göre Kerkük’te ikamet eden Türkmenlerin yaş aralıkları ile şehre aidiyetleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

3.2.5.2. Türkmenlerin Cinsiyet Durumu ile Farklı Bağımsız Değişkenler Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular ve Yorumlar

Araştırmaya katılan Türkmenlerin cinsiyet durumları ile Kerkük şehir yönetiminin nasıl olması gerektiği arasındaki ilişki Tablo 49’da verilmiştir.

Tablo 49 : Araştırmaya Katılanların Cinsiyet Durumu ile Şehir Yönetimi Hakkındaki Düşünceleri Arasındaki İlişki

Cinsiyet	Yönetimin Tek Etnik Kökene Bağlı Olması Gerektiği		Yönetimde Her Etnik Kökenden Bulunması Gerektiği		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Kadın	109	29.5	63	17.0	172	46.5
Erkek	109.7	25.9	102	27.6	198	53.5
Toplam	205	55.4	165	44.6	370	100

$X^2= 8,256$ (n=370)

sd=1

p=0,004

Tablo 49’da görüldüğü üzere, araştırmaya katılan Türkmenlerin cinsiyet durumları ile Kerkük şehir yönetim tercihi arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($p=0,004<0,05$).

Tablo 49’da görüldüğü gibi, kadınların %29.5’i ve erkeklerin %25.9’u, toplamda %55.4’ü Kerkük şehir yönetiminin tek bir millete bağlı olması gerektiğini düşünürken, kadınların %17.0’ı ve erkeklerin %27.6’sı, toplamda %44.6’sı Kerkük şehir yönetiminin tek bir millete bağlı olması gerektiğini düşünmektedir. Kadınların çoğunluğunun yönetimin tek millete bağlı olması gerektiğini belirtirken, erkeklerin çoğunluğu yönetimde her millettten yöneticilerin bulunması gerektiğini belirtmektedir. Bu bulguya göre araştırmaya katılanların cinsiyet durum ile Kerkük şehir yönetim tercihleri arasında anlamlı ilişki bulunmuştur.

Araştırmaya katılan Türkmenlerin cinsiyet durumu ile şehirde Türkmençe dili kullanımı arasındaki ilişki Tablo 50’de verilmiştir.

Tablo 50 : Araştırmaya Katılanların Cinsiyet Durumu ile Şehirde Türkmençe Dil Kullanımı Arasındaki İlişki

Cinsiyet	Şehir İçinde Özgürce Türkmençe Dili Kullanımı				Toplam	
	Evet		Hayır		N	%
	N	%	N	%		
Kadın	166	44.9	15.8	1.6	172	46.5
Erkek	170	45.9	18	7.6	198	53.5
Toplam	336	90.8	34	9.2	370	100

X²=12,518 (n=370)

sd=1

p=0,000

Tablo 50’de görüldüğü üzere, araştırmaya katılan Türkmenlerin cinsiyet durumu ile Kerkük’te Türkmençe dili kullanımı arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($p=0,000<0,05$).

Tablo 50’de görüldüğü gibi, kadınların %44.9’u ve erkeklerin %45.9’u, toplamda %90.8’i Kerkük şehrinde özgürce Türkmençe dilini kullanırken, kadınların %1.6’sı ve erkeklerin %7.6’sı, toplamda %9.2’si şehirde Türkmençe dilini özgürce kullanamamaktadır. Bu bulguya göre araştırmaya katılanların cinsiyet durumları ile Türkmençe dil kullanımları arasında anlamlı ilişki bulunmuştur.

Araştırmaya katılan Türkmenlerin cinsiyet durumları ile Kerkük'e toplumsal alanda nasıl hissettikleri arasındaki ilişki Tablo 51'de verilmiştir.

Tablo 51 : Araştırmaya Katılanların Cinsiyet Durumu ile Toplumsal Alanda Hissettikleri Arasındaki İlişki

Toplumda Kendinizi Nasıl Hissediyorsunuz										
Cinsiyet	Dışlanmış ve Önemsiz		Şiddete Maruz Kalma ve Saldırıya Uğrama Endişesi		İyi Hissediyorum		İyi Hissetmiyorum		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kadın	19	5.1	15	4.1	88	23.8	50	13.5	172	46.5
Erkek	49	13.2	33	8.9	74	20.0	42	11.4	198	53.5
Toplam	68	18.4	48	13.0	162	43.8	92	24.9	370	100

X²=20,163 (n= 370)

sd=3

p=0,000

Tablo 51'de görüldüğü üzere, araştırmaya katılan Türkmenlerin cinsiyet durumları ile Kerkük'te toplumsal alanda hissettikleri arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (p=0,000<0,05).

Tablo 51'de görüldüğü gibi, kadınların %5.1'i ve erkeklerin %13.2'si, toplamda %18.4'ü toplumda kendisini dışlanmış ve önemsiz hissederken, kadınların %4.1'i ve erkeklerin %8.9'u toplamda %13.0'ı toplumsal alanda şiddete maruz kalma veya saldırıya uğrama endişesi yaşamaktadır. Diğer taraftan kadınların %23.8'i ve erkeklerin %20.0'ı toplamda %43.8'i toplumda kendisini iyi hissederken, kadınların %13.5'i ve erkeklerin %11.4'ü toplamda %24.9'u toplumda kendisini kötü hissetmektedir. Bu bulgulara göre kadın erkek ve toplumsal alanda bireylerin duygusal hisleri arasında anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmaya katılan Türkmenlerin cinsiyet durumu ile sosyal ilişki tercihleri arasındaki ilişki Tablo 52’de verilmiştir.

Tablo 52 : Araştırmaya Katılanların Cinsiyet Durumu ile Sosyal İlişki Tercihleri Arasındaki İlişki

Cinsiyet	Sosyal İlişkilerde Sadece Türkmenleri Tercih Ederim		Sosyal İlişkilerde Etnik Köken Ayrımı Yapmam		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Kadın	84	22.7	88	23.8	172	46.5
Erkek	129	34.9	69	18.6	198	53.5
Toplam	213	57.6	157	42.4	370	100

X²=10,029 (n=370)

sd=1

p=0,002

Tablo 52’de görüldüğü gibi, araştırmaya katılan Türkmenlerin cinsiyet durumu ile sosyal ilişki tercihleri arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($p=0,002<0,05$).

Tablo 52’de görüldüğü gibi, kadınların %22.7’si ve erkeklerin %34.9’u toplamda %57.6’sı sosyal ilişkilerde tercihlerini Türkmenlerden yana kullanırken, kadınların %23.8’i ve erkeklerin %18.6’sı toplamda 42.4’ü sosyal ilişki tercihinde etnik köken ayrımı yapmamaktadır. Burada dikkat çeken unsur kadınların yoğunluklu olarak etnik köken ayrımı yapmadan sosyal ilişkilerde bulunmasıdır. Bu bulguya göre araştırmaya katılanların cinsiyet değişkeni ile sosyal tercih arasında anlamlı ilişki bulunmuştur.

Araştırmaya katılan Türkmenlerin cinsiyet durumları ile Kerkük'ten göç etmeyi istemeleri arasındaki ilişki Tablo 53'te verilmiştir.

Tablo 53 : Araştırmaya Katılanların Cinsiyet Durumu İle Göç Etmeyi Düşünmeleri Arasındaki İlişki

Cinsiyet	Kerkük'ten Göç Etmek İsterim		Kerkük'ten Göç Etmek İstemem		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Kadın	59	15.9	113	30.5	172	46.5
Erkek	88	23.8	110	29.7	198	53.5
Toplam	147	39.7	223	60.3	370	100

$\chi^2=3,954$ (n=370)

sd=1

p=0,047

Tablo 53'te görüldüğü gibi, araştırmaya katılan Türkmenlerin cinsiyet durumları ile Kerkük'ten göç etmeyi istemeleri arasında anlamlı ilişki tespit edilmiştir (p=0,047<0,05).

Tablo 53'te görüldüğü üzere, araştırmaya katılan kadınların %15.9'u ve erkeklerin %23.8'i toplamda %39.7'si şehirden göç etmek isterken, kadınların %30.5'i ve erkeklerin %29.7'si toplamda %60.3'ü göç etmek istemediğini ifade etmiştir. Bu bulguya göre cinsiyet durumu ile göç eğilimi arasında anlamlı ilişki bulunmuştur.

3.2.5.3. Türkmenlerin Meslek Durumu ile Farklı Bağımsız Değişkenler Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular ve Yorumlar

Araştırmaya katılan Türkmenlerin meslek durumu ile şehirde artış gösteren diğer etnik kökene mensup kişilerden rahatsızlıkları arasındaki ilişki Tablo 54’te verilmiştir.

Tablo 54 : Araştırmaya Katılanların Meslek Durumu ile Diğer Etnik Gruplardan Rahatsızlıkları Arasındaki İlişki

Mesleki Durum	Diğer Etnik Gruplardan Rahatsızlık Duyuyorum		Diğer Etnik Gruplardan Rahatsızlık Duymuyorum		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Memur	75	20.3	71	19.2	146	39.5
Esnaf/Tüccar	27	20.4	8	2.2	35	9.5
Emekli	14	3.8	19	5.1	33	8.9
İşçi	38	10.3	20	5.4	58	15.7
İşsiz	62	16.8	36	9.7	98	26.5
Toplam	216	58.4	154	41.6	370	100

$\chi^2= 13,660$ (n=370)

sd=4

p=0,008

Tablo 54’te görüldüğü gibi, araştırmaya katılan Türkmenlerin meslek durumları ile diğer etnik kökene mensup kişilerden rahatsızlıkları arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (p=0,008<0.05).

Tablo 54’te görüldüğü üzere, araştırmaya katılan memurların %20.3’ü, esnaf/tüccarların %20.4’ü, emeklilerin %3.8’i, işçilerin %10.3’ü ve işsizlerin %16.8’i toplamda %58.4’ünün şehirde artan diğer etnik grup mensubu kişilerden rahatsız oldukları görülmektedir. Diğer taraftan memurların %19.2’si, esnaf/tüccarların %2.2’si, emeklilerin %5.1’i, işçilerin %5.4’ü ve işsizlerin %9.7’si toplamda %41.6’sının diğer etnik kökenden olan kişilerden rahatsız olmadıkları görülmektedir. Bu bulguya göre

araştırmaya katılanların meslek durumu ile diğer etnik kökenden olan kişilerden rahatsızlık arasında anlamlı ilişki bulunmuştur.

Araştırmaya katılan Türkmenlerin meslek durumu ile Kerkük'te yaşamaktan mutlu olmaları arasındaki ilişki Tablo 55'te verilmiştir.

Tablo 55 : Araştırmaya Katılanların Meslek Durumu İle Kerkük'te Yaşamaktan Mutluluk Durumları Arasındaki İlişki

Mesleki Durum	Kerkük'te Yaşıyor Olmaktan Mutlu		Kerkük'te Yaşıyor Olmaktan Mutlu Değil		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Memur	122	33.0	24	6.5	146	39.5
Esnaf/Tüccar	27	7.3	8	2.2	35	9.5
Emekli	23	6.2	10	2.7	33	8.9
İşçi	40	10.8	18	4.9	58	15.7
İşsiz	88	23.8	10	2.7	98	26.5
Toplam	300	81.1	70	18.9	370	100

$\chi^2=14,130$ (n=370)

sd=4

p=0,007

Tablo 55'te görüldüğü gibi, araştırmaya katılan Türkmenlerin meslek durumu ile Kerkük'te yaşamaktan mutluluk durumları arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (p=0,007<0,05).

Tablo 55'te görüldüğü üzere, araştırmaya katılan memurların %33.0'ı, esnaf/tüccarların %7.3'ü, emeklilerin %6.2'si, işçilerin %10.8'i ve işsizlerin %23.8'i toplamda %81.1'i Kerkük'te yaşıyor olmaktan mutlu olduklarını belirtmiştir. Diğer memurların %6.5'i, esnaf/tüccarların %2.2'si, emeklilerin %2.7'si, işçilerin %4.9'u ve işsizlerin %2.7'si toplamda %18.9'u Kerkük'te yaşamaktan mutlu olmadığını belirtmiştir. Bu bulguya göre araştırmaya katılanların meslek durumu ile Kerkük'te mutlu olmaları arasında anlamlı ilişki bulunmuştur.

3.2.5.4. Türkmenlerin Ev Mülkiyet Durumu ile Farklı Bağımsız Değişkenler Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular ve Yorumlar

Araştırmaya katılan Türkmenlerin ev mülkiyet durumları ile diğer etnik gruplardan(göçmenlerden) rahatsızlıkları arasındaki ilişki Tablo 56’da verilmiştir.

Tablo 56 : Araştırmaya Katılanların Ev Mülkiyet Durumları İle Diğer Etnik Köken Mensuplarından Rahatsızlıkları Arasındaki İlişki

Ev Mülkiyet Durumu	Diğer Etnik Gruplardan Rahatsızlık Duyuyor		Diğer Etnik Gruplardan Rahatsızlık Duymuyor		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Kendi Evi	58	15.7	59	15.9	117	31.6
Aile Evi	95	25.7	71	19.2	166	44.9
Kira	63	17.0	24	6.5	87	23.5
Toplam	216	58.4	154	41.6	370	100

$\chi^2=10,877$ (n=370)

sd=2

p=0,004

Tablo 56’da görüldüğü gibi, araştırmaya katılan Türkmenlerin Kerkük’te ev mülkiyet durumları ile diğer etnik köken mensuplarından rahatsızlıkları arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($p=0,004<0,05$).

Tablo 56’da görüldüğü üzere, araştırmaya katılan kendi evinde yaşayanların %15.7’si, aile evinde yaşayanların %25.7’si ve kirada yaşayanların %17.0’ı toplamda %58.4’ü şehirde artan göçmenlerden rahatsızlık duyduğunu ifade etmektedir. Diğer taraftan kendi evinde yaşayanların %15.9’u, aile evinde yaşayanların %19.2’si ve kirada yaşayanların %6.5’i toplamda %41.6’sı göçmenlerin şehirde mevcudiyetinden rahatsız olmadığını belirtmiştir. Bu bulguya göre araştırmaya katılanların ev mülkiyet durumu ile göçmenlerden rahatsızlıkları arasında anlamlı ilişki tespit edilmiştir.

Araştırmaya katılan Türkmenlerin Kerkük şehrinde ev mülkiyet durumları ile 2003 yılı sonrasında şehir yönetimi hakkındaki görüşleri arasındaki ilişki Tablo 57’de verilmiştir.

Tablo 57 : Araştırmaya Katılanların Ev Mülkiyet Durumları İle 2003 Yılı Sonrası Şehir Yönetimi Hakkındaki Görüşleri Arasındaki İlişki

Ev Mülkiyet Durumu	2003 Sonrası Şehir Yönetimi Daha İyi		2003 Sonrası Şehir Yönetimi Daha Kötü		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Kendi Evi	60	16.2	57	15.4	117	31.6
Aile Evi	66	17.8	100	27.0	166	44.9
Kira	22	5.9	65	17.6	87	23.5
Toplam	148	40.0	222	60.0	370	100

$\chi^2=14,056$ (n=370)

sd=2

p=0,001

Tablo 57’de görüldüğü gibi, araştırmaya katılan Türkmenlerin ev mülkiyet durumları ile 2003 yılı sonrası şehir yönetimi hakkındaki görüşleri arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (p=0,001<0,05).

Tablo 57’de görüldüğü üzere, araştırmaya katılan Türkmenlerin kendi evlerinde yaşayanların %16.2’si, aile evinde yaşayanların %17.8’i ve kirada yaşayanların %5.9’u toplamda %40.0’ı 2003 yılı öncesi Kerkük şehir yönetiminin daha iyi olduğunu belirtmiştir. Diğer taraftan kendi evlerinde yaşayanların %15.4’ü, aile evinde yaşayanların %27.0’ı ve kirada yaşayanların %17.6’sı toplamda %60.0’ı 2003 yılı sonrası şehir yönetiminin daha kötü olduğunu ifade etmektedir. Bu bulguya göre ev mülkiyet durumu ile 2003 yılı sonrası yönetim kanaati arasında anlamlı ilişki tespit edilmiştir.

Araştırmaya katılan Türkmenlerin ev mülkiyet durumu ile toplumsal alanda kendilerini nasıl hissettikleri arasındaki ilişki Tablo 58’de verilmiştir.

Tablo 58 : Araştırmaya Katılanların Ev Mülkiyet Durumu İle Toplumsal Duygu Durumları Arasındaki İlişki

Toplumda Kendinizi Nasıl Hissediyorsunuz										
Ev Mülkiyet Durumu	Dışlanmış ve Önemsiz		Şiddete Maruz Kalma ve Saldırıya Uğrama Endişesi		İyi Hissediyo rum		Kötü/Rah atsız Hissediyor		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kendi Evi	15	4.1	21	5.7	53	14.3	28	7.6	117	31.6
Aile Evi	29	7.8	14	3.8	74	20.0	49	13.2	166	44.9
Kira	24	6.5	13	3.5	35	9.5	15	4.1	87	23.5
Toplam	68	18.4	48	13.0	162	43.8	92	24.9	370	100

$\chi^2=15,040$ (n=370)

sd=6

p=0,020

Tablo 58’de görüldüğü gibi, araştırmaya katılan Türkmenlerin ev mülkiyet durumları ile şehrin toplumsal alanlarında hissettikleri arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (p=0,020<0,05).

Tablo 58’de görüldüğü üzere, araştırmaya katılan Türkmenlerin kendi evinde yaşayanların %4.1’i, aile evinde yaşayanların %7.8’i, kirada yaşayanların %6.5’i ve toplamda %18.4’ü toplumda kendisini dışlanmış ve önemsiz hissederken, kendi evinde yaşayanların %5.7’si, aile evinde yaşayanların %3.8’i, kirada yaşayanların %3.5’i ve toplamda %13.0’ı şiddete veya saldırıya maruz kalma endişesi yaşamaktadır. Diğer taraftan kendi evinde yaşayanların %14.3’ü, aile evinde yaşayanların %20.0’ı, kirada yaşayanların %9.5’i ve toplamda %43.8’i toplumda kendisini iyi hissederken, kendi

evinde yaşayanların %7.6'sı, aile evinde yaşayanların %13.2'si, kirada yaşayanların %4.1'i ve toplamda %24.9'u kendisini toplumda kötü/rahatsız hissetmektedir. Bu bulguya göre araştırmaya katılan Türkmenlerin ev mülkiyet durumları ile toplumsal alanda hissettikleri arasında ilişki bulunmuştur.

3.2.5.5. Türkmenlerin Hane Gelir Sınıfları ile 2003 Yılı Sonrası Şehir Yönetimi Hakkındaki Görüşlerine Dair Bulgular ve Yorumlar

Araştırmaya katılan Türkmenlerin hanelerine giren aylık maaş ile 2003 yılı sonrasında şehir yönetimi düşünceleri arasındaki ilişki Tablo 59'da verilmiştir.

Tablo 59 : Araştırmaya Katılanların Hanelerine Giren Maaş ile 2003 Yıllı Sonrası Şehir Yönetimi Hakkındaki düşünceleri Arasındaki İlişki

Hanenize Giren Aylık Maaş	2003 Sonrası Şehir Yönetimi Daha İyi		2003 Sonrası Şehir Yönetimi Daha Kötü		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
400 Irak Dinarı ve Altı	36	9.7	87	23.5	123	33.2
401 – 500 Irak Dinarı	68	18.4	68	18.4	136	36.0
501 Irak Dinarı ve Üstü	44	11.9	67	18.1	111	30.0
Toplam	148	40.0	222	60.0	370	100

X²=11,575 (n=370)

sd=2

p=0,003

Tablo 59'da görüldüğü üzere, araştırmaya katılan Türkmenlerin aylık hane maaşları ile 2003 yılı sonrası şehir yönetimi düşünceleri arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (p=0,003<0,05).

Tablo 59'da görüldüğü gibi, araştırmaya katılan Türkmenlerin 400 IQD ve altı olanlar %9.7'si, 401-500 IQD olanlar %18.4'ü, 501 IQD ve altı olanlar %11.9'u toplamda %40.0'ı 2003 yılı sonrasında olan Kerkük şehir yönetiminin daha iyi olduğunu

düşünürken, 400 IQD ve altı olanlar %23.5'i, 401-500 IQD olanlar %18.4'ü, 501 IQD ve altı olanlar %18.1'i toplamda %60.0'ı 2003 yılı sonrası şehir yönetiminin daha kötü olduğunu düşünmektedir. Bu bulguya göre hane geliri ile şehir yönetim fikri arasında anlamlı ilişki bulunmuştur.

SONUÇ

Irak'ta varlıklarını devam ettiren Türkmenler son 50 senedir asimilasyon politikasına maruz kalmakta fakat güçlü kolektif bilince ve toprağa bağlı aidiyete sahip olmaları sebebiyle varlıklarını halen devam ettirdikleri görülmüştür. Kerkük şehrinde süre gelen iç açıcı olmayan konumlarına rağmen Türkmenlerde güçlü dini aidiyet ve yüksek maneviyata sahip olmaları olumsuz koşullara rağmen yaşamlarından memnun ve sahip oldukları manevi değerlerle mutlu oldukları tespit edilmiştir.

Şehirde Türkmen, Arap, Kürt ve diğer etnik kökene sahip olan bireylerin yaşantılarını beraber sürdürdüğü fakat çıkar çatışmaları sebebiyle bölgede kaosu hâkim olduğunu sonucuna varılmıştır. Baskın kültür olma ve nüfus sayısı bakımından çoğunluğu oluşturma amacıyla şehirde demografik ve kentsel değişimlerin yaşandığı katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Kerkük şehriyle güçlü bir bağ geliştiren Türkmenlerin şehre yükledikleri anlam milliyetçilik ile bağlantılı olduğu sonucuna varılmış ve toprağı terk etme “ göç etme” konusunda ciddi bir direnç geliştirdikleri görülmüştür. Çalışmanın sınırını oluşturan 2003 yılı sonrasında Türkmenler tarafından yapılan göçlerin çoğunlukla eğitim, güvenlik ve olumsuz hayat şartlarından kaynaklandığı fakat imkan olması dâhilinde geri dönmeyi düşünmeleri şehirden ayrılma ve çevreyi bırakma konusunda ciddi zorluk yaşadıklarına işaret etmektedir.

Yapılan çalışma sonucunda ABD liderliğinde başlayan Irak işgali istibdada dayalı yönetim yerine demokrasinin getirilmesi, bölgede barış ve istikrara müstenit devlet yönetimi oluşturmayı hedeflemekteydi. Fakat bütün bu arzulanların gerçekleşmediği görülmektedir. Irak'ı diktatör rejimden arındırmakla birlikte süre gelen kötü durumlarda değişim sağlanmadığı ve 2003 yılı öncesi dönemde Kerkük şehir yönetiminin daha iyi olduğunu beyan eden Türkmenler, kamusal atamalarda/görevlendirmelerde daha aktif rol oynadıklarını. Fakat yönetimin değişmesi sonucu ciddi değişiklikler yapılarak Türkmenlerin kamu görevlendirmelerinden almaları ve ekonomik hayattan dışlanmaları beraberinde toplumdan dışarı itilme ve ötekileştirilmeleri sonucunda bir dışlanma yaşamalarına sebebiyet verdiği gözlemlenmiştir. 2003 yılı sonrası Türkmenleri temsil eden siyasi partilerin kurulması Türkmen halkının fikir/çıkar ayrışmalarına ve parçalanmalarına neden oluğu katılımcılar tarafından bildirilmiştir. Siyasi arenada Türkmen siyasi yöneticilerin kendi aralarında fikir birliğinin bulunmaması durumu tespit

edilmiş ve bu durum halkın dağılması ve yönsüzleşmesiyle sonuçlanmıştır. Birleştirici ve yapıcı olmaktan ziyade yıkıcı ve ayrıştırıcı, projelendirmeden uzak hareket ve davranışların sergilemesi milli duyguyu giderek zayıflatmaktadır. Yaş aralığı olarak genç kuşağın giderek ferdileşmesi ve milli duygudan uzaklaşması beraberinde bir ulusun yok olmasıyla sonuçlanma tehlikesi yaşamaktadır.

2003 işgali sonrası merkezi hükümet ile bölgesel Kürt yönetimi arasında tartışmalı bölge olarak güvenliği sağlanamayan Türkmenlerin yaşadığı bölgeler süre içerisinde çokça hasar almışlardır. Irak'ta farklı unsurların sahip olduğu gibi Türkmenlerin kendilerine has silahlı örgütlerinin bulunmaması daha fazla saldırıya maruz kalmaları arasında kaçınılmaz ilişkiden bahsedebiliriz. Silah kullanımına ve savaşa karşı olan Türkmenler güvenliklerini sağlama konusunda devlete güvenmemekle birlikte dünyanın her yerinde güvenliğin istikrarlı olmadığı kanaatinde oldukları görülmüştür. Kadereci olarak tanımlayabileceğimiz Türkmen halkı yaşadıkları olumsuzlukların mükâfatı olduğu düşüncesine sahip oldukları görülmüştür.

Farklı etnik kökenden olan bireylere karşı kucaklayıcı tavır sergileyen Türkmenlerin büyük bir kısmı 2003 yılı sonrasında diğer etnik kökenden olan bireylerle ilişkilerinin kötüleştiği ve birbirlerini dışladıkları sonucuna varılmıştır. Toplumda mezhepçilik gibi ayrılıkçı fikirlerin ortadan kaldırılması durumunda Kerkük'teki bireylerin barışçıl yaşam sürdürmeleri mümkün kılınabilir.

Kerkük şehrinde son 50 yıldır gerçekleşen ciddi demografik değişim, iç ve dış göçlerin devamlı yaşanması şehrin kimliğini ve kültürünü bozguna uğrattığı sonucuna varılmıştır. Şehir yapısının ve düzenin bozulması, sadece Türkmenleri değil şehrin yerli halkı olan Arap ve Kürt bireyleri de rahatsız etmektedir. Göçle gelen Arap ve Kürtler yerli halk tarafından medenileşmemiş bozguncular olarak görülmektedir. Şehrin hizmet kapasitesinin yetmemesi, var olan ekonomik sıkıntıların artması, konut fiyatlarında artış, şehrin kalabalıklaşması beraberinde güvensizlik ortamını getirmiştir. Özellikle göçle gelen yeni bireylerin şehri tahrip ettikleri, kanun, kural bilmedikleri için usulsüz işlerde çalışmaları Kerkük'te yaşayan bütün yerleşik halkı tedirgin ettiği sonucu gözlemlenmiştir. Bölgede gerginlik yaratan bir başka konu ise artan tapusuz gayri menkuller, kentin kültürüne ve yapısına ciddi zarar verdiği gibi kapasite aşımına ve belediye hizmetlerinin yetmemesine sebebiyet vermektedir. Kurulu düzenin

bulunmaması ve iktidar açığından faydalanan kişilerin kendilerine haksız mal edindikleri görülmüştür.

Ekonomi bakımından yoğunluklu olarak orta sınıf kabul edilen Türkmenlerin genç nesli yüksek eğitime sahip olmasına rağmen iş bulmak konusunda ciddi sıkıntılar yaşadıkları görülmektedir. Genç nesle aktif hareket edebilecekleri alanın tanınmaması, genç neslin atillaşmasına ve toplumda değişimi gerçekleştirmesini engellemektedir.

Toplum içerisinde aktif rol üstlenen birey akışı değiştirme kabiliyeti mevcuttur. Türkmenlerin aleyhlerine olan bütün durumlarla mücadele etmesi siyasi liderlerin projelendirmesiyle mümkün hale gelebilir. Kişisel çıkardan ziyade toplumsal bütünleşmenin ve birlikte hareketin sağlanması halinde Türkmenler için daha iyi bir gelecek mümkün görülmektedir. Bununla birlikte kültür ve eğitim toplumsal sınıflar arasında farklılıkları oluşturan esaslar arasında sayılabilir. 2003 sonrası Türkmenlerin izlemiş olduğu eğitim politikası beraberinde günümüz gençlerini toplumdan soyutlamış olduğu görülmektedir. Türkmenlerin yoğunluklu olarak yaşadıkları şehir, köy ve mahallelere esas Türkçe eğitim veren okulların kurulması ve Türkmenlerin çocuklarını bu okullara göndermesi bir neslin ülkenin resmi dili olan Arapçayı yetkin düzeyde öğrenememeleri ile sonuçlandığı gözlenmiştir. Liseye kadar verilen Türkçe eğitimin ardından Arapçayı yetkin düzeyde öğrenemeyen bir nesil hem üniversite okumakta, hem kamusal alanda, hem de çalışma hayatında ciddi zorluklarla karşılaşmaktadır. Bu sürecinin sonunda Türkçe eğitim alan öğrenciler imkân dâhilinde Türkiye’de üniversiteye giderken Irak’a geri dönmek konusunda oldukça çekinceli davranmaktadır. Türkmen siyasetinin bir parçası olarak 2003 yılı sonrası Türkmen halkını diğer etnik kökene mensup kişilerden ayrıştırıcı söylemleri resmi dili öğrenme sürecini daha da zorlaştırdığı sonucuna varılmıştır.

Toplum içerisinde eşitlik ve adalet içinde yaşamını sürdüren bireyler, sağlıklı siyasi rejim ve devlet kurabilirler. Sadece kendi toplumunun tercihleri ile şekil alabilen devlet, en iyi yönetilen devlet modelidir. Sürekli değişime açık, kamuoyunu dinler ve izler vaziyette olabilen devlet iyi devlettir. Aksi takdirde siyasi elitler ile toplum arasında çıkabilecek çatışmalar kaçınılmaz olur. Irak’ta devlet yönetiminden bahsedemediğimiz gibi toplum içerisinde mezhepsel, etnik farklılıkların eşitlik ve adaletten uzak yönetilmesi sonucunda toplum içerisinde kargaşa, çatışma, ayrışma ve sürekli arbede meydana

gelmektedir. Irak yönetiminde toplumsal güç dağılımı, etnik gruplar arası temsilcilik dağılımının rızaya dayalı yapılamaması, toplumun parçaları arasında anlaşmazlık ve kopukluğa sebep olmaktadır. Eşit olmaktan ziyade adaletli bir dağılımın yapılabilmesi ve devletin organları arasında ortak dilin kullanılması durumunda yaşanabilir bir ülke mümkün hale gelmektedir. Tarihten günümüze Irak'ta Türkmenlere uygulanan baskı, zulüm ve katliamların kuşaklararası aktarımının yapılması sonraki nesillere yük bindirilmesi anlamına gelmekte ve kolektif bellek oluşumunu sağlamaktadır. Yeni nesil genç Türkmenlerin milli irade güçlerinin daha zayıf olması bir önceki neslin aktarımında zayıflık, siyasi aktörlerin çıkar savaşları, bireysel kanaatlerin topluma mal edilmesi gibi birçok etkenden dolayı gençlerin bir adım geride durması ile sonuçlanmıştır.

Seneler içerisinde referans kültür olarak Arap kültürüne kaymaların görüldüğü Türkmen kültürü, küreselleşmenin ve iletişim medya araçlarının artmasıyla kültür erozyonuna uğramış olduğu gözlenmiştir. Irak'ta nüfus çoğunluğunun ve ülke kimliğinin Arap olması hâkim ve baskın kültürün Arap olduğu anlamına gelmekte bu ise uzun vadede Türkmen kültürünün yok olma tehlikesi yaşayacağı anlamına gelmektedir. Ancak kolektif bilinç ile toprağa bağlı milliyetçilik aktarımının üst kimlik olarak toprağa bağlılık ve mevcut kültürü korumak açısından yapılacak olan projelendirmeler kültür kaybının yaşanmaması için oldukça önemli bir hususu teşkil etmektedir.

Irak'ta mevcut halk arasındaki farklılıklar kültür zenginleştirmesinden ziyade bölücü bir görev üstlenerek çatışmalara ve birlikte yaşayamamayı getirmiş olduğu söylenebilir. Ulus birliğinin sağlanması sınırlı çıkar veya taktik olarak değil, kalıcı bir strateji olarak farklı etnik yönelimli gruplar arasında kutsal hedef olarak görülmelidir.

KAYNAKÇA

- Abercrombie, N., Hill, S., & Turner, B. S. (2000). *The Penguin Dictionary of Sociology* (4 b.). England: Harmondsworth: Penguin Books.
- Abubaker, S. S., & Ilgıt, A. (2019). İslam Devleti Örgütü'nün (İŞİD) Irak'ta Çıkış ve Yayılmasının Sebepleri: 2003-2018. *Alternatif Politika*, 11(3), 527-555.
- Anich, R., Brian, T., & Laczko, F. (2013). World Migration Report 2013. (F. Laczko, & G. Appave, Dü) *International Organization for Migration*.
- Bademci, A. (2014). *Irak'ta Türkmen Dramı*. İstanbul: Dogan Yayıncılık.
- Bal, H. (2016). *Nitel Araştırma Yöntem ve Teknikleri*. İstanbul: Sentez Yayınları.
- Baltacı, A. (2018). Nitel Araştırmalarda Örnekleme Yöntemleri ve Örnek Hacmi Sorunsalı Üzerine Kavramsal Bir İnceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 231-274.
- Barth, F. (2001). *Etnik Gruplar ve Sınırları*. (A. Kaya, & S. Gürkan, Çev.) İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Bauman, Z. (2019). *Kimlik*. (M. Hazır, Çev.) Ankara: Heretik Basın Yayın.
- Bilgin, B. Ş. (2015). Amerika'nın Irak İşgalinden Günümüze Kuzey Irak'ta Devlet İnşa Süreci. (Y. Y. Tezi, Dü.) Ankara.
- Bostancı, N. (1998). Etnisite, Modernizm ve Milliyetçilik. *Türkiye Günlüğü*, 38-55.
- Bölgeler ve Olaylar-Ortadoğu. (2003). *Stratejik Analiz Dergisi*, 4(37), 98.
- Castels, M. (2006). *Enformasyon Çağı Ekonomi, Toplum ve Kültür* (Cilt 2). (E. Kılıç, Çev.) İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Castillo, I. Y. (1994). A Comparative Approach to Social Exclusion. *International Labour Review*, 133(5-6), 613-633.
- Castles, S., & Miller, M. J. (2008). *Göçler Çağı Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*. (İ. A. Bülent Uğur Bal, Çev.) İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Cornell, S., & Hartmann, D. (1998). *Ethnicity and Race: Making Identities in a Changing World*. California: Pine Forge Press.
- Creswell, J. W. (2017). *Karma Yöntem Araştırmalarına Giriş* (1 b.). (Ç. E. Sözbilir, Çev.) Ankara: Pegem Akademi.
- Çakan, Ş. (2003, Ağustos 23). Peşmerge Katliamı. Milliyet Gazetesi.
- Çevik, A. (2011). *Ortadoğu Denkleminde Irak Türkiye ve ABD*. İstanbul: Bengisu Yayınları.

- Daniş, D. (2009). Demografik Kehanetler: Ortadoğu'da Değişen Nüfus Yapısı. *Ortadoğu Analiz*, 1(11), 49-57.
- Demirhan, Y., & Aslan, S. (2015). Türkiye'nin Sınır Ötesi Göç Politikaları ve Yönetimi. *Birey ve Toplum*, 5(9), 23-63.
- Duman, B. (2007). Saddam Sonrası Dönemde Irak Türkmenleri ve Kerkük. (Y. Y. Tezi, Dü.) Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi SBE.
- Duman, B. (2011). *Irak'ta Türkmen Varlığı*. Ankara: Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM).
- Duman, B. (2013). 2003 Sonrası Irak'ta Türkmen Varlığı. *Yeni Türkiye Dergisi*, 19(54), 2270.
- Duman, B. (2014). *Irak'ta 2014 Seçimleri, IŞİD Operasyonları ve Irak'ın Geleceği*. Rapor No.190, Ortadoğu Stratejik Araştırma Merkezi, Ankara.
- Erendor, M. (2018). *Irak Türkmenlerin Dünü Bugünü Yarını*. İstanbul: Bilgeoğuz.
- Erkmen, S. (2009). *Irak'ın kilit Noktası Telafar*. Ankara: Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM).
- GİGM. (2021). Göç İstatistikleri. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. Eylül 6, 2021 tarihinde <https://www.goc.gov.tr/ikamet-izinleri> adresinden alındı
- Glorieux, I. (1999). Paid Work: A Crucial Link Between Individuals and Society. *Social Exclusion In Europe*. içinde Aldershot: Ashgate Publishing .
- Goffman, E. (2014). *Damga: Örselenmiş Kimliğin İdare Edilişi Üzerine Notlar*. (L. Ünsaldı, Çev.) Ankara: Heretik Yayıncılık.
- Göka, E. (2006). *İnsan Kısım Kısım: Toplumlar, Zihniyetler, Kimlikler*. Ankara: Aşına Kitaplar.
- Gültekin, M. N., Giritlioğlu, İ., & Karadaş, Y. (2018). *Gaziantep'teki Suriyeliler: Uyum, Beklentiler ve Zorluklar (Özet Rapor)*. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi Yayınları.
- Hadi, M. (2007, Mayıs 23). Kerkük Kardeşlik Kenti mi, Petrolün Başkenti mi? (A. Dursunoğlu, Dü.) *Yakın Doğu Araştırmaları Merkezi* .
- Harris, P. B., Brown, B. B., & Werner, C. M. (1996). Privacy regulation and place attachment: Predicting attachments to a student family housing facility. *Journal of Environmental Psychology*, 16, 287-301.
- Hasan, M. (2004, 4 21). Irak'ın Gizlenen Gerçeği: Türkmenler. 1 15, 2021 tarihinde <http://www.bizturkmeniz.com/tr/index.php?page=article&id=3417> adresinden alındı

- Hassan, H. (2019). Welcome to the Post-Middle East ISIS. 6 5, 2021 tarihinde <https://foreignpolicy.com/2019/05/03/welcome-to-the-post-middle-east-isis/> adresinden alındı
- Hürmüzi, E. E. (2005). *Hakikatü'l Vücûdi't-Türkmâni fi'l-İrâk*. İstanbul: Kerkük Vakfı Yayınları.
- Hürmüzlü, E. (2003). *Irak ve Türkmenler*. İstanbul: İzzettin Kerkük Kültür ve Araştırma Vakfı (Kerkük Vakfı).
- Hürmüzlü, H. (2005). Kerkük'ün Demografik Yapısı ve Bu Yapıyı Değiştirme Çabaları. *2023 Dergisi*, 47-72.
- (2015). *Irak'ta İnsan Hakları Konusuyla İlgili İkinci Kapsamlı Yıllık Rapor-2014*. Bağdat: Meclisu Mufavaadiyyeti Hukuki'l-İnsani Iraki.
- Johnson, B., & Onwuegbuzie, A. (2004). Mixed Methods Resarch: A Research Paradigm Whose. *Educational Researcher*, 33(7), 21.
- Karanaz, Ş. (2018). *Takrirün Şamilün an Kada'i Telefar* . Mes'ûletü't-Tufûle ve'l-Merâ'e, Müessesetü İnkaz'i Türkman.
- Karasar, N. (2020). *Bilimsel Araştırma Yöntemi Kavramlar İlkeler Teknikler* (35 b.). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kekilli, E., & Acun, C. (2017). Referandum Sonrası Kerkük ve Tartışmalı Bölgelerin Durumu:Türkiye'nin Pozisyonu. *Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı (SETA)*, 181.
- Kerküklü, A. (2006). *Oyun İçinde Oyun Kerkük*. İstanbul: Kum Saati Yayıncılık.
- Kıral, B., & Kıral, E. (2011). Karma Araştırma Yöntemi (Mixed Research Design). *2nd International Conference on New Trends in Education and Their Implications*, 294-298.
- Köker, İ. (2017). Kerkük: Irak'ta bir bölgeye bağlı olmayan vilayet. (B. Türkçe, Dü.) 06 14, 2021 tarihinde <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-39512741> adresinden alındı
- Köylü, M. (2017). *Türkmen Yurdunun İstilasası Musul ve Kerkük'ün Siyasi Tarihi*. Ankara: Kripto.
- Krames, J. H. (1986). Kerkük. VI. (MEB, Dü.) İslam Ansiklopedisi.
- Marshall, G. (2020). *Sosyoloji Sözlüğü*. (O. Akınhay, & D. Kömürcü, Çev.) Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Mayring, P. (2011). *Nitel Sosyal Araştırmaya Giriş*. (M. S. Durgun, & A. Gümüş, Çev.) Ankara: Bilgesu Yayıncılık.

- Müdürlüğü, B. D. (1993). Musul-Kerkük ile İlgili Arşiv Belgeleri. *Osmanlı Arşiv Daire Başkanlığı*, s. 16-17.
- Nakip, M. (2007). *Kerkük'ün Kimliği*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Nakip, M. (2008). *Karkuk ve Huviyetuha El Kavmiye ve El Sakafüye*. (H. Hürmüzlü, Çev.) İstanbul: Yaylacık Matbaacılık.
- Neuman, W. L. (2007). *Basics of Social Research: Quantitative and Qualitative Approaches* (2 b.). Boston, MA: Allyn and Bacon.
- Neuman, W. L. (2014). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri Nitel ve Nicel Yaklaşımlar* (7 b., Cilt 1). Ankara: Yayınodası.
- Özdağ, Ü. (2007). *Kerkük Irak ve Ortadoğu*. İstanbul: Bilgeoğuz Yayınları.
- Öztürk, S. M., & Halaç, H. H. (2020). Tarihi Çevrede Mekansal Aidiyet: Yörük Köyü Örneği . *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Kongresi Ankara/Türkiye*, 100-108.
- Proshansky, H. (1978). The Self and the City. *Environment and Behavior*, 10(2), 147-169.
- Rogler, L. (1994). The Immigration Experience and Mental Health. *Health and Behavior*, 8, 72-84.
- Saatçi, S. (2003). *Tarihten Günümüze Irak Türkmenleri*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Saatçi, S. (2015). *Irak Türkmen Boyları Oymaklar ve yerleşme bölgeleri*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Samançı, A. K. (1999). *Tarih El Siyasi Li Turkman El Irak*. Beyrut: Dar El Saki.
- Sennett, R. (2020, 2 18). Hükümet Planım Var Dediğinde Şehir Ölmeye Başlar. (M. Sağlam, Dü.) 03 18, 2021 tarihinde <https://www.gazeteduvar.com.tr/dunya-forum/2020/02/18/richard-sennett-hukumet-planim-var-dediginde-sehir-olmeye-baslar> adresinden alındı
- Simmel, G. (2015). *Bireysellik ve Kültür*. (B. T., Çev.) İstanbul: Metis Yayınları.
- Smith, A. (2017). *Milli Kimlik* (9 b.). (B. S. Şener, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Smith, A. D. (2004). *Milli Kimlik*. (B. S. Şener, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Tanrıkulu, Ş. (2010). Irak'taki Etnik ve Dini Gruplar ve Anayasadaki Yeri. *Niğde Üniversitesi . Niğde*.
- Turkmani, A., & Abdullrahman, F. (2010). *Fi El Irak ve El Tarih* . Bağdat: Muesset El Muhtar.
- Vorkinn, M., & Riese, H. (2001). Environmental Concern in a Local Context: The Significance of Place Attachment. *Environment and Behavior*, 33, 249-263.

- Whelan, C. (1993). The Role of Social Support in Mediating the Psychological Consequences of Economic Stress. *Sociology of Health and Illnes*, 15(1).
- Williams, D. R., & Vaske, J. J. (2003). The Measurement of Place Attachment: Validity and Generalizability of a Psychometric Approach. *Forest Science*, 49(6), 830-840.
- Yakupoğlu, E. (1976). *Irak Türkleri*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Yanık, C. (2013). Etnisite, Kimlik ve Milliyetçilik Kavramlarının Sosyolojik Analizi. *Kaygı*(20), 225-237.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2016). *Soyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (11 b.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, A. (2001). *Ne Mutlu Türküm Diyebilene*. İstanbul: İletişim Yayınları.

EKLER

Ek – 1 Nitel Boyut Katılımcıların Özellikleri

No	Cinsiyet	Yaş	Medeni Hal	Öğrenim Durumu/Meslek	İkamet Edilen Semt
1.	Erkek	67	Evli	Emekli	Hay Hadra- yeşil bölge
2.	Erkek	31	Bekâr	Bilgisayar Mühendisi çalışan	Valilik caddesi
3.	Erkek	22	Bekâr	Lisans öğrencisi + Dernek çalışanı	Korya Semti
4.	Erkek	21	Bekâr	Lisans Öğrencisi	Korya Semti
5.	Erkek	45	Evli	Polis	Vahd Huzeyran- Bir haziran
6.	Erkek	25	Bekâr	Çalışan	Tisin Semti
7.	Erkek	59	Evli	Kamu Çalışanı	Bağdat Yolu
8.	Erkek	56	Evli	İş Adamı	Valilik Caddesi
9.	Erkek	38	Bekâr	Asker	Musalla Semti
10.	Kadın	49	Evli	Lise Öğretmeni	Bağdat Yolu
11.	Kadın	31	Evli	Ev Hanımı	Hay Hadra- Yeşil Bölge
12.	Kadın	28	Evli	Medya Çalışanı	Vasti Semti - Wasti
13.	Kadın	27	Bekâr	Sözleşmeli Çalışan	Vahid Huzeyran- Bir Haziran
14.	Kadın	65	Evli	Emekli	Musalla
15.	Kadın	30	Evli	Kamu Çalışanı	Bağdat Yolu
16.	Kadın	23	Bekâr	Yüksek Lisans Öğrencisi	Altun Köprü

Ek – 2 Yarı Yapılandırılmış Mülakat Soruları

1. Kişisel bilgiler (yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu, meslek, ikamet edilen mahalle)
2. Kerkük şehri sizin için ne anlam ifade ediyor?
3. Kerkük'teki Türkmenlerin sosyal durumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?
4. Kerkük Türkmenleri arasında bulunan sosyal ilişkileri nasıl değerlendiriyorsunuz?
5. Kerkük'te diğer etnik gruplarla birlikte yaşamayı nasıl değerlendiriyorsunuz?
6. Kerkük'te Türkmen kültürünü yaşatmaya yönelik yapılan faaliyetler hakkında görüşleriniz nelerdir?
7. Kerkük'te yaşayan Türkmenlerin ekonomik durumu ve çalışma hayatına katılmaları açısından görüşleriniz nelerdir?
8. 2003 yılı sonrasında Kerkük'e göçle gelen diğer etnik gruptan insanların sizin hayatınızda ne gibi değişikliklere yol açtı?
9. 2003 yılı sonrası öldürülen veya kaçırılan yakınlarınız/tanıdıklarınız var mı?
10. Hanenizde kendinizi korumak için silah bulunduruyor musunuz?
11. Kerkük güvenlik teşkilatının sizi koruyabildiğini düşünüyor musunuz?
12. Kerkük şehri özelinde Türkmenlerin geleceğini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Ek – 3 Araştırmada Kullanılan Anket Formu

Sayın Katılımcı,

Bu çalışma Sakarya Üniversitesi Sosyoloji Bölümü Yüksek Lisans öğrencisi Sarab BAYATI tarafından Kerkük'te Demografik Değişimin Türkmen Halkının Sosyopsikolojisine etkisi üzerine çalışılmaktadır. Araştırma sırasında alınan bilgiler araştırmacıda saklı kalacak ve yalnızca bilimsel amaçla kullanılacaktır. Bu nedenle ankette bulunan sorulara objektif ve samimi cevaplar vermenizi rica eder, işbirliğiniz için teşekkür ederiz.

Aşağıda yer alan sorulara sizi en iyi yansıtan cevapları işaretleyiniz ve/veya boşluk bırakılan yerleri yazarak doldurunuz.

- 1) Yaşınız
- 2) Cinsiyetiniz: a) Kadın b) Erkek
- 3) Medeni durumunuz: a) Bekar b) Evli c) Boşanmış/Dul
- 4) Çocuğunuz var mı? a) Çocuksuz b) 1-2 Çocuk c) 3-4 Çocuk d) 5 ve daha fazla
- 5) Eğitim durumunuz nedir? a) Okur-yazar b) İlköğretim c) Ortaokul d) Lise e.) Yüksekokul f) Üniversite g) Yüksek Lisans h) Doktora
- 6) Çalıştığınız şirketin/kurumun sahiplik türü nedir? a) Kamu b) Özel sektör c) Emekli d) İşsiz
- 7) Çalışma alanınız aşağıdakilerden hangisine uyuyor? a. Memur b. İşçi c. Emekli d. İşsiz e. Esnaf/Tüccar
- 8) Yaşadığınız evin mülkiyet durumu nedir? a) Kendi Evim b) Ailemin Evi c) Kira
- 9) Kerkük'te ikamet ettiğiniz mahalle/sem:
- 10) Hanenize giren aylık gelir miktarı:
- 11) **Kendinizi Kerkük şehrine ait hissediyor musunuz?**
 - a) Kerkük şehrine ait hissediyorum
 - b) Kerkük şehrine yabancı hissediyorum
- 12) **Kerkük şehrinde kendinizi güven açısından nasıl hissediyorsunuz?**
 - a) Kerkük şehrinde güvende hissediyorum
 - b) Kerkük şehrinde güvende hissetmiyorum

13) Kerkük şehrinde diğer etnik gruplarla (Araplar, Kürtler vd.) ilişkinizi nasıl değerlendiriyorsunuz?

- (a) Kerkük şehrinde diğer etnik gruplar tarafından dışlanmış hissediyorum.
(b) Kerkük şehrinde diğer etnik gruplar tarafından dışlanmış hissetmiyorum.

14) Kerkük şehrinin çoğunluğunun diğer etnik gruplardan olmasını nasıl değerlendiriyorsunuz?

- (a) Şehrin çoğunluğunun diğer etnik gruplardan olmasından rahatsızlık duyuyorum.
(b) Şehrin çoğunluğunun diğer etnik gruplardan olmasından rahatsızlık duymuyorum.

15) Kerkük şehrinde gruplar arası (Türkmen, Arap, Kürt) eşitlik durumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

- (a) Şehirde diğer etnik gruplarla eşit haklara sahip olduğumu düşünüyorum.
(b) Şehirde diğer etnik gruplarla eşit haklara sahip olduğumu düşünmüyorum.

16) 2003 yılı sonrası Kerkük şehrinin yönetimini nasıl buluyorsunuz?

- a) Daha iyi olduğu kanaatindeyim.
b) Daha kötü olduğu kanaatindeyim.

17) Kerkük şehir yönetiminin nasıl olması gerektiğini düşünüyorsunuz?

- a) Yönetimin tek bir millete bağlı olması gerektiği kanaatindeyim.
b) Yönetimin tek bir millete bağlı olmaması gerektiği kanaatindeyim.

18) Kerkük şehrine ayrılan bütçenin nasıl kullanıldığını düşünüyorsunuz?

- a) Yönetimin semtler arası adil harcamalarda bulunduğu kanaatindeyim.
b) Yönetimin semtler arası adil harcamalarda bulunmadığı kanaatindeyim.

19) 2003 yılı sonrası dönemde Türkmenler için hangi alanlarda iyileşmeler yapıldığını düşünüyorsunuz?

No.	Alanlar	İyileşme Yapıldı	İyileşme Yapılmadı	Fikrim Yok/ Kararsızım
1.	Sosyal haklar			
2.	Kültürel haklar			
3.	Siyasi haklar			
4.	Ekonomik haklar			

20) Kendi memleketinizde yaşıyor olmaktan mutluluk duyuyor musunuz?

- a) Evet b) hayır

21) Kendi dilinizi (Türkmence) şehirde özgürce konuşabiliyor musunuz?

- a) Evet b) hayır

22) 2003 yılı sonrası dönemde yaşanan göçlerde Kerkük şehrinde ne gibi sıkıntılar meydana geldiğini düşünüyorsunuz? Aşağıdakileri sizin için önem sırasına göre sıralayınız. En önemliden en az önemliye doğru 1,2,3,4 şeklinde yazınız.

- Şehrin idari yapısına diğer etnik gruplar tarafından el konulması.
- Şehir için ayrılan bütçeye el koyarak sadece kendi ikamet ettikleri bölgeler için harcamalarda bulunmaları.
- Diğer etnik grupların sadece kendi milletinden olan insanlara iş imkanı sağlamaları.
- Kentsel ve kültürel bozulmalara sebep oldular.

23) 2003 yılı sonrası dönemde Kerkük'ten yurtdışına göç etmiş yakın akrabanız var mıdır?

- a) Evet, yakınım olan göç etmiş insanlar var.
- b) Hayır, tanıdığım göç eden hiç olmadı.
- c) Göç eden tanıdıklarım var fakat geri döndüler.

24) Göç etmiş yakınlarının göç etme sebebi nedir?

- a) Siyasi sebepler
- b) Ekonomik sebepler
- c) Eğitim sebebiyle
- d) Güvenlik sebebiyle
- e) Diğer ise lütfen yazınız.

25) Kerkük'ten göç etmeyi düşünüyor musunuz?

- a) Evet (), b) Hayır ()

Not: bu soruya cevabınız Hayır ise 26. soruyu cevaplandırmayınız.

26) Kerkük'ten göç etmeyi isteme sebebiniz nedir? Aşağıdakileri sizin için önem sırasına göre sıralayınız. En önemliden en az önemliye doğru 1,2,3,4,5 şeklinde sıralayınız.

- Şehirde temel hizmetlerin bulunmaması (su, elektrik ve belediye hizmetleri) sebeplerinden dolayı göç etmek isterim.
- Kendimi şehirde güvende hissetmediğim için göç etmek isterim.
- Şehirde adalet olmadığı için göç etmek isterim.
- Ekonomik sıkıntılar işsizlikten dolayı göç etmek isterim.
- Kerkük'teki yaşantımdan memnun olmadığım için göç etmek isterim.

27) 2003 yılı sonrası dönemde Türkmenlerin şehirde maruz kaldığınız terör eylemleri oldu mu?

- a) Şehirde kaçırılan tanıdığım Türkmenler oldu.
- b) Şehirde şehit edilen tanıdığım Türkmenler oldu.
- c) Şehirde evleri veya iş yerleri yağmalanan Türkmenler oldu.

28) Toplumda kendinizi nasıl hissediyorsunuz?

- a) Toplumda çoğunlukla dışlanmış ve önemsiz hissediyorum.
- b) Toplumda şiddete maruz kalma veya saldırıya uğrama endişesi yaşıyorum.
- c) Toplumda kendimi iyi hissediyorum.
- d) Toplumda kendimi iyi hissetmiyorum.

29) Kerkük şehrinin devlet dairelerinde atanan insanlar kimlerdir?

- a) Atananların çoğunluğu Kürtlerdir.
- b) Atananların çoğunluğu Araplardır.
- c) Atananların çoğunluğu Türkmenlerdir.

30) Şehirde yapılan atamaları nasıl değerlendiriyorsunuz?

- a) Atamalar adaletli bir şekilde eşit yapılmaktadır.
- b) Atamalar adaletli bir şekilde eşit yapılmamaktadır.

31) Şehirde kamusal veya özel alanlarında karşılaştığınız insanların çoğunluğu kimlerdir?

- a) Türkmen (), b. Arap (), c. Kürt (), d. Karışıktır ()

32) Toplumda karşılaştığınız bir sorunu nasıl çözersiniz?

- a) Toplumsal sorunları çözmek için diğer insanlarla iş birliği yaparım.
- b) Toplumsal sorunları çözmek için diğer insanlarla iş birliği yapmam.

33) Aşağıdakilerden hangisi sosyal ilişkilerde sizin tercihinizi yansıtmaktadır?

- a) Sosyal ilişkilerde genellikle kendi milletimden olan insanları tercih ederim.
- b) Sosyal ilişkilerde etnik köken ayrımı yapmam.

34) Toplumda yabancı insanların artmasının özgürlüğüne etkisi nedir?

- a) Şehirde yabancıların artması özgürlüğümü tehdit etmekte.
- b) Şehirde yabancıların artması özgürlüğümü tehdit etmemekte.

Katılım sağladığınız için **TEŞEKKÜRLER...**

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyad: Sarab Sabah Kamal BAYATI	
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	İstanbul Üniversitesi
Fakülte	Edebiyat Fakültesi
Bölümü	Sosyoloji Bölümü
Makale ve Bildiriler	
1. Sarab Bayati, “Anadolu Türklüğü ile Türkeneli Arasında İlişki ve Kerkük’te Güncel Durum”, Tarih ve Uygarlık İstanbul Dergisi. İstanbul: Doğu Kitabevi, (2018)	
2. Sarab Sabah Bayati, “Göç ve Terör İlişkisi Üzerine”, 7. Uluslararası Marmara Sosyal Bilimler Kongresi “IMASCONCRESS Güz 2021”, 10-11 Aralık 2021.	